DISPUTATIO INAUGURALIS
DE
STATU REGIONUM GERMANIÆ, ET REGIMINE PRINCIPUM SUMMÆ IMPERII REIPUBL. ÆMULO,

NEC NON DE USU ET AUTORITATE JURIS CIVILIS PRIVATI, QUAM IN HAC PARTE JURIS PUBLICI OBTINET,

QUAM
PRÆSIDE
EXCELLENTISSIMO, AMPLISSIMO ET CONSULTISSIMO VIRO

DN. HENRICO BINNIO, JCTO,
INSTIT. ET JURIS CRIMIN. PROFESS. ORDIN. FACULT. JURID. HODIE DECANO, ET DICASTERII GUELPHICI ASSESSORE,
DOM. SUO PLURIM. COLENDO,

PRO FACULTATE RESPONDENDI DE JURE, EIQUE ANNEXÆ DIGNITATIS GRADU,

PUBILCE EXAMINANDAM PROPONIT
LUDOLPHUS HUGO.

AD DIEM XX AUGUSTI CIↃ IↃ C LXI.

LIPSIÆ RECUSA M DCC XXXVI.

Digitized by Google

DE STATU REGIONUM GERMANIÆ,

ET REGIMINE PRINCIPUM SUMMÆ IMPERII REIP. ÆMULO,

NEC NON

DE USU ET AUTORITATE JURIS CIVILIS PRIVATI, QUAM IN HAC PARTE JURIS PUBLICI OBTINET.

Propoſiti explicatio.

I.

DUplici regimine Imperium noſtrum adminiſtrari animadvertimus. Nam & communi aliqua rep. Imperium univerſum regitur; & ſingulæ regiones, ex quibus componitur, proprios quosdam Principes, vel magiſtratus, judicia & conſilia, atque

Digitized by Google

adeo peculiarem quandam ſuperiori illi ſubjunctam Rempubl. habent. Propoſitum igitur nobis eſt, hujus diſtinctionis cauſam & modum inquirere; tum etiam, quid ex ſumma poteſtate, vel ad Imperii, vel ad inferiorum regionum adminiſtrationem ſpectet, breviter explicare. Non enim ſatis liquet, qualis ſit poteſtas ἢ Αυτοκράτεια Principum, Ordinumque Imperii, qua in ditionibus ſuis pollent; ſi quidem in aliis rebus aliquanto liberior, & quaſi ſui juris, in aliis vero ſuperiori Imperio magis ſubjecta videtur. Hæc igitur diſtincte a nobis pertractanda ſunt.

II. Quod autem ipſas Rerump. formas, quibus Germaniæ regiones gubernantur, attinet; quoniam variæ ſunt, generaliter de iis aliquid tradere, difficile foret. Imprimis Civitatum Imperialium Reſpublicæ & a Principum regimine, & inter ſeſe toto cœlo diſtant. Nihilominus tamen Principes regiones ſuas pene una quadam forma, aut certe rationibus non multum diverſis adminiſtrare cernimus. Quin ſi hoc regimen accuratius intueamur, ad ipſius Imperii exemplum quodammodo compoſitum, ejusque adminiſtrationem in multis æmulari deprehendimus. Et quamvis hæç ſimilitudo hodie quidem obſcurior videatur; cum ob varias reip. mutationes tantum non plane exoleverit: ſatis tamen dilucida eſt, ſi antiquum Impe-

rii

rii noſtri ſtatum ob oculos ponamus; cujus veſtigia in hac forma regiminis, qua hodienum Principes utuntur, adeo clara ſuperſunt, ut hanc illius quaſi propaginem quandam eſſe, dubitari non poſſit. Operæ igitur pretium facturi videmur, ſi primo hujus etiam rei rationes quæramus, tum deinde imaginem illam ſummæ Imperii Reip. in Principum regimine, eo ordine, quo ab Ariſtotele in Politicis partes Reipubl. explicantur, contemplemur. Quo facto, de civitatum Imperialium ac liberorum Equitum poteſtate ac republica aliquid ſubjiciemus.

III. Verum longe alia methodo utuntur Jurisconſulti, qui de jure territorii, ſeu ſuperioritate territoriali (his enim vocabulis vulgo appellant imperium illud, quo Principes ac reliqui ordines ditiones ſuas adminiſtrant) ſcripſerunt; ſiquidem illi modos hoc jus acquirendi, actus, ex quibus quaſi poſſeſſio ejus arguitur, denique actiones, quæ ex [illegible]untur, exponunt; quali fere methodo jura privata tradi ſolent. Quin etiam ipſas juris civilis privati leges paſſim allegant, atque inde non paucas controverſias, quæ in hac materia occurrunt, decidunt; id quod in ſummis etiam Imperii tribunalibus fieri, manifeſtum eſt ex relationibus cauſarum in Camera Imperiali judicatarum, quæ in lucem prodierunt. Quoniam au-

Digitized by Google

tem dubium ſuboriri poteſt, recte ne an ſecus ita fiat; propterea quod jura privata cum jure publico non commiſcenda videntur: ecqua ratione tamen methodus illa Jurisconſultorum nitatur, & in univerſum ecquis juris civilis privati in hac jurispublici parte uſus & auctoritas ſit, per ſumma juris privati capita inveſtigare conabimur. Quandoquidem vero, *ſi quis res, ut à principio oriuntur ac naſcuntur inſpexerit, hoc modo optime rei veritatem perſpexerit*, ut autor eſt Ariſtoteles: 1) primo omnium conſiderandum nobis eſt, ex quibus initiis Ordines Imperii ad hoc tantum faſtigium, quo hodie cernuntur, pervenerint. Sic enim perſpecta ſingulorum origine, deinceps, quid inter ſe commune habeant, commodius videbimus: & differentiæ regionum Germaniæ eadem via innoteſcent.

1) Lib. 1. Polit. cap. 2.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT I.

DE REGIONUM GERMANIÆ VARIIS GENERIBUS, ORDINUMQUE IMPERII INITIIS ET INCREMENTIS.

I.

NOtum eſt ex Cornelio Tacito, 1) civitates, id eſt, conſociationes unius civilis imperii per Germaniam olim fuiſſe complures; cum ſingulæ nationes ſuas haberent reſpubl. ab aliis plane ſeparatas; nec in commune ſaltem ut conſulerent, adduci potuiſſe; tantum abeſt, ut in unum aliquod Regni vel Reip. corpus coaluerint. Itaque ſingulæ mediocris magnitudinis modum non adeo excedebant, ut variis ac diverſis partitionibus, imperii commodius explicandi cauſa, illas ſecare opus eſſet. Sufficere poterat, quod in pagos & vicos dividerentur, quibus Principes, id eſt, nobilitate præcipui, juris dicundi cauſa præerant; ita tamen, ut ſingulis certi quidam ex plebe comites, id eſt, aſſeſſores conſilii & autoritatis cauſa adjungerentur. Publica negotia, minora quidem conventu Principum, majora totius populi concilio tractabantur. Duces nonniſi belli cauſa eligebantur; quo finito poteſtas exſpirabat.

II. Cæterum Franci, cum inclinatis Romanorum rebus provincias Galliæ occupaſſent, paulatim Germaniam etiam armis ſubactam ditioni adjicere, & in unum corpus cogere cœperunt. Cum igitur hac ratione in bellum majori ſtudio, quam antea fiebat, incumbere cogerentur; quippe olim, teſte Tacito, præliari magis, quam belligerare, & vaſtare magis finitima, quam imperio acquirere, moris Germanici erat: reſpubl. quam optimates & populus hactenus rexerant, in regnum, quo nulla alia reſp. ad bellicas rationes accommodatior eſt, mutavit. In reliquis autem antiqua adminiſtrationis forma retenta eſt. Nam principes nobilitatis, quos vernaculo vocabulo Graviones, Romano Comites vocabant, æque ut olim

1) Lib. de moribus Germanorum.

Digitized by Google

olim per pagos & vicos jus dixerunt. Accepta autem religione Chriſtiana etiam Epiſcopi additi, qui ſacra curarent. Atque hi duo per ſingula territoria, quæ Gouas dixerunt, ordinarii fuerunt magiſtratus. Nam quod paulo ante notavimus, Duces olim in Germania non fuiſſe electos, niſi cum bellum ingrueret, idem quoque primis regni Francici temporibus in uſu fuiſſe, dubitari non poteſt. Quo etiam tendunt Beati Rhenani verba: 1) *Nec tantam poteſtatem habebat Dux, quantam hodie videmus; ſiquidem perſæpe ſe tantum Ducem militum nominabant; quemadmodum in vetuſtiſſimo diplomate apud Divum Ludegarium Lucerantem ſcriptum eſt: Ego Withardus & frater meus Rupertus Dux militum Regis Ludovici. Fuit autem is Rupertus Alemanniæ Dux ſive Sueviæ.* Poteſtatem igitur primis temporibus modicam habuerunr. *In Francico Imperio*, inquit Bodinus, 2) *Duces, Comites, Marchiones & qui arces provinciarum habent à Principe, jurisdictionem & imperium olim habuere precarium, nihil ſuum.* Similiter Vadianus ſcribit: 3) *Perinde ut apud Romanos Proconſules, Præſides, Quæſtores, Procuratores, ita in Francorum Regno Duces, Comites, & qui Cameræ nuntii dicebantur, alienæ poteſtatis functionem gerebant.* Sed hæc non nimis crude intelligenda ſunt, ne dum alterum extremum evitare conamur, in alterum incidamus. Non enim nudi Regum miniſtri, ſed magiſtratus Regni fuere, inter quos utique magna differentia eſt. Nec cum Romanis magiſtratibus comparatio bona eſt. Romani enim Imperatores plane monarchico ac fere herili imperio præerant, ſiquidem Principi quod placebat, lex erat. Sed Francorum Reges civiliter imperarunt, legibus adſtricti; maximaque imperii negotia ad Procerum & Populi comitia referre tenebantur. Non igitur officia iſta *ad nutum fuere removibilia*, ceu loquitur Nicol. Cuſanus. 4) Juramento enim ſoleni adſtringebantur Reges, ne cui honorem niſi jure ac judicio auferrent. Verum tamen eſt, Duces, Comitesque non ſuam ſed publicam Regni ditionem adminiſtraſſe. Regem etiam

1) Lib. 2. 2) Lib. 3. de rep. cap. 5. 3) Lib. 1. de colleg. monaſt. in German. veter. 4) Lib. 3. de concord. Cathol.

Digitized by Google

etiam ſupremam directionem habuiſſe, vel inde apparet, quod certis anni temporibus Legatos in ſingulas regiones mittere conſueverit, qui de appellationibus cognoſcerent, in vitam & mores magiſtratuum provincialium inquirerent, & eade re ad Regem referrent, vel per ſe ipſi peccata eorum, ſi modica eſſent, corrigerent. 1) Denique conſtitutio Ducum, Comitumque partim quidem in Comitiorum, partim vero in Regis poteſtate fuiſſe videtur. Quamvis igitur liberi parentibus mero jure non ſuccederent; ſi quis tamen eorum idoneus eſſet, ut patri ſorrogaretur, ejus ratio habebatur. Atque hoc antiquiſſimis Germaniæ moribus convenire colligere licet ex eo, quod ſcribit Tacitus. *Inſignis nobilitas, aut magna patrum merita dignationem Principis etiam adoleſcentulis aſſignant.* Sed de antiquo Regni Francici ſtatu pro ratione inſtituti noſtri ſatis. Quoniam autem initium mutationis a Ducibus factum eſt, conſequens eſt, ut hoc nunc exponamus.

III. Quanquam Duces ab initio militare tantum officium gesſiſſent, ut nomen arguit, poſtmodum tamen ceſſit eis etiam civilis adminiſtratio. Integras enim provincias ex pluribus Comitatibus coagmentatas civili & militari imperio adminiſtrarunt. Simile quid jam ante acciderat in Imperio Romano. Nam licet ſeveris ſanctionibus conſtitutum eſſet, ut Duces limitaneis provinciis præfecti a civili adminiſtratione abſtinerent, & militiam tantum curarent: 2) nihilominus tamen prævalente militari imperio, etiam præſidum functionem arripuerunt. 3) Magna enim eſt in Republ. poteſtas eorum, qui arma tractant; quippe Ariſtotelis judicio. 4) *Penes quos armorum eſt arbitrium, eorundem arbitratu manet & non manet Reip. forma.* Non igitur mirum in Francico Regno Duces paulatim inſurrexiſſe, tantoque tandem incremento auctos, ut pene Regiam poteſtatem in ditionibus ſuis exercerent. Præſertim cum primæ familiæ

1) Lehman. lib. 2. Chron. Spirenſ. cap. 10. 2) t. t. C. de offic. mil. judic. 3) Nov. 102. in princ. 4) lib. 7. Polit. cap. 9.

Digitized by Google

familiæ Reges in luxu & otio marceſcentes, vix ſingulis ſemel annis ſe conſpiciendos publice præberent; fieri aliter non potuit, quin pro ſe quiſque, qua parte poterat, neglecta a Regibus munia occuparet, & in ditionem ſuam pertraheret. Pipinus quidem, qui primus ex ſecunda familia regnavit, antiquam vim & autoritatem in nomen Regium retulit: Carolus autem ſucceſſor ejus, cum in ordinem cogere non poſſet refractarios Duces, plane abolere nomen & officium hoc inſtituit, ſubſtituto moderatiori Comitum imperio. Sed hac etiam familia ad ſenium vergente, iterum ſuccrevit Ducum potentia, & auctis cum tempore viribus, eouſque tandem provecta eſt, ut Regio Imperio non multum eſſet inferior. 1) Primas hac in re ſcriptores deferunt Henrico Saxoniæ Duci, qui poſtea etiam regnavit: de quo Cranzius, 2) *Erat*, inquit, *inter omnes Regni Principes præpotens ac viribus formidabilis; qui primus libera poteſtate principatum Saxoniæ adminiſtrabat. Nam majores ejus ſub Regibus delituerunt.* Comites quidem aliquanto diutius manſere in officio: ſed indies cum per bella civilia, tum per alias temporum injurias, magis magiſque decreſcente vi & autoritate Imperatorum, qui jura imperii partim obliterari negligentia patiebantur, partim prodigalitate quadam ultro profundebant; factum eſt, ut Comites etiam, licet dignitate Ducibus multum inferiores, eandem uſurpare libertatem, eademque poteſtate ditiones ſuas, utut Ducatibus minores, poſſidere cœperint. Certum tempus hac in re determinari non poteſt. Non enim uno momento, ſed tractu temporis hujusmodi mutationes fieri ſolent, ita ut non mutari Rempubl., ſed mutatam eſſe ſentias. *Civitas*, inquit Ariſtoteles, 3) *ex partibus concreta & coagmentata eſt, quarum ſæpe nonnulla occulte augeſcit.* Itaque & fruſtra laborant, & a veritate hiſtoriæ aberrant; qui hæc vel ad Caroli Magni, vel Ottonis I. in Germania, in Gallia autem ad Hugonis Capeti tempora referunt, 4) quaſi ab his Imperatoribus

1) Lehman. dict. lib. 2. cap. 16. & cap. 47. 2) lib. 2. Sax. 3) lib. 5. Polit. cap. 3. 3) Choppin. de Doman. Franc. lib. 1. tit. 6. n. 17. Paurmeiſter, de jurisdict. lib. 2. cap. 12. n. 8. & 9.

bus ac Regibus dignitates illæ, olim temporariæ, perpetuæ factæ ſint. Nam etiam in locis differentia eſt, cum alibi citius, alibi ſerius hæc introducta. Per Italiam certa Imperatorum poteſtas integritatem diutius ſervavit, cujus nunc ibi vix pauca veſtigia reſtant. Itaque Compilator juris Feudalis Longobardici ſuo adhuc tempore ſcripſit, in feudo Regali, Ducatu ſcilicet, vel Comitatu non eſſe ſucceſſionem, nec alium acquirendi modum locum habere, quam inveſtituram & beneficium Imperatoris. 1) At in Germania, dubium non eſt, quin eo tempore Principes & hæreditario jure tenuerint ditiones ſuas, & libera pene voluntate adminiſtraverint.

IV. Facile autem quivis videt, quanta hic facta ſit rerum mutatio. Cum enim antea univerſum Imperium unum eſſet Civile corpus, una Republ. animatum, quod Regiones, ex quibus conſtabat tanquam membris, per magiſtratus ſuos, id eſt, legibus Reipubl. & ſummi Principis imperio adſtrictos adminiſtrabat; nunc in partibus Imperii complura quaſi peculiaria Regna exorta, ſuis legibus compoſita; quæ tamen adhuc in Rempubl. aliquam communem, ſed ab ipſis diſtinctam, conſpirant. Itaque Principes noſtri cives quidem Imperii cenſentur in negotiis rem illius publicam ſpectantibus: in ditionibus autem ſuis pene Reges & Autocratores quidam videntur. Hinc Superioritas territorialis, ſummæ æmula Majeſtatis: hinc πολυθρύλλητον illud: tantum poſſe quemlibet Principem in ſuo territorio, quantum Imperator in Imperio univerſo; quod non ita male dici, ut vulgo putatur, infra demonſtrabimus. Feudorum Regalium, id eſt, Ducatuum, Comitatuum, atque id genus aliorum itidem longe alia cœpit eſſe conditio. Et enim antea quidem filius patri autoritate Imperatoris ſurrogabatur, ſi ille probata ejus perſona, inveſtituram ipſi renovaret, id eſt, feudum per mortem patris vacans denuo ipſi concederet, atque ita Ducem vel Comitem conſtitueret. Nunc autem filii Principum naſcuntur cum dignitate regali, ita ut ab ipſa ſtatim nativitate Ducis, Comitis, aliusve

1) 1, feud. 14. princ.

Digitized by Google

ve paterni honoris nomine vocentur. Nec ſucceſſionem in feudo amplius a manu Imperatoris expectant: ſed ſuo jure ſtatim a morte patris, etiam ante inveſtituram ſuccedunt, & velut hæreditatem adeunt. Nihilominus deinceps inveſtitura antiquo ritu peragitur. Quippe ita vulgo fieri ſolet, ut cæremoniæ ſolennes maneant, re licet plane mutata. Nec per inveſtituram officium tantum magiſtratus ad provinciam Imperii adminiſtrandam, una cum prædiis dignitati officii illius ſuſtentandæ dicatis, conſequuntur, ut olim fiebat: 1) ſed integram ditionem feudi, id eſt, dominii cujusdam jure poſſident. Juriſdictionis inde facies plane mutata. Cum enim antea perſonæ poteſtas eſſet, nunc jus in re, in bonis & patrimonio eſſe cœpit, res ante plane inaudita. Cum enim pars ſit dominii illius univerſalis, quo territoria tenentur; non minus jus in re erit, quam ipſum dominium. Regalia quoque inde dominium mutarunt. Jura enim Regia fuiſſe, & ad fiſcum regium ſpectaſſe, ipſum nomen ſignificat. Deinceps vero ordinarii reditus principum eſſe cœperunt, ut quamvis antiquum nomen Regalium retinuerint, hodie tamen potius jura ordinum Imperii dicenda videantur. Sed differentiæ antiquæ & hodiernæ Reip. ex his ſatis perſpicuæ ſunt. Quoniam vero hæc præſentis ſtatus principium quoddam continent, & ad ea, quæ deinceps a nobis tradentur, cognitu neceſſaria ſunt; propterea explicanda fuerunt aliquanto prolixius. Nunc autem reliquorum Ordinem originem exponamus; & primo quidem Epiſcoporum. Quanquam enim dignitate ſecularibus Principibus antecellant, ortu tamen poſteriores ſunt. Itaque nos temporis, quam dignitatis ordinem ſequi maluimus.

V. Epiſcoporum nomen & officium una cum religione Chriſtiana & Imperio Romano ad nos propagatum eſſe, jam ante indicavimus. Initio quidem fervore religionis, divitias & civiles ambitus aſpernati, Sacra & diſciplinam eccleſiaſticam tantum curabant. Sed ſucceſſu temporis cum opibus animi creverunt. Inde igitur non tantum

1) Lehman. lib. 2. Chron. Spir. cap. 17.

tantum diſciplinam eccleſiaſticam majori vi & autoritate exercuerunt, epiſcopali audientia in veram quandam jurisdictionem degenerante; ſed cœperunt etiam ad civilem adminiſtrationem animum adjicere. Imprimis ſub Regibus Francicis ſecundæ familiæ ingens divitiarum, honoris & poteſtatis incrementum eis acceſſit, eo quod perſuaſione quadam pietatis Reges, Proceres & privati certatim ampliſſimos reditus & poſſeſſiones iis conferrent. Unde Ludovicus I. Pii nomen accepit, quod erroris occaſionem præbuit illis, qui putant ab hoc Imperatore Epiſcopos Principum ordini adſcriptos eſſe. 1) Saxonici autem Imperatores longius adhuc progreſſi. Otto enim Magnus, regalibus, caſtris, civitatibus, quin integris ducatibus & comitatibus Epiſcopos donavit, quod ad hæc usque tempora inauditum fuerat. Primum fratri Brunoni Archiepiſcopo Colonienſi ducatum Lotharingiæ, deinde filio Wilhelmo Archiepiſcopo Moguntino Haſſiam & Thuringiam dedit eodem jure, quo Duces regiones illas tenuerant: Spiram Nemetum Epiſcopo loci ſubdidit; aliis alia dedit, quod exemplum ſucceſſores ſecuti. 2) Inde igitur factum, ut jam duplicem perſonam ſuſtineant, Principis ſecularis & eccleſiaſtici, 3) & ditiones ab Imperatoribus donatas poteſtate gladii, & omni civilis imperii jure, diœceſin autem jurisdictione ſacra adminiſtrent. Alii etiam nomine Ducis, vel Comitis utuntur; quo tamen alii abſtinent. 4) An autem hoc jure fiat, nec ne, quod qui militant Chriſto, ſecularibus negotiis implicentur; an hæc Pontificatus & potentatus civilis conjunctio Imperio noſtro utilis, an vero pernicioſa fuerit, diſputare non eſt noſtrum. Haud tamen alienum a vero videtur, quod Marcus Antonius de Dominis notat 5) Imperatores illos, qui dignatibus & opibus regalibus evexerunt Epiſcopos, non tam pietate & religionis ſtudio, quam dominatus ſui firmandi cauſa, vel ut hodie loquimur, ratione ſtatus adductos fuiſſe.

1) Sixtinus de regal. lib. 4. cap. 4. n. 125. 2) Lehman. lib. 4 cap. 3. 3) Gail 1. obſ. 20. 4) Reinking de regim. ſecular. & eccleſ. lib. 1, claſ. 4. c. 9. 5) de repub. Eccleſ. lib. 6. cap. 7. n. 89. & c. 8. n. 11.

Digitized by Google

ſuiſſe. Ipſe quidem de Carolo Magno loquitur; ſed idem non minori jure de Ottone Magno dici poteſt. Ut enim erat Princeps revera magnus; ſic nihil, quod ad magnitudinem nominis & potentiæ augendam pertineret, omittebat. Studebat rei bellicæ; provehebat liberos; undiquaque affinitatibus ſe muniebat 1) denique ergo fratri & filio Archiepiſcopis Ducatus etiam addebat, quo pluribus munimentis inſiſteret. In univerſum autem ſperarunt ſine dubio Imperatores, utilius ſibi fore, ſi epiſcopis regiones Imperii committerent potius, quam Ducibus. Hi enim hæreditario jure eos tenebant. At Epiſcopis ipſi Imperatores, quos volebant, ſucceſſores per novam inveſtituram dabant; quos proinde magis obnoxios fore, ſatis veriſimile erat. Sed res longe aliter cecidit. Jam pene enim ad faſtigium perducta erat monarchia illa, quam ex ruinis Imperii Pontifices Romani extraxerunt. Hi igitur, cum ægre ferrent, ab Imperatoribus Epiſcopos conſtitui, omnem moverunt lapidem. quo eis hoc jus extorquerent. Sed hæc alterius loci ſunt. Nobis ſufficiat, qua occaſione Epiſcopi civiles principatus nacti ſint, breviter indicaſſe.

VI. Sic igitur manifeſtum eſt, duos eſſe in Imperio noſtro Principum ordines, alios eccleſiaſticos, alios civiles. Sunt autem in utroque ordine variæ iterum differentiæ. In eccleſiaſtico quidem ordine ſunt Archiepiſcopi, Epiſcopi, Principibus adſcripti Abbates, & reliqui Prælati, quaſi minorum gentium. Seculares ſunt Duces & Comites, de quibus diximus. Ducibus autem Principes ſpecialiter ita dicti, Marchiones, Landgravii; Comitibus Barones junguntur. Præcipui ex utroque ordine Electores ſunt. Differentias has accuratius explicare, ad noſtrum inſtitutum non eſt opus. Quanquam enim in communis Reip. adminiſtratione, magna inter eos diverſitas ſit: jure tamen territorii æquales ſunt. Itaque ſatis eſt

1) Cranzius Saxon. lib. 3. & 4.

eſt expoſuiſſe, quomodo uterque ordo ad hoc autocraticum imperium pervenerit. Jam ad civitates Imperiales tranſeamus. r)

VII. Majores noſtros non urbes, ſed pagos & vicos habitaſſe, ſatis notum eſt ex Tacito & aliis. Cum autem cum religione Chriſtiana manſueſcerent paulatim, & guſtu quodam civilioris vitæ imbuti, priſcam morum feritatem exuerent; ad Urbes vel novas extruendas, vel a Romanis conditas, temporum injuria autem deſtructas, reparandas animum adjecerunt. Rexerunt autem eos eadem forma imperii, qua aliquas Imperii regiones: Duces nimirum, vel Comites & Epiſcopos, hos Eccleſiaſtica, illos civili poteſtate iis profecerunt. Veteris autem adminiſtrationis formam nonnihil immutavit Otto Magnus, abolito per civitates nonnullas Ducum, Comitumve Imperio, quod Epiſcopis tradidit, ut ipſi conjuncto duplici officio, ceu paulo ante tetigimus, eas adminiſtrarent. Quoniam igitur id temporis eccleſiaſticus magiſtratus mitior & indulgentior videbatur, quam civilis; hoc initium quoddam & quaſi gradus primus ad eam, quam deinceps nactæ ſunt libertatem cenſeri poteſt. Quæ autem in Ducum, Comitumve ditione erant, eodem jure, quo reliquæ territorii partes, iis ſubjectæ erant. Aliæ quidem, quamvis paucæ numero, ſub Imperatoris ditione manebant, αὐτονομίαν tamen, vel ſuperioritatem nullam habuere. Nam Imperatori eodem jure, quo cœteræ Principibus ſuis, ſubditæ erant, & per præfectos ejus gubernabantur. Demum poſt Ottonum, & partim etiam Henricorum tempora major lux libertatis iis affulſit. Cum enim bellis variis civilibus implicarentur Imperatores; ut Civitates in partes ſuas traherent, vel etiam jam præſtitam ſibi operam remunerarentur, privilegiis quibusdam eas ornarunt, quibus paulatim alia atque alia addiderunt. Eo impenſius autem ſtuduerunt eas extollere, quo Ducum, Epiſcoporum, aliorumve principum poten-

r) De civitatum Imperialium origine & incrementis videatur Lehmann. Chron. Spir. lib. 4. c. 3. & Herman. Conringius Vir Ampliſſ. in diſputat. de Urbibus German.

potentiam, quæ jam gravis videbatur, ſubducto illis Civitatum Imperio, imminuerent. Ipſarum civitatum nonnullæ partim vi, partim pretio, partim diuturna præſcriptione a dominis, quibus olim ſuberant, ſe liberarunt. Imprimis Ducum Franconiæ & Sueviæ interitus non paucis, quæ iſtis antea paruernat, libertatem peperiſſe videtur. Nam eos, qui poſtea titulos illos uſurparunt, dominos non agnoverunt. Cui rei vel hoc argumento eſt, quod Civitates Imperiales per hunc terræ tractum frequentiores exiſtant, quam in ulla alia Imperii parte. Ita tandem factum eſt, ut aliæ citius, aliæ ſerius in plenam libertatem ſe aſſererent, ſuis jam legibus viventes, ſuosque habentes magiſtratus, judicia & Remp. In quibusdam tamen ſuperſunt quaſi notæ quædam priſtinæ ſubjectionis, quibus veteribus dominis obnoxiæ manent; 1) quemadmodum in libertis veſtigium prioris ſtatus eſt, obſequii erga patronum, & interdum etiam operarum obligatio. Atque hæ quidem Civitates Imperiales vocantur, jure ſuperioritatis territorialis (quanquam quæſtio ea de re ſit, ut infra dicetur) & ſuffragii in Comitiis Principibus Imperii pares, licet dignitate ſint inferiores.

VIII. Iisdem ferme rationibus ac modis, quibus Civitates libertatem nactæ, alii etiam Dynaſtæ; Prælati, Equites, Collegia, quin etiam Vici nonnulli Principum Imperio ſe exemerunt; qui quamvis jure ſuffragii in Comitiis Imperii, ad quæ ob tenuiorem conditionem vel adſpirare non auſi, vel venire deſierunt, non fruantur; terras tamen ac ditiones ſuas, quas quidem ab imperio habent, eadem fere libertate ac jure, quo ipſi Imperii Proceres, poſſident. Facile in his excellit libera Nobilitas Franconica, Svevica, & Rhenana, cui itidem Franconiæ & Sueviæ Ducum interitum libertatis originem dediſſe, autor eſt Beſoldus. 2) *In utraque Bavaria*, inquit, *Saxonia*, *aliisque in locis*, *ubi ex familiis priſcis Principum ſucceſſores ſuperſunt*, *ibi ſemper & ad hoc usque tempus nobiles*

1) Wehner. in pract. obſerv. verb. Freye Reichs-Städte. 2) de equeſt. ordin. n. 8.

nobiles manſerunt mediati. Franconia autem licet olim habuerit Duces, eorum tamen jus poſtea accrevit imperio, ut ex mediatis immediati facti fuerint nobiles. Similia ſcribit de Suevica & Rhenana Nobilitate. Ad hunc locum etiam referendi ſunt pagi immediati, quos innuit Inſtrumentum pacis, his verbis. 1) *Fiat itaque reſtitutio omnium Electorum, Principum & ſtatuum utriusque religionis, comprehenſa libera imperii Nobilitate, ut & Communitatibus & Pagis immediatis.* Clarius horum conditionem deſcribit Goldaſtus 2) qui etiam nomina addit. Verba ita habent: Es ſeind freye Reichs-Dörffer, Suffelheim, Godramſtein, Gamb und andere, ſo mit Hoch- und Niedergerichten begabet, und allein Kayſerl. Maj. ohne Mittel unterworffen.

IX. Sic igitur differentias eorum, qui Regionibus Imperii noſtri præſunt, tum etiam originem eorum & incrementa, quoad noſtro inſtituto ſatis eſt, enarravimus. Nimirum in univerſum duplicis generis ſunt. Alii enim Ordines Imperii ſunt, Principes eccleſiaſtici, aut ſeculares, aut Civitates Imperiales: alii vero Imperatori quidem nullo medio ſubjecti ſunt; quoniam tamen jus obeundorum comitiorum non habent, in Ordinibus Imperii non cenſentur. 3) Totidem igitur ipſarum Regionum Imperii genera ſunt. Earum enim differentiæ ex illorum, quorum imperio ſubſunt, diverſitate fluunt; quod nomen Ducatus, Epiſcopatus, vel alterius talis notæ arguit.

X. Poſtquam igitur varia Regionum genera, & ſingularum originem recenſuimus; nunc longe nobis expeditior via erit, ſtatum & adminiſtrationem earum explicandi. Quoniam autem vulgo territoria hodie vocari ſolent; ſtatim ſeſe offert doctrina illa JCtorum de territorio, eique cohærente jurisdictione. Eſt autem hæc doctri-

1) cap. 5. §. 2. terminus a quo. 2) in epiſtol. dedic. der Reichs-Handelungen. 3) Reink. de reg. ſecular. & eccleſ. lib. 1. claſſ. 5. cap. 10. n. 1, 2, & 3.

doctrina, ut notum eſt, intricata, & ſi quæ alia, impedita. Antiqui enim illi Juris Interpretes, cum jus Romanum ex noſtrorum temporum conſuetudine interpretarentur, etiam in iis partibus, in quibus mores noſtri a jure Romano plane diſſident; cum in aliis materiis, tum vero imprimis in Iurisdictionis explicatione mirum in modum hallucinati ſunt. Accedit, quod, quæ Itali, Galli vel Hiſpani ſuæ ſinguli Reip. contemplatione ſcripſerunt, ea Noſtratium nonnulli noſtris etiam rationibus aptare velint; alii vero, qui ad noſtram potius Remp. reſpiciunt, hæc ut a vero aliena reprehendant: quo factum eſt, ut materia iſta per ſe ſatis ſpinoſa tot tantisque nodis & controverſiis involuta ſit, ut merito hodie in difficillimis habeatur. Recte igitur monet Andreas Knichen, 1) ut ab Italorum doctrina caveamus, quam ad noſtrum horizontem non quadrare putat. Quare nos, omiſſis impræſentiarum iis, quæ ad eum modum a ICtis de territorio & jurisdictione tradita ſunt, noſtræ Reip. uſum, quoniam ab aliis fere omnibus hac in parte diverſa eſt, conſiderabimus. Ut igitur juſta methodo progrediamur; quoniam magna Imperia variis modis in partes diſtinguuntur; explicata hujus rei cauſa, & differentiis præcipuis inſpectis, ſine dubio in cognitionem Regionum Germaniæ, quarum adminiſtrationem inveſtigamus, penetrabimus.

CAPVT II.
DE DISTINCTIONE REGIONUM ET CONSTITUTIONE RERUMPUBL. INFERIORUM IN GENERE.

I. Quoniam vaſta Regna & Imperia ſatis ſpatioſum terræ ambitum, & numeroſam hominum multitudinem complectuntur, merito quæritur, quomodo grande hujusmodi corpus ad Civile aliquod

1) de jure territorii, c. 1. n. 1163. 1249. 1253. & 1254.

Digitized by Google

aliquod regimen ſuſcipiendum aptari & diſponi poſſit. Nam ex mente Ariſtotelis, 1) *Numerus valde modum ſuperans, non poteſt ordinis eſſe particeps. Tam immenſam enim multitudinem imperio regere, potius*, inquit, *divinæ poteſtatis opus eſt, quæ & hoc univerſum moderatur & continet.* Paulo poſt addit, *haud facile eſſe, ut in univerſa aliqua gente Reſp. ſit.* Verum utut fortaſſis magna hæc Regna & Imperia non ſint capacia accurati iſtius ordinis, qui ad beatæ Civitatis, prout ab Ariſtotele formatur, ſtatum requiritur: certum tamen eſt, hæc quoque poſſe & debere habere ſuam quandam Rempubl. & civilem ordinem. Quæ igitur ratio in his ineunda? Scilicet in omnibus rebus, quæ plura continent ſubjecta, quam ut ſingula a communi principio ἀμέσως moveri poſſint, hoc fieri videmus, ut in membra quædam, atque hæc iterum in alias quasdam minores partes dividantur; quo excitante communi principio partes ſibi proximas, hæ deinceps alias remotiores impellant, & ſic univerſum corpus motus fiat particeps. Non opus eſt exempla longius petere. Illuſtre imprimis eſt in exercitu, qui dividitur, verbi gratia, in legiones, legiones in cohortes, cohortes in centurias & manipulos. Partibus hiſce etiam magiſtratuum militarium ordo reſpondet. Summo Imperatori ſeu Duci exercitus ſubeſt Legatus; deinceps ſunt tribuni; hos ſubſequuntur centuriones, & id genus alii. Qua ratione fit, ut numeroſa hominum multitudo ad ſolum unius nutum moveatur, cedat, vel inſtet, & quælibet imperia exacta obedientia exequatur. Ad eundem igitur modum Imperium, vel Regnum in certas quasdam partes dividendum, atque in ſingulis magiſtratus conſtituendi, qui ibi juſſa ſummæ poteſtatis exequantur, ac de iis ſtatuant, ad quæ ſumma poteſtas curam porrigere nequit. Atque harum partium ſubdiviſio eousque continuanda, donec ſufficiat. Sic in Romani Imperii partibus quatuor conſtituti olim erant Præfecti Prætorio: hos ſubſequebantur Vicarii, qui dioece-

1) lib. 7. Polit. cap. 4.

diœceſibus præerant: diœceſes iſtæ aliquot complectebantur provincias, quarum ſingulæ ſuos Præſides habebant: denique Præſidibus ſuberant magiſtratus municipales; qui in Civitatibus jus dicebant. Cæterum cum non in gente ſolum, aut imperio ex pluribus gentibus compoſito hæc ratio neceſſaria ſit, ſed ſæpe in una etiam Civitate; quid hic peculiare ſit, quærendum eſt.

II. Notandum igitur, interdum certæ cujusdam rei particularis, verbi cauſa, jurisdictionis, Rei militaris, tributorum colligendorum, regiminis eccleſiaſtici, aut alterius talis negotii, unius, vel plurium gratia loca diſtingui, iisque magiſtratus harum rerum finibus circumſcripta poteſtate præfici. Solius jurisdictionis cauſa diſterminata loca paſſim occurrunt. Regiminis tantum eccleſiaſtici cauſa diſtinguuntur diœceſes Epiſcoporum. Militiæ ordinandæ cauſa, ad pacem publicam conſtituendam, & ad executiones faciendas in Imperio noſtro Circuli conſtituti ſunt. Verum hæc ratio diviſionis, cum non minus in Civitate unius urbis, 1) quam in latius diffuſo imperio adhibeatur, non eſt illa, quam quærimus. Sic Roma olim in tribus, ab Auguſto autem in certas regiones diſtributa fuit. Quo etiam referri poteſt quæſtio, quam movet Ariſtoteles, 2) de magiſtratuum diſtinctione, an ex loco, an vero ex perſonis, an ex rebus facienda ſit.

III. Hac igitur omiſſa, in amplis Imperiis peculiaris quædam ratio diviſionis obſervatur. Non enim hujus aut illius rei cauſa, ſed ad pleraque omnia, quæ uſus vitæ civilis deſiderat, ordinanda regiones aliquas deſignari, iisque magiſtratus omnis generis, aut certe unum univerſali quodam imperio præfici cernimus: id quod in una urbe adeo nulli uſui foret, ut monente Ariſtotele, 3) ſeditionibus potius opportunum eſſet. In vaſto autem imperio neceſſarium eſt. Itaque tunc quaſi peculiares Civitates & Reſpubl.

ὑπάλληλοι

1) Ariſt. lib. 5. Polit. cap. 5. 2) lib. 4. Polit. cap. pen. 3) lib. 5. Polit. cap. 3.

Digitized by Google

ὑπαλλήλαι naſci videntur. Per ſe enim conſideratæ Civitatis quandam ſpeciem habent; ad univerſum autem imperium relatæ, eam habent rationem, quam domus ad Civitatem. Ut enim Civitas unius urbis ex domibus, ſic Imperium grandius ex civitatibus & regionibus ſubjectis componitur. Superior igitur Reſpubl. eſt, quæ omnium ſummam in univerſo Imperio poteſtatem habet, ſive illa in unius manu ſit, ſive penes paucorum, aut multitudinis concilium ex una urbe aut provincia, vel tota gente collectum; ſive mixto modo ſe habeat. Huic autem inferiores Reſpubl. ſubjectæ ſunt, quæ in partibus regni vel Imperii conſtitutæ.

IV. Ad eum igitur modum ſe habere videntur ditiones Ordinum Imperii noſtri, quæ territoria vocantur. Peculiaris enim in ſingulis conſiſtit Reſpubl., & præterea omnes conjunctim ſumptæ communi aliqua Rep. totius Imperii continentur. Unde differentia apparet inter territoria & Circulos. Nam Circulorum poteſtas a Rep. Imperii communi dependet, & ſunt ejusdem corporis quaſi artus quidam. Sed territoria ſingula per ſe peculiare aliquod corpus civile, Imperio tamen inſitûm, conſtituunt. Si igitur definitio Territorii quæratur, dici fortaſſis poteſt, eſſe Partem Imperii, loco diſtinctam, ad hoc, ut peculiari regimine Civili, Reip. communi ſubjuncto adminiſtretur. Quoniam autem res nondum ſatis explicata videtur; ſiquidem Rerump. ὑπαλλήλων variæ ſunt differentiæ: hæ etiam differentiæ nunc conſiderandæ ſunt; quo maniſeſtum fiat, quomodo adminiſtratio Regionum Germaniæ inſtar peculiaris Reip. ſe habeat, & nihilominus Imperio ſubſit.

V. Dubitari enim omnino poteſt, an ratio adminiſtrandi Regiones Superiori ſubjectas Reſpubl. cenſeri poſſit. Nam ſubjectio cum natura Reip. pugnare videtur; quod apparet ex definitione ab Ariſtotele tradita. 1) Definit enim Remp. quod ſit *Ordo Civitatis cum in aliis magiſtratibus, tum in eo maxime, qui omnium ſum-*

 mam

1) lib. 3. Pol. cap. 6.

Digitized by Google

mam poteſtatem habet. Ubi igitur non eſt ſumma poteſtas, ibi nec Reip. Sed in adminiſtratione Civitatum ὑπαλλήλων non verſari ſummam poteſtatem inde patet, quod Superiorem agnoſcant. Verum notandum, quemadmodum imperii, ſic & ſubjectionis varias eſſe differentias. Eſt enim imperium vel herile vel civile, 1) & utriusque iterum varii ſunt gradus. Civitates itaque regionesque Imperio alicui ſubjectas totidem modis differre neceſſe eſt. Idque inde etiam colligere licet, quod magna Imperia componantur ex civitatibus ſubjectis, quemadmodum mediocres civitates ex ſingulis civibus. Cives autem differunt pro diverſitate Reip., cui ſubſunt. 2) Quod igitur Ariſtot. de civibus dicit, idem dicere poſſumus de civitatibus Superiori ſubditis. Verba ita habent. *Nemini autem obſcurum eſſe* debet, quibus in rebus ſubjecta ſpecie differunt, *& eorum aliud eſt primum, aliud ſecundum, aliud deinceps ſubſequens: earum rerum aut nihil prorſus eſſe commune, qua ratione ſunt tales, aut perquam tenuiter & anguſte. At Reſpublicas differre inter ſe ſpecie videmus, & earum alias eſſe priores, alias poſteriores. Depravatæ enim, quæque deflexerunt a recto, rectis poſteriores ſint, neceſſe eſt. Ergo etiam civis in quaque Rep. ſit alius ac diſſimilis neceſſe eſt.* Idem nunc de Civitatibus alteri ſubjectis dicendum eſt. Nam aliæ adeo omnium rerum poteſtatem habent, ut, licet ſuperiori cuidam Reip. ſubditæ videantur, revera tamen tales non ſint, ſed liberæ & ſui juris exiſtant. Aliæ contra adeo nullam poteſtatem habent, ut vix levem imaginem propriæ cujusdam Reip. in iis reperire liceat. Aliæ autem inter has interjectæ ſunt. Cum autem omnes hos gradus & differentias perſequi nec facile ſit, nec ad noſtrum inſtitutum opus; præcipua tantum genera aliqua recenſebimus; quemadmodum Ariſtoteles etiam in ejusmodi generibus extrema tantum annotare ſolet, 3) cum ex his interjecta facile cognoſcantur.

VI.

1) Ariſtot. lib. 3. Polit. cap. 6. 2) Ariſtot. lib. 3. Polit. cap. 1. 3) lib. 3. Polit. cap. 15.

VI. Primum igitur genus eſt, cum Civitates nonnullæ ſocietatem adeo arctam & adeo multis de rebus pactis & conventionibus inter ſe conſtituerunt, ut hæc conſociatio vulgaris fœderis terminos excedere, & aliquid e ſocietate civili trahere videatur. Talis olim fuit ſocietas Achaica, quæ quamvis fœdere tantum conſtaret, vinculo tamen ita arcto combinata fuit, ut Polybio quidem id ſolum reliquum eſſe viſum ſit, quod Civitates iſtæ non eorundem mœnium ambitu clauderentur. 1) Noſtra ætate ejusdem generis exempla habemus in Fœderato Belgio & Helvetia. Nam Fœderatum Belgium non in unam quandam Civitatem coiviſſe, ut multis perſuaſum fuit, ſed ſingulas provincias adhuc ſui iuris, inter ſeſe autem tantum fœdere connexas eſſe, multis oſtendit Boxhornius in commentario de fœderati Belgii ſtatu. 2) Helvetiæ eandem rationem eſſe, fatetur Joſias Simlerus. 3) Nam ex fœdere nulla civilis ſubjectio oritur; ut ex Ariſtotele 4) docet Hugo Grotius. 5) Non enim ſocietas fœdere contracta Civitatum domino, ſed ipſæ Civitates fœderis dominæ ſunt. Quanquam igitur fœdus ejusmodi ſuperioris cujusdam Reip. ſpeciem habeat; revera tamen alterius cujusdam generis adminiſtratio eſt: adeoque vera Rerumpubl. ſubordinatio inde non oritur.

VII. Alterum genus priori plane contrarium eſt, cum ſcilicet magiſtratuum, qui Civitati, vel regioni alicui præſunt, poteſtas plane in omnibus a Rege vel ſuperiori Rep. dependet; qualis olim erat provinciarum Romanarum conditio. Nam qui his præerant magiſtratus, erant nihil aliud, quam miniſtri quidam Imperatoris, qui eorum opera provincias plane herili imperio regebat. Exempla remiſſioris & civilioris imperii, cum in promptu ſint, non opus eſt addere. Iam igitur etiam hoc genus adminiſtrationis a forma Reip.

1) Ubbo Emmius de Rebuſp. Græc in deſcriptione Reip. Achæorum. 2) cap. 2. 13. & ſeqq. 3) de Rep. Helvet. lib. 2 cap. 4. 4) lib. 3. Polit. cap. 9. 5) de jure belli & Pacis lib. 1. cap. 3. n. 7.

Digitized by Google

Reip. longius recedit: & quemadmodum in priori ſpecie non eſt vera ſuperior Reſp.; ita hic inferior adminiſtratio peculiaris Reſpubl. cenſeri non poteſt. Cum enim in Rep. ſumma poteſtas ſit, ut oſtendit antea tradita definitio; hic autem omnis ſumma Poteſtas penes eum ſit, qui univerſi Imperii Reip. præſidet; profecto in Civitatibus & regionibus ad eum modum Superiori ſubditis peculiaris Reip. ſpecies ſatis modica erit. Itaque quamvis magiſtratus Romani, qui provincias regebant, univerſalem quandam omnium rerum civilium poteſtatem haberent; quippe qui omnium Romæ magiſtratuum vice & officio fungerentur: 1) revera tamen provinciæ ne videri quidem poterant peculiares ſocietates Civiles; ſed erant, ut loquitur Grotius, 2) *membra minus digna magnæ Civitatis, quemadmodum ſervi membra ſunt familiæ.* Municipia autem & fœderatæ Civitates libertatis quidem imaginem quandam habebant; unde etiam nomen illis tribuebatur Reip. 3) ficte tamen potius, quam in rei veritate. Privatorum enim loco habebantur. 4)

IIX. Denique tertium genus inter duo priora interjectum eſt; quando diviſo quodammodo inter ſummam & inferiores Reſp civili imperio, illa quidem ea, quæ ad communem omnium, hæ autem, quæ ad ſingularum Regionum ſalutem pertinent, gubernant. Et ad hunc quidem modum noſtri ſe habet Imperii adminiſtratio: nec ullum, vel non æque perfectnm exemplum aliud extat; quo ſane reſpicit Thuanus, 5) *Huic,* inquiens, *Reip. Germanicæ ex tot Principibus tam in Germania, in qua, uti explicavimus, juriſdictioni Imperiali ſubſunt, quam extra Germaniam ad Imperium pertinentibus, tot Civitatibus, adde etiam fœderatis populis compoſitæ, quid in omni antiquitate conferri poſſit, non video.* Facta deinde comparatione cum Amphictyonum conſeſſu & Achæorum concilio, *Verum hæc,* addit, *cum Germania comparata quaſi muſca*

1) leg. 12. ff. de offic. Præſi. 2) de jure Belli & Pacis lib. 1. cap 3. n. 7. 3) t. 1, C. de jur. Reip. lib. 11. 4) l. 16. ff. de Verb. ſign. 5) lib. 2. hiſt.

Digitized by Google

muſca ad Elephantem. In hujusmodi igitur adminiſtratione duplicis Reip., ſuperioris in univerſo Imperio, & inferioris in ſingulis regionibus, ſatis juſta facies apparet. Nam Imperator una cum Senatu Imperii Ordines, ipſi autem Ordines ſingulos homines privatos ſibi ſubjectos habent. Unde vulgata diſtinctio eſt inter cives Imperii mediatos, ut vocant, & immediatos. Ordini igitur civium etiam ordo Rerump. reſpondet. Hinc etiam fluit ratio differentiæ inter Civitates Principum provinciales & Imperiales. Hæ enim propter αὐτοκρατίαν, qua pollent, jure peculiaris Reip. cenſentur. Illæ autem, quanquam ſplendore & opulentia Imperialibus ſæpe non cedant; quoniam tamen poteſtate illa deſtituuntur; æque ut olim municipia Romana, privatorum loco habentur, 1) & inſtar civium privatorum ſubjectæ ſunt illi Reip., quæ in tota ditione Principis conſiſtit.

IX. Quanquam autem nec Ordines Imperii in adminiſtratione ditionum ſuarum habeant plane liberam & Summam Poteſtatem: nihilominus poteſtas eorum adeo univerſalis & ampla eſt, ut trahere aliquid e Summa Poteſtate videatur. Eſt igitur Summæ Poteſtatis genus quoddam analogum, 2) quod & nomen arguit. Superioritas enim Territorialis vulgo vocatur. Superioritas autem ſimpliciter dicta Summa Poteſtas civilis intelligitur. 3) In Principibus autem noſtris non ſimpliciter Superioritas, ſed cum adjectione Superioritas Territorialis vocatur. Adjectio igitur verbi Territorialis deminutionem quidem Summæ Poteſtatis ſubindicare videtur: hoc tamen colligere inde licet, etſi genus ſit Summa Poteſtate inferius, ſatis tamen ei propinquum eſſe. Eodemque tendit illud nimis tritum axioma: Tantum poſſe quemlibet Principem in territorio ſuo, quantum Imperator in univerſo Imperio; de quo infra dicetur. Quoniam

1) Gail. 2. obſ. 57. in fin. 2) Carpz. de leg. Reg. German. c. 1. ſect. 13. n. 3. 3) Inſtrum. Pac. Cæſar. Gallic. §. itemque dictus.

niam igitur poteſtas Principum, Ordinumque Imperii, quā territoria adminiſtrant, analogia quadam Summæ Poteſtati Civili reſpondet; ſequitur rationem adminiſtrationis iſtius eodem modo Remp. cenſendam.

X. Jam non poteſt amplius eſſe obſcurum, qua methodo jura Superioritatis Territorialis inveſtiganda ſint. Nimirum ex analogia jurium Majeſtatis (ſic enim hodie vocant Summam Poteſtatem Civilem) ſpectanda ſunt. Species enim analogicæ ex principalis generis comparatione cognoſcuntur. Utendum autem eſt methodo, quam in ejusmodi rebus, quæ generis ſui ſpecies imperfectiores ſunt, præſcribit & obſervare ſolet Ariſtoteles; 1) ut perfectiſſimi nimirum generis natura ob oculos poſita, quantum imperfectiores ſpecies inde recedant, quidque iis deſit, ſpectemus. Conſiderandum igitur, quam jura territorialia propter ſuperius Imperatoris Imperium deminutionem ac reſtrictionem patiantur, quo minus pro plenis Majeſtatis juribus haberi poſſint. Ad hanc ſane methodum nos manuducere videntur, qui Imperium hodie ſciſſum, & jura Imperialia quodammodo diviſa in Duces & Barones eſſe tradunt. 2) Qua igitur ratione ſingula diviſa ſint, quid Principibus, Ordinibusque cæteris ceſſerit, quid Imperatori & Imperio reliquum manſerit, conſiderandum. Quoniam autem diviſio ejusmodi ſine dubio non temere, ſed certis ex cauſis facta eſt; ad cauſas has inveſtigandas, alio facto principio, res aliquanto altius repetenda, & de fine & conſtitutione cum magnorum Imperiorum in genere, tum vero noſtri in ſpecie Imperii aliquid præmittendum eſt.

XI. Quanquam Ariſtoteles Civitatem beatam, cujus ipſe formam quandam deſcribere conatur, mediocri quadam magnitudine definiat, ex cauſis, quas ipſe latius exponit; 3) haud levibus tamen rationibus oſtendi poteſt, multa adhuc deeſſe Civitatibus e- jusmodi

1) lib. 3. Polit. cap. 1. 2) Gylman. ſymphor. ſupplic. to. 2. part. 1. vot. 5. n. 21. 3) lib. 7. Polit. cap. 4.

Digitized by Google

juſmodi mediocribus, quo minus ad ſtatum beatitudinis pervenire poſſint, & propterea ad hos defectus ſupplendos, in latiorem quandam ſocietatem iis coëundum eſſe. Nam primo Civitates iſtæ ſibi relictæ perpetuis bellis inter ſe conflictabuntur, mutuis laceſſitæ injuriis & offenſionibus. Exemplo ſunt Civitates Græciæ, de quibus Juſtinus: 1) *Græciæ,* inquit, *Civitates, dum imperare ſingulæ cupiunt, Imperium omnes perdiderunt: quippe in mutuum exitium ſine modo ruentes, omnibus perire, quod ſingulæ amitterent, nonniſi oppreſſæ ſenſerunt.* Quod ſi autem Civitates in commune aliquod Imperium coaleſcant, controverſiæ inter ipſas exortæ longe rectius judicio ſopientur. Deinde metuendum eſt, ne in ipſis Civitatibus ſeditiones & factiones quædam exoriantur, quæ peſſundent Reip. ſtatum. Non facile enim inſtitui poteſt Reſp. adeo firma, ut ab omni motu libera ſit. Quod ſi autem Civitates Imperio alicui ſubjectæ ſint, metu Superioris quieſcunt, a quo coërceri poſſunt illi, qui in Republ. aliquid innovare cupiunt. Magnarum autem Civitatum ſtatum longe eſſe tranquilliorem, quam parvarum, ipſe notat Ariſtoteles. 2) Denique ſunt etiam nonnulla negotia, quæ conjunctis plurium opibus longe felicius, quam unius mediocris Civitatis auſpiciis expediuntur. Ejusmodi certe ſunt, quæ ad rem bellicam & commercia pertinent; item alia nonnulla, ut infra oſtendetur. Quanquam autem hæc inter Civitates liberas fœderibus videantur procurari poſſe; quoniam tamen fœdus res fragilis eſt, juxta vulgatum illud, *Bonum eſt facere fœdera, ſed væ illi, qui ſervat*; manifeſtum eſt, per fœdera nondum ſatis cautum eſſe, ſed ſocietatem inſtar Reipubl. conſtituere, longe eſſe conſultius. Quæ igitur ad propriam & genuinam hujusmodi Reip. poteſtatem pertineant, ex fine ejus colligendum eſt. Finis autem in adminiſtratione illarum rerum conſiſtit, quas enarravimus. Huic igitur poteſtas ut reſpondeat, neceſſe eſt.

D 2 XII.

1) lib. 8. hiſtor. 2) lib. 4. Pol. c. 11.

Digitized by Google

XII. Cætera inferioribus Rebuſp. commode relinquuntur. Nec enim ita numeroſus aliquis populus in Imperium aliquod conflari poteſt, quaſi in unum urbem compingeretur. Mera enim confuſio fieret; & Imperium mole ſua immobile foret. Quemadmodum igitur domeſticæ ſocietates componunt Civitatem, ita tamen, ut ipſæ nihilominus per ſe ſubſiſtant; ita & Civitates in Imperium aliquod congregantur, ut tamen & ipſæ invicem ſeparatæ maneant. Non enim quæ vitæ civilis neceſſitas deſiderat, per univerſum aliquod Imperium recte curari poſſunt, ſed per minores quaſdam conſociationes civiles adminiſtranda ſunt; id quod ſatis evincunt argumenta Ariſtotelis, quibus probat, Civitatem mediocri magnitudine eſſe debere. 1) Quæ igitur ita ſe habent, ad inferiorum Rerump. magis, quam ſummi Imperii finem & poteſtatem pertinent. Unico exemplo hoc demonſtraſſe ſufficiat. Crimina, veluti furta, adulteria, & id genus alia ut puniantur, magis ſingularum provinciarum vel civitatum, in quibus committuntur, intereſt, 2) quam univerſi Imperii. Non enim adeo univerſum Imperium, quam ſingulas provincias lædunt. Non etiam inquiſitio criminum æque bene per univerſum Imperium, quam in ſingulis provinciis, vel civitatibus fieri poteſt. Cognitio igitur de criminibus talibus non ad ſummum Imperium, ſed ad inferiores Reſpubl. ſpectat. At belli alia ratio eſt. Hoc enim & communem totius Imperii ſecuritatem tangit, & unius provinciæ vel civitatis vires excedit. Ergo hæc poteſtas ad ſummam Imperii Remp. ſpectat.

XIII. Quanquam igitur hæc ratio inter ſummum Imperium & inferiores Reſpubl. dividendæ Poteſtatis Civilis iniri commode poſſit; ut cuique ea pars aſſignetur, quæ adminiſtrari ab ea melius poteſt, & fine ejus comprehenditur: vix tamen pauca ejus exempla extant. Quoniam enim omnium Imperiorum finis non eſt idem, nec una omnibus conveniens Reſpubl. dari poteſt. Plerique igitur

(1 lib. 7. polit. cap. 4. 2) arg. l. 13. ff. de off. præſ.

tur Reges, vel Reſpubl. ſuperiores non concedunt ſibi ſubjectis Civitatibus *αὐτονομίαν* aliquam, ſed omnem ſummam Poteſtatem ſibi ſumunt, precaria tantum adminiſtratione inferioribus magiſtratibus relicta. Noſtrum autem Imperium ad diſtinctionem illam Summæ & inferiorum Rerump. collimare videtur. Nam non omnis adminiſtrationis civilis poteſtas penes Univerſum Imperium reſidet, ſed magna ex parte ad minores quaſdam Regiones contrahitur. Nec obſtat, quod pleræque iſtarum Regionum non exacte ſint ejus magnitudinis, qua Ariſtoteles beatam ſuam Civitatem circumſcribit. Nam doctrina illa, utut ad contemplationem eximia ſit, ad uſum tamen rerum non æque valet. Hoc igitur non impedit, quo minus in ſingulis Regionibus peculiaris quædam Civilis ſocietas conſtituta intelligatur.

XIV. Jam igitur quærendum eſt, quid moverit Principes, Ordinesque Imperii, ut, licet ſuam ſinguli ditionem peculiaris inſtar Reip. regere cœperint, nihilominus coluerint adhuc Majeſtatem Imperii, & ſub communi aliqua Rep. conjuncti manſerint. Enimvero *mirum*, verba ſunt Thuani, 1) *tot potentes populos, non vicinorum metu, aut ulla neceſſitate adductos, in hanc ſtatus formam conſenſiſſe, & ſemel acceptam per tot ſecula tam conſtanter retinuiſſe, ut nullum robuſtius corpus, licet ex debilibus plerumque membris conflatum, ſi ſingulos ſpectas, aut hodie ſit, aut olim fuiſſe, homines meminerint.* Cauſas hujus rei ſi quæramus, nullæ ſe offerunt aliæ, quam quas paulo ante enarravimus, ubi oſtendebamus, quare Civitates mediocres in latius aliquod Imperium colligendæ ſint. Facile enim intellectum eſt, non ſufficere ſingulos Ordines, ad ditionum ſuarum ſtatum recte conſtituendum & conſervandum. Nam quis rerum ſtatus futurus eſſet, ſi plane rupto Imperii vinculo, quilibet Ordinum ſuo arbitratu Remp. adminiſtraret, non poteſt eſſe obſcurum. Sine dubio enim dum alter alterum opprimere cona-

1) lib. 2. hiſtor.

conaretur, in mutuum omnes exitium ruerent; id quod Civitatibus Græciæ accidiſſe, paulo ante diximus. Ut igitur Ordines Imperii & inter ſe pacati, & ab externa vi tuti eſſent; ut & ſubditi erga Principes, & hi rurſus erga illos in officio continerentur; denique ut conjunctis opibus & conſiliis expedirentur illa negotia, quæ ſingulorum Ordinum vires ſuperant, vel non æque bene in ſingulis provinciis, quam Univerſi Imperii autoritate adminiſtrati poſſunt; his, inquam, ex cauſis ſemper hactenus aliquam Imperii Rempubl. retinuimus, licet vehementer ſæpe vacillaverit. Intellecto igitur fine Imperii noſtri, quid ad officium & poteſtatem ejus ſpectet, non poteſt amplius eſſe obſcurum. Conſiſtit nimirum in adminiſtratione rerum, quas recenſuimus. Cætera, quæ ad vitam civilem neceſſaria ſunt, in ſingulis provinciis ordinanda ſunt; eaque ad Superioritatem Territorialem pertinent.

XV. Verum hic notandum, quanquam Imperio noſtro fines illi propoſiti ſint, quos diximus, multa tamen ei deeſſe, quo minus eos aſſequi poſſit. Non uno enim defectu laborat Reſp. Imperii. Præcipuus eſt, quod decreſcente ſuperioribus ſeculis auctoritate Imperatoris, vis legum & judiciorum enervata ſit. Imo adeo laxatum eſt Reip. vinculum, ut parum abſuerit, quin in eum ſtatum redigeremur, quo hodie Italia eſt; ubi diſtracta plane Republ., quilibet ſibi, nemo in commune conſulit, niſi cum vel libido ſtimulat, vel neceſſitas cogit, ut in factiones coëant. Reſpiravit quidem nonnihil Reſpubl. Imperii noſtri ſeculo XV., & imprimis ſub Maximiliano I. multorum ſane utilium inſtitutorum fundamenta jacta ſunt, judicio Camerali, Regimento, & Circulis inſtitutis. Verum ſubſecuto ſtatim religionis diſſidio, ſtatus Reip. nondum ſatis validus, denuo convulſus eſt; quo factum, ut inſtituta illa vel diſturbata plane, vel quo minus perficerentur, impedita ſint. Quanquam autem Pace religioni data, iterum nova lux affulſerit; non tamen ita exacte ſanari potuit vulnus, quin nævi & cicatrices quædam reliquæ manſe-

Digitized by Google

manſerint. Cœterum hæc plenius explicare non eſt noſtrum, cum non Imperii, ſed inferiorum Rerump. ſtatum exponere nobis propoſitum ſit. Monenda tamen neceſſario hoc loco fuerunt, quoniam multorum, quæ deinceps ſequentur, principium continent. Pro ratione enim ſtatus Imperii, ſtatum etiam Inferiorum Rerumpubl. aliter atque aliter ſe habere neceſſe eſt. Quoniam igitur Reſpubl. Imperii ita conſtituta non eſt, ut officio ſuo fungi, & ea, quorum gratia conſtituta eſt, efficere poſſit; non pauca in ſingulis regionibus curari neceſſe eſt, quæ per Imperium rectius adminiſtrarentur. Quæ enim ab Imperio negliguntur, ab ipſis Ordinibus ſeorſim, quomodocunque poſſunt, expedienda ſunt.

XVI. Ut hoc aliquanto ſpecialius exponam; ſunt, exempli gratia, negotia, quæ Summa Civitatis Poteſtate explicantur, duorum generum: alia ad exteros reſpiciunt, veluti fœdera & res bellica; alia ipſum Civitatem in ſe ſpectatam concernunt, veluti Leges & judicia inter privatos. Priora magis ad ſummam Imperii Poteſtatem ſpectare videntur, quam ad territoriorum adminiſtrationem. Hæc enim communem ſalutem & ſecuritatem tangunt: ſine dubio etiam multo felicius totius Imperii, quam unius Principis viribus & autoritate tractantur. Quoniam tamen Reſp. Imperii non ita conſtituta eſt, ut per eam ſecuritati noſtræ ſatis proſpectum ſit, utique & fœdera Ordinibus Imperii permittenda ſunt, & connivendum iis interdum, ſi adverſus exteros arma expediant. Non tamen hæc, quemadmodum plane liberorum Principum bella, ſolo jure gentium, ſed etiam conſtitutionibus quibusdam Imperii reguntur, ne Imperio vel alii Civi cuidam Imperii damno ſint. Infra hæc latius explicabuntur: nunc exempli tantum gratia adduxi.

XVII. Negotia alterius generis, quæ Civitatem in ſe ſpectatam concernunt, iterum duorum generum ſunt. Quædam enim generalibus ac perpetuis legibus definiri poſſunt; quædam vero varie ſe habent, & conſiliis, judiciis vel etiam legibus ac ſtatutis particulari-

cularibus melius expediuntur. Itaque illa quidem per Imperium, hæc per ſingulas Regiones rectius curantur. Hinc multa Ordinatione Criminali, Politica & aliis conſtitutionibus Imperii ſancita ſunt, quæ ipſarum Regionum Imperii adminiſtrationem concernunt. Alia contra arbitrio Ordinum relinquuntur. Quod autem de priori genere dictum, hic quoque locum habet. Quæ enim per Imperium definita non ſunt, vel definiri non potuerunt, de iis ſingulos Ordines ſtatuere oportet. Exemplum habemus in jure reformandæ religionis. Si enim, quod optandum, Imperium in religione concors eſſet, ſingulis Ordinibus Ius Reformandi concedere, nec opus, nec conſultum foret. Poſita autem hac hypotheſi, quod ab Imperio hæc controverſia decidi non potuerit, quis alius exitus, quam ut ſingulorum conſcientiæ liberum relinquatur, ex Religionis controverſæ partibus alterutram eligere?

XIIX. Ut igitur, quæ hactenus dicta ſunt, in ſummam contraham; apparet jura Superioritatis Territorialis duorum generum eſſe. Alia enim per ſe talia ſunt, quæ in iis rebus conſiſtunt, quæ non æque commode per Univerſum Imperium, quam in ſingulis regionibus conſtituuntur, veluti judicia, magiſtratus, ſtatuta & id genus alia. Alia autem ex ſuppoſitione talia ſunt, quæ ob defectum aliquem Reip. Imperii, vel aliam talem neceſſitatem Ordinibus Imperii ſingulis permittenda ſunt, cum alias melius per Imperium adminiſtrarentur. Addendum tamen, quantacunque in his ſit Ordinum poteſtas, non tamen eam plane ſolutam ac liberam, ſed jure ac legibus adſtrictam eſſe. Legum autem illarum cuſtodia penes Imperatorem & Imperium eſt. Qua in re differentia eſt inter Civitates ſui juris, & Superiori ſubjectas. Etſi enim in iſtis etiam Imperantibus leges quandoque præſcribantur: cuſtodia tamen earum penes ipſam Civitatem eſt. Si igitur Princeps, qui Superiorem non agnoſcit, jura ac leges violet, vix ullum remedium ſuppetit, quo in ordinem cogatur. Itaque tunc ſeditiones oriri ſolent. In noſtro autem

Digitized by Google

autem Imperio querela ad ſuperiorem deferri poteſt. Cum enim ad Summi Imperii curam ſpectet, operam dare, ut Regiones ſubjectæ in ſe tranquillæ & pacatæ ſint; providendum ipſi erit, ne Imperantes poteſtate abutantur, vel ſubditi obedientiam detrectent.

XIX. Sic igitur Univerſi Imperii & Regionum particularium adminiſtratione diſtincta, quid, quantumque ex juribus Majeſtatis Ordinibus Imperii in ditionum ſuarum regimine competat, & quibus ex cauſis competat, generaliter dictum eſt: atque inde, qualis poteſtas ſit Superioritas Territorialis, intelligi poteſt. Ut autem clariora hæc fiant, per partes explicanda ſunt. In promptu enim nunc erit, controverſias, quæ circa hanc materiam, occurrunt, ex his Principiis decidere. Antequam autem ad partes Superioritatis Territorialis explicandas progrediamur, quid alii ea de re ſcripſerint, recenſebimus. Haud parum enim hæc confirmant ea, quæ hactenus diximus.

CAPVT III.
DE SUPERIORITATE TERRITORIALI, EJUSQUE PARTIBUS.

I. Primo repetimus, quod ſupra poſuimus, Superioritatem Territorialem ipſius Summæ Poteſtatis genus quoddam analogum eſſe. Difficile autem eſſe, de Superioritate Territoriali aliquid ſcribere, cum non legibus definita, adeoque jure ſcripto incognita, ſed ſolis moribus introducta, varieque uſurpata ſit, ex Gylmanno, Meiſchnero & aliis refert Wehnerus 1). Nimirum etiam ipſa jura Majeſtatis obſcura, cognitu difficilia, &, ut Bodinus cenſet 2), parum explicata

1) in obſ. pract. verb. Landesfürſtliche Obrigkeit. 2) lib. 1. de repub. cap. 10.

Digitized by Google

cata ſunt: quanto magis jura Superioritatis Territorialis, quæ illis analogia quadam reſpondent? Quippe in generibus analogicis exponendis verſari, cum ſumma difficultate conjunctum eſt. Varie enim ſe habent, & hominum diſſenſionibus hinc inde trahuntur; dum ea alii ſub genere primario comprehendunt, alii longe inde abire putant 1); quod certe noſtræ materiæ contigit. Alii enim Principibus Germaniæ Majeſtatem quandam tribuunt; quod alii contra graviter reprehendunt 2). Quoniam igitur Ordines Imperii non habent plenam Majeſtatem in ditionibus ſuis regendis; ſed partem ſatis magnam Imperator & Imperium ſibi vindicant; hæc invicem connexa Imperialia & Territorialia jura diſtinguere, non poteſt non eſſe difficile. Atque hæ ſunt hujus difficultatis cauſæ, non illa, quam Autores paulo ante laudati aſſignant, quod Superioritas Territorialis non jure ſcripto, ſed moribus introducta ſit. Multa enim moribus introducta ſatis clara ſunt. Sed videamus ipſas Doctorum opiniones.

II. Duas tanquam præcipuas refert Wehnerus 3). Primo enim nonnulli Superioritatem Territorialem majoribus Regalibus annumerandam cenſent, adeoque promiſcue vulgo ſumuntur Regalia & Jura Territorii 4): quod fortaſſis non improbandum tantopere, ut nonnulli putant 5). In ipſis enim conſtitutionibus Imperii hic modus loquendi reperitur 6). Sunt autem maiora Regalia, Jura Regia, quæ in univerſa Reipubl. adminiſtratione conſiſtunt. Eo enim referuntur poteſtas Belli & Pacis, fœderum, vectigalium & tributorum, Legum condendarum, magiſtratuum conſtituendorum

& id

1) Ariſt. l. 3. Polit. cap. 1. 2) Bodin. dict. cap. 10. lib. 1. de republ. 3) dict. ver. Landes-Fürſtliche Obrigkeit. 4) Reink. de reg. ſecul. & eccl. lib. 1. claſ. 4. cap. 16. n. 45. 5) Sixt. 1. de rega. c. 1. n. 18. 6) *Reformation* guter Policey zu Augſpurg *anno* 1548. §. *pen: ibi:* hiedurch einer jeden Obrigkeit, ſo Regalien von uns und dem heil. Röm. Reich hat.

& id genus alia, de quibus infra dicetur. Hoc igitur dicere volunt hujus ſententiæ autores, habere Principes Imperii in omnibus hiſce rebus poteſtatem aliquam. Nihil hoc aliud eſt, quam quod antea diximus, habere eos analogia quadam jura majeſtatis.

III. Altera opinio eſt eorum, qui Superioritatem Territorialem nihil præter omnimodam jurisdictionem, vel merum ac ſummum Imperium denotare cenſent 1). Unde vulgo jurisdictio territorialis vocatur. Quanquam autem hi minus dicere videantur, quam priores; poteſt tamen hæc quoque ſententia tolerari, ſi dextre explicetur. Non enim, quemadmodum jure Romano, pro poteſtate juris reddendi tantum, ſed generalius hodie pro omni poteſtate regendæ Reipubl. jurisdictio accipitur 2). Ita ſane accipiunt, qui hujus tituli inſcriptione fere univerſum ius publicum explicant. Eadem ſignificatione etiam Grotius utitur 3), cum bellum publicum definit, *quod auctore eo geritur, qui jurisdictionem habet.* Similiter merum imperium a nonnullis latius extenditur, quam jure Romano, quo poteſtatem gladii ſignificat, 4) receptum eſt: quo ſenſu Bartolus 5) primum gradum meri imperii conſtituit poteſtatem Legum ferendarum. Eodem pertinent notata apud Meiſchnerum: 6) *Non poſſe ſeparari altum imperium a Superioritate Territoriali, eo quod omnes juris interpretes nonniſi unum merum & ſummum imperium noverint, idque in ſuas ſpecies dividant:* ubi addit, in perſona Principis merum Imperium & Superioritatem Territorialem unum idemque eſſe, **die Hohe und Landes-Fürſtliche Obrigkeit ſey ein Ding.** Sic igitur horum quoque Autorum opinio eo tendit, Superioritatem Territorialem univerſalem quandam Reip. Poteſtatem denotare. Dominos enim territoriorum non vulgarem quandam, ſed ferme majeſtaticam jurisdictionem habere

 tradunt

1) Wehner d. loco. 2) Matth. Steph. d. jurisd. lib. 1. cap. 1. n. 12. Thom. Michael de jurisd. concluſ. 11. 3) lib. 1. de jur. Bell. & Pac. cap. 3. n. 1. 4) l. 3. ff. de jurisd. 5) in d. l. 3, d. jur. n. 6. 6) tom. 2. part. 1. dec. 8. n. 2.

tradunt 1). A prioribus igitur verbis, non re diſſentiunt. Utramque opinionem conjungere videtur Reinkingius 2), quem ſecutus Limneus 3) Superioritatem Territorialem definit, quod ſit *Ius ſummi poſt Imperatorem Imperii, eique connexorum Regalium, in omnes territorio ſubditos, ſupremi ex conceſſione Principis quæſitum, aut uſu longævo obtentum.* Haud longe inde abit aliorum definitio, quod ſit *protectio, defenſioque ratione juriſdictionis, ſeu gubernationis territorii univerſalis* 4). Omnia eo tendere videmus, quod Superioritas Territorialis Imperium quoddam univerſale ſit, omnia ea, quæ ad Civile regimen pertinent, complectens, omnium Summa tamen Poteſtate aliquanto inferius.

IV. Nos igitur ad doctrinam Politicam de Summa Poteſtate Civili progrediemur, & ſecundum eam Superioritatem Territorialem conſiderabimus. Omiſſis autem iis, quæ Scriptores Politici moderni tradiderunt, Ariſtotelem ſequemur. Is igitur tres eſſe partes docet, in quibus ſumma Reipubl. conſiſtat; primam, quæ poteſtatem habet deliberandi & ſtatuendi de rebus ad communem Civitatis ſalutem pertinentibus, de bello verbi gratia, pace, fœderibus, legibus, & id genus aliis, quam partem Senatum vocat: altera in magiſtratibus, tertia in judiciis conſiſtit. Sed audiamus ipſum. 5) O-mnium, inquit, *Rerumpubl. tres particulæ ſunt, quarum quid cuique expediat, bonum ſcriptorem legum diligenter attendere & conſiderare oportet: quibus particulis bene affectis, Rempubl. bene affectam eſſe, & pro uniuſcuiusque harum partium differentia, Reip. adminiſtrandæ formas inter ſe differre, neceſſe eſt. Harum autem partium una quædam eſt, quæ de Republ. conſultat; altera, quæ in magiſtratibus verſatur, hoc eſt, quos magiſtratus eſſe, & quarum rerum*

1) Matth. Steph. de jur. l. 2. part. 1. c. 7. n. 31. 2) de regi. ſec. & eccl. lib. 3. claſ. 5. cap. 3. n. 3. 3) de jur. publ. lib. c. 8. n. 183. 4) Thom. Michael de juriſd. concl. 44. lit. d. 5) Ariſt. l. 4. Pol. cap. 14.

Digitized by Google

rerum poteſtatem eos habere, & qualem eorum electionem eſſe oporteat; tertia ad judicia pertinet.

V. His igitur Ariſtotelis veſtigiis inſiſtentes, Superioritatem Territorialem ſecundum tres illas partes conſiderabimus. In prima parte, quæ Senatus Ariſtoteli vocatur, ſpectanda ſunt negotia maximi momenti, quæ in Rep. in deliberationem veniunt. Enarrantur autem ab Ariſtotele partim in Politicis 1), partim in Rhetoricis 2), unde nos præcipua hauriemus, eaque hoc ordine explicabimus, ut primo ea, quæ extra civilem ſocietatem ad finitimos vel exteros reſpiciunt, conſideremus; veluti ſunt bellum & cuſtodia regionis, commercia externa, vel, ut Ariſtoteles loquitur, importanda & exportanda, denique fœdera. Hæc enim plerumque, vel belli, vel commercii cauſa fiunt. Deinde negotia, quæ intra ipſam Civilem ſocietatem terminantur, ſpectabimus; qualia ſunt legumlatio, quo religionis etiam poteſtatem pertinere oſtendemus; item deliberatio de reditibus publicis, imprimis de tributis colligendis; quo loco de jure monetæ cudendæ aliquid addemus, ex cauſa, quæ ibi dicetur. Hæc negotia de quibus publice deliberari ſolet, præcipua ſunt. Sic iis, quæ ad Senatum, tanquam primam Reip. partem, pertinent, enarratis, ad duas reliquas partes, magiſtratus & judicia tranſeundum eſt. Quanquam autem Ariſtoteles 3) poteſtatem vitæ & necis, exilii & publicationis bonorum, quæ jure Romano merum Imperium vocatur, ad primam partem, quæ ſummis deliberationibus præeſt, referat: nos tamen hac in re Iuriſconſultos ſecuti ad locum, quo de judiciis ac jurisdictione agetur, hoc referemus.

VI. De bello igitur primo loco quæramus. Haud ſatis enim liquet, quantam ejus Principes ac Ordines Imperii poteſtatem habeant. Alii antiquas leges Romanas in ore habent, quibus, qui injuſſu Principis bellum geſſerit, delectumve habuerit, exercitum compa-

 parave-

1) lib. 4. c. 14. 2) lib. 1. c. 6. 3) dict. l. 4. Polit. c. 14.

paraverit, majeſtatis reus eſt 1). Alii Principibus etiam, qui ſub Imperatore ſunt, belli indicendi poteſtatem tribuunt 2), & Germaniæ Principibus antiqua libertate milites in propriam, aliorumque ſalutem conſcribere licere contendunt 3). Conſtitutiones Imperii obſcurius rem definiunt, nec cum factis conſentiunt. Hiſtoriæ autem facta, non jura docent. Sed capita quæſtionis, cum alia aliis plus dubitationis habeant, diſtinguenda ſunt.

VII. Primo enim ſi vis ſubita ingruat, dubium non eſt, quin pro ſe quisque Ordinum arma expedire, & periculis occurrere poſſit. Nam etiam magiſtratibus, qui ex ſuperioris imperio plane dependent, ſi eum conſulere tempus non ferat, ex præſumta quadam illius voluntate, populum ſibi creditum bello tueri poſſunt 4). Sed noſtri Principes ſuo jure hoc faciunt, non ex alienæ voluntatis conjectura. Hinc protectio inter jura ſuperioritatis refertur 5), & a quibusdam, ut ſupra audivimus, in definitione ponitur, tanquam præcipuus Imperii Territorialis nervus. Ipſæ adeo conſtitutiones Imperii Ordinibus Imperii injungunt, ut ita quisque in Regione ſua ſeſe inſtruat, quo adverſus violentiam improviſam tutus ſit, & aliis ſubſidio eſſe poſſit. 6) Das ein jeder Churfürſt, Fürſt und Stadt in guter Bereitſchafft ſitze, auch in ſeinen Fürſtenthumen, Landen, Herrſchafften, Oberkeiten und gebieten ſolche embſiche Vorſehung thue, daß Er und die Seinen dannech dermaſſen gefaſt, damit ſie ſich unverſehens Uberfalls ſelbſt etwas zu entſchütten. Hactenus res dubio caret.

II. Quid autem, ſi res morum patiatur, & tractum temporis deſideret? ſi non tam de vi illata, vel ingruente repellenda, quam de

1) l. 3. ff. ad leg. jul. maj. Gail. 1. de pace publ. cap. 4. n. 4. 2) Ant. Fab. conſ. de ducat. Mont. part. 2. p. 54. 3) Warem. ab Ehrenb. 1. de fœder. cap. 6. n. 56. 4) Grot. de jure bell. & pac. lib. 1. cap. 3. n. 4. 5) Reinking. d. reg. ſecul. & eccleſ. lib. 1. claſ. 5. cap. 4. 6) R. A. zu Augſp. anno 1555. §. Nachdem aber ꝛc.

de rebus repetendis & injuriis vindicandis agatur? Iterum diſtinguendum, an Civibus Imperii inter ſe, an cum exteris controverſiæ intercedant. Prius quæſtionis membrum non videtur habere dubium. Inter unius enim ejusdemque Imperii Cives lites non bello, ſed judicio diſceptandæ ſunt. Qua enim alias ratione ſub Imperio conſociati ſunt. Si tamen ſuperiora tempora reſpicimus, bella inter Cives Imperii non videntur uſque adeo illicita fuiſſe. Quid enim illis frequentius legitur in omni hiſtoria noſtra. Cauſa autem eſt imbecillitas Reip. noſtræ; quam ſupra indicavimus. Labefactata igitur autoritate Imperatoris, maxime ſub diuturno illo interregno, quod ſeculo XIII. audit, tanta invaluit armorum licentia, ac ſi nulla amplius Rep. contineremur 1). Modo enim indictionis, quam diffidationem vocant, ſolennitas ſervaretur, iuſto, pioque bello certari poſſe, vulgo perſuaſum fuit. 2). Et quamvis quandoque Pax publica lege Imperii ſanciretur; non tamen perpetua fuit, ſed certo tantum annorum ſpatio definita, ut induciarum ſimilior, quam pacis videretur. Sic Friderici illa Conſtitutio de pace tenenda, quæ libris feudorum inſerta eſt, 3) Cuiacii opinione annalis tantum fuit. Conſtitutio pacis Rudolphi Imperatoris, quæ apud Lehmannum extat 4), ad annos tantum tres valuit. Eundem morem ſervarunt ſequentes Imperatores. Decem anni, quibus Wenceslaus pacem ſancivit 5), pene longius tempus videntur, quam iſtius ſeculi mores patiebantur. Ipſum pacis vocabulum diſſolutæ quodammodo Reip. indicium eſt. Significat enim ſtatum, non qualis inter unius cives Imperii, ſed qualis inter gentes diſcretas, nulli ſuperiori ſubjectas intercedit. Imo ne tantam quidem vim habebant conſtitutiones illæ pacis, qualem habere ſolent, quæ inter liberas Gentes & Reges componuntur. Non enim omnia bella, ſed frivola tantum & injuſta,

1) Lehman. Chron. Spir. lib. 5. cap. 86. 2) Nic. Cuſ. de concord. Cathol. lib. 3. cap. 31. 3) 2. feud. 27. & ib. Cuiac. 4) l. 5. Chron. Spir. cap. 105. 5) Lehman. l. 7. Chron. Spir. c. 63.

Digitized by Google

juſta, ſeu ut Aurea Bulla loquitur 1), *univerſas ac ſingulas guerras, liteſque injuſtas*, prohibent. Imprimis ſerio cavent, ne abſque ſolenni indictionis ritu quisquam infeſtetur, quaſi hac ceremonia omnis belli iniuſtitia expietur. Conſtitutio Rudolphi paulo ante allegata ita habet: Wer aber ſine Klage vollführet, alſ davor geſchrieben iſt, wird ihm nicht gerichtet und muß er durch Noth ſinen Vienden wiederſagen, das ſoll er by Tage thun, und von dem Tage, daß er ihm wiederſeit hat, und an den vierten Tag ſoll er ihm keinen Schaden thun, weder an Leib noch Gut, ſo hat er drie gantzer Tage Vride. Scilicet hoc modo bellum indicere ius fasque eſt. Clarius adhuc hæc conſtituuntur Aurea Bulla Caroli IV. titulo de diffidationibus, & amplius declarantur Reformatione Francofurtenſi Friderici III. 2), quibus modus indicendi & gerendi belli (pudendum tanto Imperio!) præſcribitur. Quoniam tamen poſtea melius conſtitui cœpit Reſp., hic quoque nævus deletus eſt. Inſtituto igitur Camerali judicio, (nam judicia Imperii hactenus peſſime ſe habuerant) Maximilianus I. Pacem Publicam non temporaria, ut Anteceſſores conſueverant, ſed perpetua lege ſancivit 3). Quo autem vis ineſſet Legi, & refractarii in ordinem cogerentur, res bellica per Circulos ordinata: quod inſtitutum anno CIƆ IƆ XII. cœptum, anno CIƆ IƆ XXII. demum perfectum eſt 4). Hodie igitur quicunque cum altero actionem habet, ab armis abſtinere, & jure tenetur experiri: ſecus qui faxit, violatæ pacis reus eſt 5), ſimul etiam manu militari per Ducem Circuli cohibetur 6). Hæc ad leges, quæ in Imperio noſtro hac de re conſtitutæ, intelligendas dicenda fuerunt.

IX. Ad-

1) t. 17. de diffidationibus. 2) Reform. zu Franckfurth an. 1442. tit. das niemand den andern beſchädige. & 2. ſeqq. 3) der Königl. Landfried zu Worms anno 1459. 4) Erklärung des Landfriedens zu Nürenberg. anno 1522. 5) Kayſerl. Landfriede zu Augſpurg anno 1548. 6) R. A. zu Augſpurg anno 1555. §. und damit jtzgeſetzt.

Digitized by Google

IX. Adverſus exteros quantam armorum licentiam Proceres Germaniæ olim habuerint, ex his, quæ de domeſticis diſſidiis dicta ſunt, facile colligi poteſt. Si enim civem Imperii injuriæ prætextu armis adoriri impune fuit, quid non erga exteros licuiſſe credamus? Enimvero bellorum non autoritate publica, ſed privatis ordinum auſpiciis ſuſceptorum plenæ ſunt omnes hiſtoriæ. Vel ſolius ſocietatis Hanſicæ exemplum huic rei ſatis teſtimonio eſſe poteſt, quæ cum potentiſſimis Regibus privato conſilio, non conſulto Imperatore, bellum non dubitavit aliquoties ſuſcipere. Itidem autem Maximilianus I. & Ordines, cum aliis Reipubl. morbis mederentur, hanc etiam promiſcuam armorum licentiam frenandam putarunt, omnemque poteſtatem belli, ſive ab Ordinibus Imperii, ſive ab ipſo adeo Imperatore moveretur, annuis comitiis, quæ tum inſtituta erant, adſcripſerunt 1). Verba ita habent: Auch ſollen wir, und unſer lieber Sohn Ertz-Hertzog Philips, auch unſer Chur-Fürſten, Fürſten und Stände des Reichs, ohn wiſſen und willen jährlicher Verſammlung, keinen Krieg oder Vähd anfahen. Cum deinde annuorum comitiorum loco Senatus quidam perpetuus, Regimenti nomine, conſtitueretur, etiam belli pacisque poteſtas ad hunc translata eſt 2). Animadverti nimirum cœpit, quanti univerſæ Reipubl. interſit, ne bellum, ex quo non tantum belligerantis ditio, ſed vicinia etiam, totumque adeo Imperium in periculum venit, temere a quopiam excitetur? Ex facto enim Civis ipſa Civitas quodammodo tenetur 3). Præterea vero ſi ſinguli Imperii Cives & Ordines belli habeant poteſtatem, quæ inter eos Reſpubl? quæ Legum poteſt eſſe autoritas? Vel hoc ipſo ſine præcipue Civitates minores

1) Handhabung des Landfriedens zu Worms an. 1495. tit. die Königl. Majeſt. ſoll keinen Krieg anfahen. 2) Ordnung des Reg. an. 1500. tit. wie alle Sachen bey dem König vor des Reichs Reg. gehalten werden. 3) Grot. de jur. bell. & pac. lib. 2. c. 21. n. 2. & ſeqq.

Digitized by Google

minores in majus Imperium coaluiſſe diximus, ut non ſeparatis, ſed conjunctis armis & opibus communis ſecuritas procuretur. Quod ſi cuilibet hac in re ſibi ſeorſim conſulere licet, ſcopus ille evaneſcit, & Imperium enervatur. Itaque vel in illis ſocietatibus, quæ non omnino civili conjunctione, ſed arcto tantum fœdere conſtant, qualem olim Achaicam, hodie Hollandicam eſſe ſupra diximus, bellum nonniſi communibus fœderis auſpiciis indicitur, dempta hac poteſtate ſocietatis membris. Quanto magis in noſtro imperio hoc fieri debebat.

X. Verùm enimvero, utut hæc ita ſint, ſciendum tamen etiam eſt, non tantum Principibus & Ordinibus Imperii bello interdici, ſed ita potius Rempubl. conſtituti debuiſſe, ut ſinguli ſub Imperii protectione tuti, privatis armis opus non haberent: quod cum in Imperio noſtro, vel factum non ſit, vel hoc rerum ſtatu fieri non potuerit, neceſſarium utique fuit, ſingulos ſibî, quibus potuere rationibus, proſpicere. Quanquam enim res bellica per Circulos ordinata ſit: non tamen illi ita inſtituti ſunt, ut non multa deſiderare poſſis. Sunt equidem nonnulli autoritatis haud contemnendæ; nonnulli vero ita imbecilles, ut vix executionibus in Imperio faciendis pares ſint, nedum adverſus vim externam præſidii aliquid inde ſperare poſſis. Imprimis ſi periculum aliquod gravius immineat, ut plurium Circulorum conjuncta opera requiratur 1), ibi vero ſæpe hæret aqua. Exemplo poteſt eſſe expeditio conatu magis, quam ſucceſſu memorabilis, ſub finem ſuperioris ſeculi, cum inde Hiſpani, hinc Ordines Fœderati Belgii terras Imperii infeſtarent, & loca munita vi expugnarent, ad arcendas injurias, & pluſquam hoſtiles invaſiones a Circulo Rhenano, Weſtphalico & Saxonico inferiori ſuſcepta; *Cujus is exitus fuit, ut Principes* (verba ſunt Thuani) 2) *exercitum tumultuario coegerint, & dum injurias acceptas*

1) R. A. zu Augſpurg anno 1555. §. Im Fall aber ꝛc. 2) Hiſtor. lib. 121.

ceptas ultum eunt, incertis ducibus & conſiliis diu vagati, novam ſibi ipſi injuriam fecerint, tanto conatu ſine ullo operæ pretio evaneſcente. Hic Reipubl. noſtræ defectus ſane magnus, qui fortaſſis multis ex rationibus emendari haud facile poteſt, præcipua cauſa eſſe videtur, quare lex Maximiliani ſupra allegata, qua omnis deliberatio de bello ad ſummam Imperii poteſtatem revocatur, accurate ſemper ſervari non potuerit. Quo etiam reſpicere videntur illi, qui tunc maxime bellum ſuſcipere licere Principibus ſcribunt, ſi Imperatoris copia haberi non poſſit, vel Princeps omni auxilio deſtituatur 1).

XI. Qnoniam tamen pacem publicam in Imperio, quomodocunque poſſumus, adhuc cuſtodimus, ut ſaltem inter nos a nobismetipſis tuti ſimus, ne per vagam armorum licentiam communi ſecuritati periculum creetur, cautelæ nonnullæ adhibendæ fuerunt. Nemini enim ſuis alienisve ditionibus militem conſcribere, niſi conſenſu & voluntate Circuli illius Ducis, fas eſt, adeo ut, cui rei id faciat, eum doceat, ſimul etiam idonee caveat, nihil ſe in Cæſarem, Principes & ſubditos Imperii moliturum, ſed conſtitutiones Imperii per omnia ſervaturum 2). Sed & Imperatori expeditionis neceſſitas & ratio exponenda videtur. Si enim ipſi Circulorum Duces hoc facere tenentur 3), quanto magis alii Principes? Nonnullæ tamen conſtitutiones disjunctive loquuntur; ita ut vel Imperatoris veniam & conceſſionem, vel neceſſariam & notoriam cauſam requirant. 4), in quarum ſenſum nunc non libet inquirere. Denique hoc imprimis cavetur, ut tranſitus, ſi per alienas terras fiat, innoxius ſit; manipulatim, non agmine fiat; milites ſuis ſumptibus vivant; habita-

1) Warem. ab Ehrenb. de Fœder. cap. 2. n. 56. 2) R. A. zu Worms an. 1564. §. nach dem. Denaiſius tit. Militum delectus. 3) R. A. zu Augſp. anno 1655. §. und ſollen in oberzehlten. 4) Ord. cam. part. 2. t. 5. R. A. zu Augſp. an. 1555. §. wo ſie aber 2c.

bitatoribus ne moleſti ſint 1). Verum hæc & id genus alia quomodo ſerventur, experientia docet. Diſſidio enim quaſi naturali ſilent inter arma leges, vel potius Marii illi præ ſtrepitu armorum leges non exaudiunt.

--- --- --- *Achilles*

. *Iura negat ſibi nata, nihil non arrogat armis.*

Itaque bellum Legibus regere velle, res deplorata videtur. Armatæ enim cupiditates nonniſi contrariis armis cohibentur. Sic uno dato inconvenienti, plura ſequuntur.

XII. Quoniam igitur territoriorum Domini imperium quoddam militare habent, ſequitur ſubditos ad delectum reſpondere obligatos eſſe, quod jus ſequelæ, & Germanice die Folge vocatur. Ut enim Ducis eſt præire, ſic militis ſequi. Quod ſignificat vetus illa formula evocandi milites, *Qui vult ſalvam Remp. me ſequatur* 2). Quemadmodum autem militia vel Civibus, vel Sociis imperator, ſic etiam ſequela vel jure ſubjectionis, vel pacti, fœderis, aliove ſpeciali jure debetur. Cæteræ differentiæ aliis explicantur 3).

XIII. Ad hunc locum pertinet cuſtodia Regionis, quæ etiam ad deliberationem & curam Summæ poteſtatis ſpectat 4), nec belli tantum, ſed & pacis tempore neceſſaria eſt. Conſiſtit autem tum in milite quodam præſidiario alendo, tum in locorum opportunorum munitione, tum in apparatu quodam inſtrumentorum bellicorum, quo armamentaria inſtrui ſolent, quæ propterea ad Regalia referuntur 5). Eſſe igitur omnia hæc in Ordinum Imperii poteſtate, ea, quæ hactenus diximus, dubitare non ſinunt. Imo, ut noſtri quidem Imperii ſtatus ſe habet, adeo propria ſunt Ordinum ſingulorum, ut Imperii nomine munimentum in ditione aliqua extruere, vel

1) R. A. zu Speir an. 1342. §. es ſollen auch. R. A. zu Worms an. 1564. §. wir ſetzen ordnen und wollen. 2) Barnab. Briſſon. de form. lib. 4. 3) Wehner. in pract. obſ. verb. Folge. 4) Ar. Rhe. lib. 1. cap. 4. 5) 2. feud. 57. & ib. Dd.

vel extructo præſidium imponere, nonniſi lege Comitiis lata liceat 1). Itidem tamen & hic cautiones adhibentur, ne ſub ſpecie propriæ Regionis muniendæ vicinis periculum creetur. Quemadmodum enim militum majorem copiam, quam pro limite tuendo neceſſaria eſt, non licet conſcribere, quia per hoc ſecuritas publica læditur; niſi ea de re Duci circuli cautum ſit, ut paulo ante dictum eſt: ſic munimenta ad æmulationem alterius non licet extruere 2). Fortaſſis enim poſſit quis haud alia cauſa extruere arcem aut caſtellum aliquod, quam ut vicinæ provinciæ quaſi frænum quoddam imponat; quod, cum pacem publicam turbet, permittendum non eſt. Itaque eo caſu novum opus nuntiatur, & in Camera Imperiali mandata inhibitoria, & de demoliendo impetrantur. Accidit autem, ut ſubditi etiam Ordinum Imperii, verbi gratia, Comites, Barones, Nobiles, aut Civitates arces, vel alias munitiones poſſideant, ſupremo jure manente penes Territorii Dominum; cui proinde portas aperire, & cum neceſſe fuerit, præſidium ab eo accipere tenentur. Unde jus aperturæ vocatur, quod, quemadmodum de jure ſequelæ diximus, itidem vel jure ſubjectionis, vel ex ſpeciali pacto debetur 3). Hactenus de re militari.

XIV. Sequuntur inter negatio quæ cum exteris intercedunt, commercia, quæ tanti æſtimavit Ariſtoteles, ut inter præcipuas materias, de quibus publice deliberari ſolet, has quoque numeraret 4). *Ad annonam autem*, inquit, *quod attinet: quanta illius copia, & cujus generis Civitati ſufficiat, intelligendum: & quæ illic naſcatur, quæque aliunde importetur: quarumque rerum aut exportatione egeant aut invectione, ut cum illis populis pacta conventionesque fiant.* Videtur autem hæc poteſtas inter Imperium & ſingu-

1) Inſtrum. P. Cæſareo Suecic. cap. 8. n. 2. 2) l. opus novum ff. de oper. publ. Gail. 2. obſ. 69. n. 17. Limn. de jure publ. lib. 4 cap. 8. n. 235. 3) Reink. de reg. ſec. & eccl. 5. c. 4. Wehn. in. obſ. pract. verb. Öffnung. 4) lib. 1. Rh. cap. 4.

ſingulos Ordines quodammodo diviſa eſſe. Nonnulla enim hujus generis cum aliis Imperii conſtitutionibus, tum imprimis Ordinatione Politica ſtatuta ſunt 1), quaalia importari in Imperii Regiones, alia in peregrinas terras evehi vetantur. Pleraque autem ad Ordines, ut ea in ditionibus ſuis recte curent, reiiciuntur. Præter hæc autem, quæ totius Imperii utilitatem ſpectant, Ordinum eſt, Regionum ſuarum utilitati proſpicere, non tantum ne extra imperium aliquid evehatur, ſed etiam ne exportatione annonæ, aliarumve rerum in Regiones vicinas, licet Imperio ſubditas, neceſſaria ſuis ditionibus ſubducantur, vel inde ſuperflua invehendo opes privatorum exhauriantur. *Copia enim frumentorum*, ut inquit Caſſiodorus 2), *debet provinciæ primum prodeſſe, cui naſcitur.* Hæc igitur partim legibus perpetuis, partim edictis, prout quæque res incidit, conſtituunt. Quin omnia fere, quæ ad negotiationes & commercia externa pertinent ſua autoritate inſtituunt. Quid Dux Holſatiæ ſumtuoſa illa legatione Perſica tentaverit, in recenti memoria eſt. Si tamen recte perpendimus, ad Imperium potius hujus rei cura ſpectare videbatur. Debebat nimirum commercia autoritate publica dirigere, libertatem eorum tueri, eaque cauſa legationes ad exteros Reges & Reſpubl. mittere, interdum etiam, ſi opus foret, jura gentium armis defendere. Sed quoniam Reſpubl. noſtra non ita conſtituta eſt, ut hæc, qua par erat diligentia, curare poſſit; (vix enim, quæ in medio poſita, tuemur, nedum ad hæc longinqua adſpiremus) iterum qua parte Imperium deficit, ſingulorum Ordinum cura & officium ſuccedit. Quoniam tamen unius Principis vel Civitatis potentia tantæ rei par non eſt, hinc fœdera inter ſe inire, & conjunctis plurium opibus ac ſtudiis commercia tractare, neceſſitas coëgit. Hac ſane cauſa ſuperioribus ſeculis nobile illud fœdus Hanſicum coaluit, & aliquandiu etiam floruit; nunc autem

1) Policey-Ordnung zu Franckfurth anno 1577. tit. 21. tit. 22. tit. 24. tit. 34. R. A. zu Augſpurg. an. 1551. §. ſo haben wir ꝛc. 2) 1. ep. 34.

autem ſola nominis memoria ſuperſtes eſt. Quin autem autoritate publica res longe felicius ceſſiſſent, & ad diuturnitatem firmiores fuiſſent, non poteſt dubitari. Sed quoniam in ipſius Reipubl. viſceribus longe graviora hærent ulcera, quæ prius curanda eſſent, defectus illos circa externa ne ſentimus quidem.

XV. Cum igitur ipſius materiæ ſeries ac ordo ad fœdera nos perduxerit, quæ inter negotia cum exteris intercedentia, de quibus publice deliberatur, tertio loco poſuimus; quæ in his Ordinum Imperii poteſtas ſit, conſiderandum eſt. Quæſtio autem duplex eſt; prior de confœderatione Ordinum inter ſe; altera de fœderibus cum exteris. Quod priorem quæſtionem attinet; vel ipſum vocabulum indicat, quid eade re dicendum eſſet, ſi omnia recte ſe haberent. Fœdus enim ſocietas eſt, quæ inter gentes nulli communi Imperio ſubjectas intercedit. Quin hac maxime cauſa Civitates in vaſta regna & Imperia coaluerunt, ne fœderibus, quorum fides fallax nimis eſt, communia negotia procurare neceſſe haberent, ſed ut Republ. hæc adminiſtrarent. Itaque ſi Reſpubl. bene conſtituta eſt, fœderibus non eſt opus. Licebit quidem, ut privatis in Civitate, ſic Civitatibus & Principibus in grandiori Imperio ſocietates inire, ſed hæ alterius generis ſunt, quam fœdera, de quibus nobis quæſtio eſt. Ubi autem Reſpubl. laborat, cum res in eum ſtatum inclinet quodammodo, quo ſunt liberæ gentes, utique fœdera neceſſaria ſunt, ut pactis privatis ſecuritatem nobis conciliemus, quam jure publico non habemus. Noſtra autem Reſpubl. quam turbulenta ſuperiori ævo fuerit, quamque hodie ſit imbellicis, ante indicavimus; ut vel ſolo hoc ſubſidio hactenus ſtetiſſe videatur. Multa enim tum vetera, tum recentia exempla fœderum, quæ vel Principes, vel Civitates inter ſeſe, vel mixtim, ut res noſtræ quidem ſe habent, magno tum ipſorum, tum Germaniæ totius bono contraxerunt [1]. De prima civitatum juxta Rhenum confœderatione Moguntiæ inita merito

[1] Cranz. l. 8. Sax. c. 27. Lehm. l. 5. Chr. Spir. c. 92. Limn. l. 4. c. 8. n. 25.

Digitized by Google

merito ſcribit Peucerus 1). *Profuit hoc exemplum poſteritati. Similibus enim conſiliis deinceps & malis publicis obviam, itum, & multorum audaciam & moltiones repreſſas eſſe conſtat. Nec aliter ſe res communes habent, publicis periculis augeſcentibus.* Itaque nec ipſis legibus Imperii hæc fœdera improbantur, modo Imperio fraudi ne ſint 2).

XVI. Quod autem fœdera cum exteris attinet; nec eorum exempla deſunt. *Memini*, ſcribit Bodinus 3), *quadraginta ſeptem fœdera, quæ Reges noſtri Philippus V. Carolus V. VI. VII. Ludovicus XI. cum Germanis Principibus coierunt, quibus ſe auxilio futuros adverſus omnes, excepto Imperatore ac Rege Romanorum, ſpoponderunt.* Verum Maximilianus I. cum hoc, emendato Reip. ſtatu, diutius non tolerandum putaret, fœdera cum exteris impoſterum inire vetuit, hac addita cauſa, quod in perniciem Imperii vergere poſſet 4). Sed non perſeveravit in eo ſtatu Imperium, in quem tum reſurgere cœperat. Itaque nec Lex illa diu vim habere potuit, & hodie Tranſactione Oſnabruggenſi plane antiquata eſt 5), cujus verba perſpicua ſunt. *Cumprimis vero jus faciendi inter ſe & cum exteris fœdera pro ſua cujusque conſervatione ac ſecuritate ſingulis Statibus perpetuo liberum eſto: ita tamen, ne ejusmodi fœdera ſint contra Imperatorem, & Imperium, pacemque ejus publicam, vel hanc imprimis transactionem; fiantque ſalvo per omnia juramento, quo quisque Imperatori & Imperio obſtrictus eſt.* Declamant contra hanc Ordinum libertatem multi; & exempla afferunt fœderum, quæ Imperio damno fuerunt. Verum ut rem paucis complectar; optandum ſane eſſet, ita ut conſtitutam haberemus Rempubl., ut ſatis præſidii ab ipſo Imperio haberemus, nec opus eſſet, cum exteris conjungi. Sed quoniam vinculum Reip. noſtræ nimis

1) l. 6. Chr. 2) Aur. Bull. t. 15. 3) l. 1. de republ. c. 9. 4) R. A. zu Worms an. 1495. t. Die Kön. Maj. ſoll keinen Krieg anfahen. 5) c. 8. §. gaudeant.

Digitized by Google

nimis laxum eſt, ut Imperii tutelæ firma ſatis fiducia inniti non poſſimus; inſtar ſecundæ navigationis eſt, exterorum ope ſecuritati proſpicere. Quemadmodum igitur medicina ſano quidem corpori nocet, ægro autem neceſſaria eſt, ſic fœdera illa cum exteris quaſi emplaſtra quædam languidæ Reipublicæ cenſenda ſunt; quibus, ſi illa recte conſtituta eſſet, abſtinendum foret; hoc autem rerum ſtatu neceſſaria ſunt.

XVII. Negotiorum, quæ cum exteris tractantur, conſequens eſt jus Legationis. Omnia enim conceſſa intelliguntur, ſine quibus res illa explicari nequit, cujus poteſtas facta eſt 1). Atque ſic intelligendum, quod ſcribit Grotius, 2) etiam illos jus Legationis habere, qui ex parte ſubditi ſunt, ex parte non ſunt, pro ea parte, qua non ſunt ſubditi. Itaque quos Principes noſtri ad exteros mittunt, non dignitate tantum Legatorum cenſeri, ſed etiam jure gentium ſacroſancti eſſe debent 3). Hactenus de negotiis publicis, quæ Civitati cum exteris intercedunt.

XIIX. Inter ea, quæ intra ipſam ſocietatem terminantur, legumlatio locum facile principem tenet: unde hæc facultas Ariſtoteli ἀρχιτεκτονικὴ vocatur 4). Videtur autem hæc quoque poteſtas inter Imperii Rempubl. & Territoriorum adminiſtrationem diviſa eſſe. Alia enim Legibus generalibus per univerſum Imperium, alia locorum ſtatutis particularibus definiuntur. Eandem tamen hæc vim habent in Territoriis, quibus promulgantur, quam leges univerſales in toto Imperio, adeo ut ipſa Camera Imperialis æque ſecundum illa, ac ſecundum conſtitutiones Imperii judicare teneatur. 5). Nec mirum. Cum enim judicis ſit non tantum ſecundum jura communia, ſed etiam ſecundum pacta privatorum judicare; quanto ma-

1) l. 2. ff. de juriſdict. 2) de jure belli & pac. l. 2. c. 18. n. 2. 3) Kirchn. l. 1. de legat. c. 3. Diſſent. Carpz. de Lege Regia Germanor. c. 1. ſect. 13. n. 17. 4) l. 6. Eth. cap. 8. 5) Ordin. Cam. part. 1. t. 13. & t. 57.

to magis locorum ſtatuta attendere debet? Maxima autem eorum autoritas in hoc conſiſtit, quod juri etiam communi contraria eſſe & expreſſis legibus Imperii derogare poſſint 1). Quippe accidit, ut certi alicujus loci peculiaris ratio, vel diverſus hominum genius reſpuat aliquid, quod pleriſque aliis locis aptum & conveniens eſt. Hinc Ariſtoteles jura legitima menſuris comparat, quæ ſingulis pene locis variant 2). Omnino igitur Ordinibus Imperii hoc concedendum eſt, ut Leges generales Imperii, ſi neceſſitas hoc exigat, quadantenus corrigere, & loci hominumque, quibus præſunt, conditioni aptare poſſint. Qua ratione jam tum olim, cum omnia adhuc ſub ditione Regis eſſent, Ducesque & Comites adminiſtratores tantum, non domini eſſent provinciarum, ſingulæ tamen nationes, verbi gratia, Franci, Alemanni, Saxones, aliive ſuis vivebant legibus, quarum hodieque extant fragmenta. Nec tamen putandum, poteſtatem hanc recedendi a jure communi vagam eſſe, vel infinitam. Quam late igitur pateat, diſtinctionibus explicandum.

XIX. Jus aliud eſt publicum, aliud privatum. Publicum autem in noſtro quidem Imperio duplex eſt; aliud, quod ad ipſius Imperii ſtatum, aliud, quod ad ſingularum Regionum adminiſtrationem ſpectat. Quæ igitur ad publicum Imperii ſtatum, ſalutem ve communem pertinent, ea non ab Ordinibus ſingulis, ſed ab Imperatore, totoque Imperio legibus definienda. Si quid autem de de his rebus in ditionibus ſuis Ordines ſtatuant, legibus Imperii conſorme eſſe oportet. Ex hac ratione eſt, quod appellatio ad Imperatorem, vel Cameram Imperialem ſtatuto prohiberi non poſſit, quia hoc jurisdictioni Imperiali præjudicaret: welches nicht allein (verba ſunt ordinationis Cameralis) den Rechten zu wieder, ſondern auch dem Kayſerl. Cammergericht, und deſſelben jurisdiction zum höch-

1) Meisch. tom. 2. lib. 1. dec. 8. n. 40. Reinking. de reg ſec. & eccl. l. 2, claſſ. 2. c. 10. 2) l. 5. Eth. cap. 10.

hőchſten abbrüchig 1), quanquam ſolennitas, vel forma certa appellandi ſtatuto introduci poſſit, cum per hoc auctoritati ſummorum judiciorum nihil derogetur 2). Non addo plura exempla. Res enim clara eſt. Proprie igitur ad poteſtatem Ordinum Νομοθετικὴν pertinet, ſtatum ſingularum Regionum, non quatenus ad Imperium refertur, ſed in ſe ſpectatum, & jus præterea privatum legibus conſtituere. Quatenus igitur in his rebus juri communi derogare poſſint, inveſtigandum. Non autem opus puto, diſtinctionem juris Naturalis, Gentium, Legitimi, ejusque tum divini, tum humani afferre. Cum enim nec per publicas imperii leges juri naturali, & divino præjudicari poſſit, quanto minus per ſtatuta. Atque hoc eſt, quod jurant Iudex & Aſſeſſores Cameræ, nach redlichen, ehrbahren, und Ländiſchen Ordnungen, Statuten und Gewohnheiten zu richten. 3). Hinc multa abſurda, iniqua, & a recta ratione aliena ſtatuta & conſuetudines abrogat Imperator Carolus V. ordinatione Criminali ſub finem 4).

XX. De jure igitur Legitimo, quod poſitivum vulgo nuncupant, tantum quæritur. Diſtinguendum autem videtur inter jus civile Romanum, & quod Receſſibus Imperii continetur. Cum enim jure Romano multa comprehendantur, antiqui illius Imperii ſtatui & moribus accommodata, quæ noſtris hodie rationibus non conveniunt; nec tamen, quæ ejus generis ſint, generali aliqua Imperii lege definitium ſit, vel etiam facile definiri poſſit; conſequens eſt, ut ſingulis Ordinibus, quæ ſuis ditionibus minus commoda judicant, corrigere liceat. Juris Canonici, quatenus apud nos in cauſis civilibus ſervatur, eadem ratio eſt. Atque de hoc jure

 com-

1) Ord. Cam. part. 1. tit. 28. §. und die weil add. Gail. 1. obſ. 125. n. 12. Mynſing. 1. obſerv. 14. 2) Gail. 1. obſerv. 124. 3) Ordin. Cam. part. 1. tit. 57. 4) art. 218. von mißbräuchen und böſen unverſtigen Gewohnheiten, ſo an etlichen Orten und Enden gehalten werden.

Digitized by Google

communi præcipue intelligendum, quod communiter aſſerunt, per contraria ſtatuta ei derogari poſſe.

XXI. Receſſus autem Imperii quod attinet; videndum, qua mente iis quippiam ſtatuatur. Aliquando enim ſic conditur Lex, ut tamen nihil ſtatutis & conſuetudinibus particularibus derogetur; vel etiam diſerte permittatur Ordinibus, quibus ita viſum fuerit, diverſum quid a lege publica Imperii in ditionibus ſuis conſtituere. Talis clauſula habetur Ordinatione Criminali Caroli V. in principio: Doch wollen wir durch dieſe gnädige Erinnerung Churfürſten, Fürſten und Ständen an ihren alten wolhergebrachten, rechtmäßigen, und billigen Gebräuchen nichts benommen haben. Similis clauſula habetur noviſſima conſtitutione Comitiorum Ratisbonenſium de æris alieni moderatione 1): Zum zwenten, denjenigen ebenmäßig nachgegebet werden ſolle, was Chur Fürſten und Stände in ihren territoriis, nach deren ihnen am beſten bekannten Zuſtande und erlittenen Kriegs-Schaden, wie es in credit Sachen unter ihren Unterthanen und Bürgern zu halten, allbereit verordnet, und nach Anleitung folgender Reguln weiter verordnen möchten. Aliquando vero lex univerſaliter fertur, antiquatis ſtatutis & conſuetudinibus, quæ conſtitutionibus publicis adverſantur. Clauſulæ ejusmodi derogatoriæ paſſim leguntur 2). Tunc igitur locum non habet, quod ante diximus, ſtatuta derogare juri communi: ſed potius ſtatuta & conſuetudines particulares per conſtitutiones publicas tolluntur. Exemplum habemus in conſtitutione Maximiliani I. 3), qua ſancitum eſt, ut non obſtante conſuetudine aliqua, fratrum filii ad ſucceſſionem patrui cum defuncti fratribus & ſororibus in ſtirpes admittantur;

1) §. ſetzen demnach. Item in §. doch mit dieſem Zuſatz. 2) R. A. zu Augſpurg anno 1551. §. und nach dem. 2c. 3) Cammer-Gerichts Ordnung zu Augſpurg anno 1500. tit. die ſucceſſ. der Dichter oder Enck.

tur; quæ conſtitutio aliquoties repetita eſt 1). Quanquam autem in nonnullis in ſerioribus judiciis illa non attendatur; ſi tamen cauſa ad Cameram Imperialem perveniat, non ſecundum conſuetudinem inferiorum judiciorum, ſed ſecundum conſtitutionem Imperii pronuntiatur 2). Unde dubitatio exoritur de jure Saxonico, quo fratres & ſorores ſoli ſuccedunt defuncto fratri, excluſis fratrum ſororumque liberis 3). Quanquam enim hoc in foro Saxonico obſervetur, inſuper habita conſtitutione Imperii 4): attamen Mynſingerus 5) veretur, ne cauſa ad Cameram delata, ſententia contra fratrum liberos lata reformetur, vel potius tanquam contra conſtitutiones Imperii lata, nulla declaretur; quod nos in medio relinquimus. Quanquam autem hujusmodi clauſula, vel derogatoria, vel qua Ordinibus Imperii diverſum aliquid ſtatuere expreſſe permittitur, non ſemper addatur; ex circumſtantiis tamen judicandum, quæ mens conſtitutionis ſit. Et in dubio quidem lex univerſalis & perpetua cenſenda, ut nonniſi eodem modo, quo lata, plenis Comitiis iterum abrogari poſſit. Hæc enim legum ordinaria vis atque autoritas eſt, ut omnes obliget. Qua de re ita Ulpianus 6): *Poſt reſcripta principalia an ab hoc* (ſtatuto municipali) *diſceſſum ſit, videbimus: quia generalia ſunt reſcripta, & oportet Imperialia ſtatuta ſuam vim obtinere, & in omni loco valere.* Exemplum hujus rei habemus in materia uſuraria. Licet enim in regionibus nonnullis uſurarum, vel annuorum redituum nomine ſex in centum, vel plus etiam ſtipulari liceat: in Camera Imperiali tamen juxta conſtitutiones publicas 7), non attentis locorum illorum ſtatutis & conſuetudinibus,

 quinque

1) R. A. zu Worms an. 1521. §. nach dem auch. *Ed.* von dem Reg. zu Nürenb. anno 1521. 2) Ref. ap. Kloc. in vot. Cam. rel. 10. n. 146. 3) Landr. l. 1. art. 13. & art. 17. conſt. Auguſt. 18. in fin. 4) Carpz. jurispr for. p. 3. c. 18. d. 1. 5) reſp. 36. n. 6. 6) l. 3. §. 5. ff. de ſep. viol. 7) Policey-Ordn. an. 1577. tit. von wucherlichen contracten R. A. zu Speyr an. 1660. §. ſo viel. R. A. zu Regenſp. an. 1654. §. anreichend.

quinque tantum adjudicantur 1). Plura de ſtatutis addere non eſt hujus inſtituti. Pertinent enim ad locum, quo materia iſta ex profeſſo tractatur.

XXII. Conſequens igitur eſt, de autonomia in rebus ſacris aliquid addere. Nam religionis etiam inſtitutio ad poteſtatem Legislatricem ſpectat 2). Religio enim in Civitate recepta in jure quodam conſiſtit. Unde Pomponius Religionem erga Deum ad jus naturale refert 3). Ariſtoteles vero 4) exempla juris legitimi ponit, *capram Iovi immolare, non oves, item Braſidæ ſacra facere:* Cicero 5) cum jus primo in naturam & legem, utrumque iterum in divinum & humanum diviſiſſet, hoc, addit eſſe æquitatis (ſic vocat jus profanum) illud Religionis. Ulpianus jus publicum definit, *quod in ſacris, ſacerdotibus, in magiſtratibus conſiſtit* 6). Hinc definitio illa Jurisprudentiæ, quod ſit *divinarum & humanarum rerum notitia* 7) & definitio legis ex Chryſippo, *Lex eſt omnium divinarum & humanarum rerum regina* 8). Religionis ergo conſtitutionem ad τὴν Νομοθετικὴν ſpectare, ſatis manifeſtum eſt. Quoniam tamen ipſe Deus hac in parte Legislator noſter fuit, & religionem nobis tradidit; non amplius homini fas eſt, huic vel addere quicquam, vel detrahere 9). Omnis ergo humana poteſtas in cuſtodia & adminiſtratione præceptorum divinorum verſatur. Adminiſtratio autem duplex eſt. Alia enim in ipſa ſacra functione, quæ ſacerdotum eſt, alia Imperio circa ſacra conſiſtit. Sic enim hæc recte ſecernit Grotius 10). Jam igitur de officii ſacri functione, quam Scholaſtici poteſtatem Ordinis, Theologi noſtrates poteſtatem Spiritualem vocant, nulla, quæ ad nos pertineat, lis eſt.

Nemo

1) Ita judic. in cauſa Kerkering contra Brömſern 7. Jul. anno 1655 in cauſa Kranier contra Lafferds 20. Octobr. anno 1657. & in plerimis aliis. 2) Grot. l. 1. cap. 3. n. 6. 3) l. 3. ff. de juſt. & jur. 4) l. 5. Eth. cap. 10. 5) in orat. part. 6) l. 1. ff. de juſt. & jur. 7) l. 10. ff. d. juſt. & jur. §. 2 Inſt. eod. 8) l. 2. ff. de leg. 9) Apocal. XXII. 19. 10) de imp. ſumm. pot. circa ſacra cap. 2,

Digitized by Google

Nemo enim dubitat, eorum has eſſe partes, quibus dictum eſt, *Euntes docete omnes gentes, & baptizate eos.* 1). Sed de Imperio circa Sacra, ſeu de regimine externo, ut vocant, controverſia ardua & illuſtris eſt, quis ſummam ejus poteſtatem habeat: quæ quæſtio quaſi cardo eſt omnium controverſiarum, quæ Proteſtantibus cum Romana Eccleſia intercedunt. Sed & in ipſa Romana eccleſia variè diſſentiunt: & rurſus Proteſtantes, Reformati præſertim, magnis contentionibus inter ſeſe ea de re litigant. Verum noſtrum nunc non eſt, has quæſtiones attingere. Suppoſito igitur, ſummam poteſtatem Regiminis Eccleſiaſtici externi, quanta in homines cadit, penes eum eſſe, qui Reipubl. Civili præſidet, quæ noſtra Proteſtantium eſt ſententia 2); jam porro in noſtro Imperio quomodo res ſe habeat, quæri poteſt, an omnem Religionis ſummam poteſtatem Imperator & Ordines conjunctim, an vero & ſinguli Ordines ſeorſim in ditionibus ſuis autonomiam quandam hac in re habeant, & quo jure habeant. Sed quo res magis perſpicua fiat, ſuperiorum temporum hiſtoria breviter recenſenda eſt.

XXIII. Primo ſatis certum eſt, jam tum olim Juriſdictionem inter magiſtratus, qui partibus Regni præſidebant, diviſam fuiſſe, ita ut Sacra per Epiſcopos & Metropolitanos, Profana per Duces & Comites adminiſtrarentur. Non habebat igitur alter in alterius officio ullas partes, niſi quod invicem ſe obſervare jubebantur, ita ut ſi alteruter eorum muneri deeſſet, Epiſcopus Comitem, & viciſſim Comes Epiſcopum Regi vel ejus Legatis deferret, quo metu judicii uterque in officio contineretur 3). Summa autem poteſtas, ut in aliis rebus, ſic etiam in Sacris penes Regem, ſeu Imperatorem & Ordines Regni conjunctim erat. Leges itaque Eccleſiaſticæ, non minus quam civiles, in Comitiis univerſalibus condebantur, ceu mani-

1) Matth. ult. verſ. 19. Marc. ult. verſ. 15. 2) Marc. Ant. de Dominis de rep. eccl. l. 6. cap. 4. 5. 6. & 7. Hugo Grot. de Imperio ſummarum poteſtatum circa ſacra cap. 1. 3) Capitul. Carol. & Lud. Impp. lib. 2. cap. 12.

manifeſtum eſt ex Legibus Capitularibus Caroli Magni & Ludovici Pii, quæ hodieque extant. Si quæ autem controverſia in Religione oborta decidenda eſſet, ſi quid in diſciplina Eccleſiaſtica, in vita & moribus Clericorum emendandum eſſet; hæc plerumque in Synodis tractabantur, quibus tamen Rex nomine Reipubl vel præſidebat, vel poſtquam ad ipſum relatum eſſet, quid Synodus ſtatuiſſet, autoritatem accommodabat 1).

XXIV. Præter hæc peculiare quoddam imperium ac jurisdictio Regi in Epiſcopos, aliosque Antiſtites competebat, qua de re ita lex habet: *Epiſcopi, Abbates, Comites & potentiores quique, ſi cauſam inter ſe habuerint, nec ſe pacificare voluerint, ad noſtram jubeantur venire præſentiam, neque illorum contentio alibi dijudicetur.* 2). Legati etiam Regis, qui certis anni temporibus in ſingulas Regiones ad conventus agendos ex aula mittebantur, non minus ab Epiſcopis, quam Comitibus rationes officii exigebant, eosque, ſi opus eſſet, in ordinem redigebant 3). Præterea Ius Epiſcopos inveſtitura per annulum & baculum conſtituendi, antequam Gregorius VII. Imperatori Henrico IV. ea de re controverſiam moveret, Reges & Imperatores habuiſſe, ſatis notum eſt. Hæc igitur Jurisdictio Regia in Sacrorum Antiſtites, item jus eos conſtituendi Ducibus quibusdam, poſtquam ipſi ditiones ſuas Regia prope autoritate adminiſtrare cœperunt, una cum cæteris Regalibus ceſſit. Hinc formula adminiſtrationis, quæ Duci Bavariæ more majorum præſcribebatur, teſte Aventino 4) ſic incipiebat: *Templa ſacroſancta ſunto. Vti Pontifices res eccleſiaſticas procurent, monachi recte vivant, omnes decimas tribuant ſacerdotibus, Princeps jure ſuo operam dato.* Apud eundem 5) Henricus Auceps Arnulpho Duci Bavariæ has fert conditiones pacis: *Sacrarum ædium quoque, opum Eccleſiaſticarum, Epiſcoporum, Sacerdotum, myſtarum, mona-*

1) Lehman. Chron. Spir. lib. 2 cap. 41. 2) cap. Car. & Lud. Imp. lib. 3. cap. 77. 3) Capit. lib. 4. c. 66. 4) lib. 3. annal. Boioar. 5) lib. 4.

Digitized by Google

monachorum, Antiſtitum omnium curatorem te eſſe jubeo & patronum: illos tibi in clientulos dico, modo nomen Regis inutile abdicato. Paulo poſt addit autor: *Reges illo ſeculo in demortuorum Epiſcoporum locum, in Senatum Pontificum, Præſulum, quoscunque libuit, allegebant. Eam cooptationem Pontificum, Præſulum, myſtarum, monachorum Henricus in Arnulphum tranſtulit: eaque poteſtas ſacerdotes creandi beneficium poſthac Arnulphi fuit.* Ibidem notat, ad conventus etiam annuos Ducatus Epiſcopos venire ſolitos fuiſſe, in quibus etiam cauſæ Eccleſiaſticæ diſceptabantur. Duces quoque Saxoniæ poteſtatem ejusmodi exercuiſſe conſtat. Certe Henricus Leo non dubitavit adhuc poſt transactionem inter Calixtum Papam & Henricum V. de inveſtitura laica initam, poteſtatem Epiſcopos conſtituendi ſibi ſumere; quod manifeſtum eſt ex hiſtoria Geroldi Epiſcopi Aldenburgenſis, quam refert Cranzius [1]). *Nam Dux*, addit idem autor, *facta poſtulatione apud Cæſarem, obtinuit Epiſcopatus erigere in omni terra Wandalorum, quam vel ipſe, vel progenitores ejus ſubjugarunt.* Hæc propterea narravi, ut oſtenderem, jam tum olim Principes quosdam Germaniæ Regium aliquod Imperium circa Eccleſiaſtica habuiſſe, ſumma poteſtate tamen, cujusmodi eſt hodie jus Reformandi, quod vocamus, penes totum Imperium manente.

XXV. Verum invaleſcente magis magisque autoritate Pontificis Romani, poſtquam is Regnum in Eccleſia occupavit, Imperator & Principes omni fere poteſtate circa Sacra exuti ſunt. Quanquam autem in poſſeſſionem iſtius Monarchiæ venerit Pontifex, de jure tamen ſemper dubitatum fuit, Quin diſſenſiones adeo variæ hominum doctorum ea de re fuerunt, ut nonnulli ex Scholaſticis cenſuerint, ad veram poteſtatem Eccleſiæ pernoſcendam opus fore, ut ſapientes ac docti juramentis & horribilibus comminationibus ad

veram

1) l. 6. Sax.

vetam animi ſententiam dicendam adigerentur 1). Vel ex iis, quæ tempore reformationis acta, conſtare poteſt, non tribuere Imperium noſtrum Pontifici adeo omnem Regiminis Eccleſiaſtici poteſtatem, ut non ſuas etiam magnas in eo partes credat. Multa enim de Religione in Comitiis Imperii conſtituta ſunt, invito, imo obluctante & contradicente Pontifice, cujus tamen proteſtationes atque adeo objurgationes Imperator & Ordines parum curarunt 2). Imperatores etiam noſtri, ſe tanquam ſummos Advocatos & Procuratores Eccleſiæ, non nudum miniſterii nomen, ſed officium cum autoritate conjunctum gerere, haud obſcure profitentur 3). Imperatorio autem iſti muneri officium Ordinum Imperii, quod in ditionibus ſuis gerunt, proportione quadam reſpondere, intelligere licet ex verbis conſtitutionis Imperii 4). Es ſollen auch unſer Stadthalter und Regiment, darzu Churfürſten, Fürſten, Prælaten, Grafen und Stände des Reichs, daneben mit ſonderem hohem Fleis und Aufmercken verſehen, das mitlerzeit das heilig Evangelium und Gottes Wort nach rechtem wahrem Verſtand, und Auslegung der von gemeinen Kirchen angenommen Lehrern, ohn Aufruhr und Aergernis gepredigt und gelehrt werde. Unde & Ordines Imperii defenſores fidei vocantur, Schützer und Schirmer des Glaubens 5), non minus quam Imperator ſummus Advocatus & Procurator Eccleſiæ, Oberſter Vogt und Beſchirmer der Chriſtlichen Kirchen, audit. Manifeſtum igitur eſt, jam tum ante Reformationem Imperii Ordines in Eccleſiaſtico ditionum ſuarum regimine autoritatem habuiſſe, & proinde etiamnum habere Ordines Veteris Religionis: quanta autem hæc fuerit poteſtas, hodieque ſit, quoniam apud ipſos adhuc ſub judice lis eſt, non facile explicatu eſt.

XXVI.

1) Ex. Alm. & Occamo refert Marc. Ant. de Dominis de Rep. Eccl. l. 5. c. 3. n. 4. 2) Sleidan. lib. 14 & 16. Thuanus hiſt. lib. 39. 3) R. A. zu Regenſpurg an. 1541. §. Aber Churf. 4) R. A. zu Nürnberg an. 1524. §. und iſt darauf. R. A. zu Augſp. an. 1525. §. und nach. 5) R. A. zu Nürnb. an. 1524. §. als auch vielgedachte.

CAPUT III.

XXVI. Jam vero qua occaſione diſſidium de Religione ſuperiori ſeculo exortum, ut Imperium in partes ſciſſum, quantis tum animorum contentionibus certatum ſit; cum alii emendationem Eccleſiæ urgerent, & Imperio hac in re cunctante officiumque negligente, ſua eam autoritate in ditionibus ſuis inſtituerent; alii vero, qui receptam hactenus Religionem retinendam cenſebant, priores illos officii limites exceſſiſſe, ac totius Imperii juri, autoritatique univerſæ Eccleſiæ præjudicaſſe contenderent; hæc, inquam notiora ſunt, quam ut hoc loco narrari opus ſit. Tandem diſcordantis patriæ non aliud fuit remedium, quam ſciſſuram in Eccleſia relinquere, & permiſſo invicem religionis diſſidio, in Rep. unum ſentire. Pace igitur religioni data 1), Ordinibus Imperii Jus Reformandi conceſſum, i. e. optio data, utrum majorum religioni inhærere, an ex formula Auguſtanæ Confeſſionis eam in ditionibus ſuis inſtituere velint, ſimul etiam, quod conſequens erat, Jurisdictio Eccleſiaſtica quoad Auguſtanæ Confeſſionis ſocios ſuſpenſa; quam proinde ipſi Principes & alii Ordines ſibi ſumpſerunt. Atque hæc ſumma ſunt Pacis Religioſæ capita.

XXVII. Præcipuum autem eſt Jus Reformandi, quod ſane aliquid τȣ̃ κυρίȣ eſt. Dubitari igitur poteſt, qua ratione illud ſingulis Ordinibus tributum ſit. Nam ſummam poteſtatem circa Religionem ab antiquisſimo usque tempore univerſum Imperium habuiſſe, & emendationem ſtatus Eccleſiaſtici, ſi quà opus eſſet, non ſingulorum Ordinum, ſed univerſi Imperii autoritate factam fuiſſe, paulo ante narravimus. Quod ſi etiam ipſius rei naturam & conditionem conſideremus; aliter ſe res habere non poteſt. Quid enim magis, vel Eccleſiæ, vel Reip. intereſt, quam ut una vera religio in univerſo Imperio colatur? Hoc autem permiſſo ſingulis religionis arbitrio obtineri non poteſt. Verum ſi ſupra a nobis poſita principia repetamus; facile quæſtio decidi poteſt. Fatendum enim eſt, nihil

1) R. A. zu Augſp. an. 1555. §. und damit & ſeqq.

magis optandum fuiſſe, quam ut religio, quæ tractu temporis labefactata erat, per univerſum Imperium antiquo vigori reſtituta fuiſſet. Ita enim ſingulis Ordinibus Jus Reformandi concedere, neutiquam fuiſſet opus. Eo etiam tendebant omnes Proteſtantium conatus, qui nihil niſi Concilium liberum flagitabant. Fuiſſe autem talem Eccleſiæ ſtatum, ut emendatione indigeret, adeo manifeſtum eſt, ut nec ipſe Pontifex auſus fuerit diſſimulare. Sic enim Legatus ejus ex præſcripta ab ipſo formula in Comitiis Imperii diſſeruit 1); *Deum videlicet vindicem omnis iniquitatis, affligere ad hunc modum Eccleſiam ſuam propter populi, maxime vero propter eorum peccata, qui præſunt Eccleſiis, cum ſcriptura dicat: à ſacerdotibus iniquitatem populi dimanare. Nam certè plurimis nunc annis graviter multisque modis peccatum eſſe Romæ, & inde a Pontificio culmine malum hoc atque luem ad inferiores omnes Eccleſiarum præfectos defluxiſſe: neminem enim eſſe, qui ſuum faciat munus, aberraſſe omnes, & ne unum quidem ex omni numero vacare culpa.* In conſtitutionibus etiam Imperii id temporis editis hæc quaſi ſolennis, vel clauſula, vel præfatio habetur, de convocando Concilio, & emendando Eccleſiæ ſtatu. Sed ea erant tempora, ut nec vitia, nec remedia pateremur. Pontifex enim Romanos, qui *quantum* (verba ſunt Thuani) 2) *ex diſciplinæ emendatione auctoritatis & ornamenti Eccleſiæ accederet, tantum de poteſtate ſua detrahi exiſtimabat*, per varias artes omnes conatus & ſtudia eorum, qui neceſſariæ in eccleſia emendationis cauſa liberum Concilium poſtulabant, facile eludebat. Hoc igitur rerum ſtatu, quænam Principum Ordinumque noſtrorum partes fuerint, non poteſt eſſe obſcurum. Quoniam enim publicæ emendationis, quæ vel in Eccleſia univerſali, vel ſaltem in univerſo Imperio noſtro fieri debebat, ſpes non erat; utique ipſorum erat, & ſuæ conſcientiæ conſulere, & ditionibus, quibus cum univerſali quodam imperio civili præſident, revocato ad S. Scripturæ &

anti

1) Sleidan. lib. 4. 2) L. 1. Hiſt.

antiquæ Eccleſiæ normam religionis exercitio, proſpicere. Jam enim aliquoties oſtendimus, etiam illa negotia, quorum cura & adminiſtratio magis ad univerſi Imperii, quam ſingulorum Ordinum poteſtatem ſpectat, ſi ab Imperio vel negligantur, vel effici non poſſint, neceſſitate quadam Ordinum poteſtati ſubjici, ut defectum Imperii in ditionibus ſuis cura ac induſtria ſua, prout res patiuntur, ſuppleant. Hac igitur ratione Jus Reformandi Ordinibus Pacem Religionis concedi, vel potius, quoniam jam ante jure exercuerant, confirmari oportuit. Quanquam enim in univerſum in religione vim conſcientiæ facere nefas ſit, longe majori tamen ratione hoc tunc locum habet, quando religio cum tempore aliquam labem contraxit, atque ex ea occaſione ſchisma in Eccleſia exoritur. Tunc enim, quamdiu controverſia legitimis rationibus compoſita non eſt, ex neceſſitate juris, quoniam alius exitus non datur, arbitrium alterutram partem eligendi omnibus concedendum eſt.

XXIIX. Permiſſis igitur ita in Imperio noſtro duabus hiſce Religionis controverſæ partibus; ex alterutrius electione pendet ſtatus Jurisdictionis Eccleſiaſticæ. Ex Veteris enim Religionis inſtitutis Epiſcoporum eſt; ex altera parte Principum vel aliorum, qui Jus Territorii habent. Quoniam enim ex Proteſtantium ſententia Jurisdictio Eccleſiaſtica pars eſt Civilis Imperii, merito Principes Proteſtantes jure Civilis Imperii etiam Jurisdictionem illam ſibi vindicant. Atque hoc ſenſu intelligendi videntur illi, qui per Pacem Religionis Ordinibus Auguſtanæ Confeſſionis Jurisdictionem Eccleſiaſticam non tam datam, quam reſtitutam eſſe aſſerunt 1), quod alias crude intellectum falſum videri poterat. Econtrario nimis manifeſtus eſt error eorum, qui ex eo, quod Pace Religionis Ordinibus Proteſtantibus Jurisdictio Eccleſiaſtica expreſſe conceſſa non ſit, dicere auſi fuerunt, Jurisdictionem Eccleſiaſticam contra

 Ordi-

1) Reinking. de reg. ſecul. & eccleſ. lib. 3. claſ. 1. cap. 10. n. 3.

Ordines Auguſtanæ Confeſſionis ſuſpenſam quidem eſſe, non tamen apparere, quod in eos translata ſit 1). Nam quoniam Principes Proteſtantes ex doctrina Religionis noſtræ Iurisdictionem iſtam ſibi ſumpſerant; utique Religione noſtra permiſſa, hoc quoque confirmatum eſt. Ut igitur expreſſis verbis in Principes ac Ordines Proteſtantes transferretur Iurisdictio Eccleſiaſtica, nec opus fuit, nec commode fieri potuit. Nam ex doctrina Veteris Religionis Poteſtas Iurisdictionis, quam vocant, non tantum Iurisdictionem proprie dictam, ſed & diſciplinam Eccleſiaſticam, imo ex nonnullorum ſententia, aliquid ex poteſtate Ordinis comprehendit. Miris enim modis diſſentiunt Scholaſtici in explicatione diſtinctionis iſtius, quomodo differant poteſtas Ordinis, & poteſtas Iurisdictionis 2). Hujusmodi igitur poteſtas quomodo potuit in Principes ſeculares transferri? Sine dubio etiam Ordines Veteris Religionis ſibi præjudicio fore putarunt, ſi expreſſis verbis Jurisdictionem Eccleſiaſticam ab Epiſcopis ad Principes ſeculares transferrent, quoniam ex ipſorum ſententia hæc poteſtas non ad Remp. ſed ad Eccleſiam ſpectat. Atque hæc etiam cauſa videtur eſſe, quod Inſtrumentum Pacis, licet ſpecialius hoc attingat, ejusmodi tamen circumlocutione utatur, quæ neutri parti præjudicio eſſe poſſit. Poſtquam enim dictum fuerat, Jurisdictionem Eccleſiaſticam contra Auguſtanæ Confeſſionis ſocios ſuſpenſam eſſe debere, hæc adduntur verba 3): *Et intra terminos Territorii cujusque jus Diœceſanum & Iurisdictio Eccleſiaſtica ſe contineat.* Sed cum conſuetudo hujus rei ſatis nota ſit, ſupervacaneum foret, pluribus de ea diſputare. Non etiam hujus loci eſt tractare reliquas quæſtiones circa Pacem Religionis obortas, præſertim cum Inſtrumento Pacis pleræque quæ deciſæ ſint.

XXIX. Hactenus igitur de Autonomia Ordinum Imperii, tum

1) Nicol. Everhard. Jun. vol. 2 conſ. 1. n. 78. 2) Marc. Anton. de Dom. de Republ. Eccl. lib. 5. cap. 3. 3) Inſtrum. Pac. Cæſareo Suec. cap. 5. §. 16. Jus Diœceſanum.

Digitized by Google

tum in rebus Sacris, tum in Profanis. Sequitur Vectigalium & Ærarii cura, quam nos inter ſummas Reip. deliberationes ultimo loco nobis tractandas propoſuimus, Ariſtot. autem in Rhetoricis 1) primo loco ſtatuit. *Eum igitur*, inquit, *qui de Vectigalibus ſententiam dicturus eſt, primum quidem noſſe oportet, quantum ex quaque re Civitas cupiat, ut ſi quid prætermittitur, addatur; ſi quominus, quam par eſt, ex re aliqua percipitur, augeatur. Noti autem ei debent eſſe ſumptus, quos facit Civitas, ut, ſi quis ſupervacaneus eſt, tollatur, ſi quis juſto major, minuatur.* Ex his intelligere licet, in quibus ſumma Ærarii poteſtas conſiſtat. Quemadmodum igitur ſumptus in Republ. faciendi, vel certi ac perpetui ſunt, vel extra ordinem incidunt & quantitate variant: ſic etiam modi conficiendæ pecuniæ publicæ vel ordinarii ſunt, qui lege, vel conſuetudine determinati ſunt; vel extraordinarii, quibus illi, qui ſummam habent poteſtatem, ex neceſſitate Reipubl. modum ſtatuunt. Utrique in Imperio noſtro ita conſtituti eſſe debebant, ut alii Imperatori & univerſo Imperio, alii vero ſingulis ſeorſim Ordinibus in adminiſtratione Reipubl. inſervirent. Et olim quidem Vectigalia, aliaque Fiſci jura ſolius Regis erant; unde Regalia vocantur 2). Poſtquam autem Imperii Proceres jure Superioritatis Regiones ſuas obtinuerunt, hæc quoque Regalia, tanquam neceſſariæ quædam tantæ poteſtatis acceſſiones, in ditionem eorum venerunt. Hodie igitur conceſſo Territorio univerſali, omnia Regalia, exiſtimantur conceſſa 3): præſertim vero in feudis Regalibus, qualia utique Procerum Imperii ſunt, veniunt 4): & adeo quidem juri Superioritatis connexa ſunt, ut vulgato uſu loquendi confundantur 5). Territorium enim habere, nihil aliud eſſe ajunt, quam Regalia habere 6). Alii minimum in definitione Superioritatis etiam

1) lib. 1. cap. 4. b) 2. feud. 57. 3) Knich. d. jure territ. cap. 1. n. 1404. 4) Roſenth. de feud. c. 5. concl. 13. 5) Sixtin. de regal. lib. 1. cap. 1. n. 19. & ſeqq. 6) Zas. concl. 14. n. 23. lib. 1.

Digitized by Google

etiam Regalium mentionem faciendam putant, ut ſupra diximus. Sic igitur jura Regia jura Territorii facta ſunt, retento tamen antiquo nomine Regalium, licet ipſi Regi, id eſt Imperatori oppido pauca reſtent. Fiſci enim Imperatorii reditus admodum tenues ſunt: Imperii vero nomine quicquid ſumtuum faciendum eſt, ipſorum Ordinum contributione colligitur. Verum nos miſſis, quæ ad Ærarium Imperii pertinent, poteſtatem Ordinum, quam in ditionibus ſuis habent, conſideremus.

XXX. Primo Regalia, omnesque ordinarios Territorii reditus, non tanquam adminiſtratores, ſed ut domini percipiunt, & proinde pro lubitu iis utuntur, nullis rationibus obnoxii. Deinde quoniam variis Reipubl. temporibus accidere poteſt, ut ordinaria vectigalia neceſſitati publicæ non ſufficiant; neceſſe utique eſt, interdum extra ordinem aliquid exigere. Hinc eſt, quod Collectæ, ſic enim vocantur extraordinariæ indictiones 1), ad jus Superioritatis referantur 2). Olim quidem minus uſitatæ erant, quam hodie, quod milite delecto, vel evocato uteremur. Hodie autem omnis fere militia conductitia eſt. Itaque ad militem conſcribendum, & ſtipendia ei ſolvenda, Collectæ neceſſariæ ſunt. Poſſunt tamen & aliis variis ex cauſis indici 3). Quantamcunque autem poteſtatem Ordinis Imperii vel in ordinariorum, vel in extraordinariorum munerum impoſitione habent, ſitamen modum excedant, & nimis onerent ſubditos, animadverſioni Imperatoris obnoxii ſunt, qui iniquitatem Dominorum erga ſubditos pro re nata vel mandatis 4) vel ordinario judicio coërcere ſolet 5). Et quod ordinaria quidem onera attinet; quoniam ſingulorum locorum Legibus & conſuetudinibus determinata ſunt, inde dijudicandum eſt, an modus excedatur, nec ne. Solent etiam certis quibus-

1) Gail. 2. obſ. 52. 2) Meiſchn. tom. 2. lib. 1. deciſ. Cam. 6 n. 2. Knich. de jur. territ. cap. 3. n. 36. 3) Klock. de contribut. c. 8. 4) de quib. tamen vid. R. A. zu Regenſp. an. 1654. §. beneben ſollen 5) Gail. 1. obſerv. 17.

busdam libris ordinariæ præſtationes ſubditorum conſignari, ad quos proinde controverſia mota, provocatur 1). De ejusmodi librorum editione haud ita pridem in Camera Imperiali acriter diſceptatum fuit *in cauſa* L. *contra* S. *mandati de non gravando contra ſerviti conſueta, ut & edendo* C. C. Cum enim Domino mandatum eſſet, ut libros cenſuales, aliosque ejus generis veteres & authenticos ederet; is vero ſe excuſaret, quod eos bello deperditos diceret; per ſententiam XXIII. Mart. CIↃ IↃC LIIX. jure jurando ſe purgare juſſus fuit, quod libros, de quibus agebatur, nec habuerit, nec viderit, nec legerit, nec quo illi interciderent, dolo malo fecerit: quæ ſententia XIII. Decembr. eodem anno denuo confirmata eſt. Quod autem Collectas & munera extraordinaria attinet; quoniam legibus definita non ſunt, nec certam præſtationis menſuram habent; arbitrio boni Viri æſtimandum, an cauſa ſatis gravis ſit, item an modus indictionis neceſſitati Reipubl. reſpondeat, nec ne. Quanquam nonnulli non ſufficere putent, quod cauſa adſit, niſi & conſenſus ſubditorum accedat. Moris enim eſſe tradunt, ut Principes, quoties nova exactio inſtituenda, prius Conventu convocato cum Ordinibus Provinciæ ea de re tractent 2). Alii, an hoc omnino neceſſe ſit, dubitant 3) Non enim licet ſubditis, neceſſitatibus publicis ſe ſubducere 4). Sed quoniam hæc quæſtio ad locum de autoritate Conciliorum provincialium pertinet, nos infra ea de re aliquid dicemus.

XXXI. Solent autem, qui Rempubl. adminiſtrant, ita rationes Ærarii inſtituere, ut quam minimum poſſunt, onerent ſubditos. Itaque vectigalia, quæ pro tranſitu mercium exiguntur, eo præcipue fine inſtituta videntur, ut pars onerum publicorum ad exteros

1) Wehn. in obſerv. pract. verb. Bücher. 2) Wehner. in obſerv. pract verb. Schatz. Bocer. de collect. cap. 4. 3) Lamp. de jur. publ. l. 3. cap. 14. n. 3. 4) Klock, de cont. cap. 7.

teros etiam, qui commodis quibusdam a noſtra Civitate, vel Regione fruuntur, devolvatur. Quæ igitur circa hæc Summi Imperii, quæ Ordinum poteſtas jure Superioritatis ſit, videndum. Ut cætera Regalia, ſic hæc etiam vectigalia largitionibus Imperatorum ad Ordines pervenerunt. Supererant tamen nonnulla Imperatori, quæ Carolus IV. Electoribus conceſſit. Alia ipſi Ordines Imperii propria autoritate inſtituerunt, quæ diuturnus uſus confirmavit. Hæc igitur olim inſtituta vectigalia Ordines jure Superioritatis & Regalium in ditionibus ſuis percipiunt ea lege & forma, quam ex antiquitate habent 1). Verum nova vectigalia inſtituere, vel vetera augere, ad majora regalia ſpectat 2), & quoniam hoc non tam utilitatem unius Territorii concernit, quam Regiones finitimas, atque adeo totum Imperium onerat; ſi quidem nihil æque impedimento eſt commerciis, quorum libertatem inter Regiones, Civitatesque Imperii tueri, Imperatorii officii eſt; facile intelligitur, excedere illud limites illius poteſtatis, qua Ordines ditiones ſuas regunt, & ad ſummum Imperium ſpectare. Præterito tamen ævo, cum res Imperii adhuc negligentius ordinatæ eſſent, majorem ſæpe licentiam Principes, eorumque miniſtri circa vectigalia uſurparunt: quæ cauſa movit Civitates, ut fœdera ad tuendam commerciorum libertatem inter ſe inirent 3). Sæpe etiam turbas & bella civilia ea res concitavit 4). Hodie autem inter Capitulationis Cæſareæ Leges eſt, ut Imperator, ſi quæ nova vectigalia inſtituantur, mandatis pœnalibus ea abroget 5), neque ipſe cuiquam abſque Collegii Electoralis conſenſu, monitis prius vicinis, eorumque conſilio requiſito, ea concedat 6). Inquiſitio hujus rei etiam ad Circulorum curam pertinet, ut ad Imperatorem referant, ſi quæ vectigalia abſque ejus autoritate recenter inſtituta deprehenderint 7). XXXII.

1) l. 10. C. de vect. & com. Aur. Bull. t. 9. ibi. Zoll die in vergangener Zeit geſetzet ſind. 2) t. t. C. nov. vectig. inſtit. non poſſe. 3) Lehm. Chr. Spir. l. 5. c. 92. 4) Idem l. 7. c. 3. & c. 58. 5) Gylm. 3. Symphor. verb. Vect. n. 186. 6) Capitul. Leopold. Imp. §. 21. wir ſollen. 7) R. A. zu Regenſp. anno 1576. §. weiters.

XXXII. Porro inter præcipuos locupletandi Ærarii modos etiam monetæ adhiberi ſolent. Unde Autor Oeconomicorum, quæ Ariſtotelis nomen præferunt, libro ſecundo, ubi Regiæ Oeconomiæ genera recenſet, primo loco rem nummariam ſtatuit, quando faciendum ſit, *ut numi pretioſi ſint, aut viles.* Ut Germaniæ etiam mores ſe habent, plerique, qui jus monetæ cudendæ habent, magnum ex eo quæſtum faciunt. An autem recte hoc fiat, nec ne, an res numaria ad Ordinum Imperii Superioritatem Territorialem, an vero ad ſummam Imperii poteſtatem, & in univerſum, qua ratione ad Reipubl. curam ſpectet, an quo fiſcus inde lucretur, an alia ex cauſa; hæc inquam, facile intelligemus, ſi doctrinam Ariſtotelis de natura numi conſulamus. Numus enim inſtrumentum quoddam eſt, quod rerum permutationi inſervit. Eſt enim inſtar communis menſuræ, qua indigentiam noſtram & rerum utilitatem metimur. *Præterea vero in permutationem futuram, ſi forte re aliqua nunc non egeamus, tunc ejus nobis facultatem & copiam fore, cum egebimus, veluti ſponſor numus intercedit,* ut pluribus docet Ariſtoteles in Ethicis 1). Quo etiam alludit Germanicum vocabulum **Pfenning**, quaſi **Pfanning**: cum numo veluti pignore nobis cautum ſit, omnia, quibus indigebimus, nobis præſto fore. Et argentum *primo quidem* (addit Ariſtoteles in Politicis) 2) *ſimpliciter magnitudine & pondere definitum, ad extremum vero etiam ab iis nota ſignatum, ut labore metiendi ac ponderandi defungerentur. Nota enim impreſſa eſt ad quantum ſignificandum.* Inde jam facile intelligitur, quid jus cudendæ monetæ ſit, & quare ad ſummam poteſtatem Reip. ſpectet. Nota enim illa publica autoritate imprimenda eſt, ut ſit bonitatis & valoris numi indubitatum quoddam & omni exceptione majus teſtimonium. Alias enim contrahentes nunquam ſecuri forent, cum tamen numi, tanquam pignoris & ſponſoris, propria functio ſit, ut contrahentes ſecuros faciat.

1) lib. 5. c. 8. 2) lib. 1. cap. 9.

Digitized by Google

Hac igitur de cauſa, non quo Fiſcus quæſtum faciat, moneta autoritate publica ſignanda eſt 1). Eadem vero ex cauſa promiſcua illa monetæ cudendæ poteſtas, qualis in noſtro Imperio cernitur, non poteſt eſſe e Republica. Quo enim negotiantibus de integritate numi plene cautum ſit, non ſane vulgaris aliqua autoritas ſufficit ad notam imprimendam, ſed plane magna, ut ſcrupulo omni ſit exemta. An autem tanta ſit omnium autoritas, qui hodie jus monetæ cudendæ habent, ut abſque hæſitatione eorum ſigno fidem adhibere poſſimus, non eſt obſcurum. Si enim, ubi ſumma circa monetam autoritas penes unum eſt, vix poſſunt caveri fraudes & machinationes, quæ in adulterandis numis adhibentur; quod colligere licet ex ſeveritate pœnarum, quas leges Romanæ huic flagitio ſtatuunt; quid fiet, ubi hæc poteſtas adeo multis patet? Accedit, quod ſi libera poteſtas monetæ faciendæ multis communicetur, numi cudantur non unius formæ, ſed ab aliis alii. Inde vero multas difficultates & incommoda in negotiationibus oriri neceſſe eſt. Quippe numus inſtar menſuræ cujusdam eſt, ut ex Ariſtotele notavimus. Quemadmodum igitur in continuis dimenſionibus menſuræ variatio difficultates parit: ſic numorum varietas commerciis maximo impedimento eſt. Nam numi vulgo noti eſſe debent. Si enim cogniti ſunt, quomodo iis res æſtimabimus? Æque eſt ac ſi ignotæ menſuræ genere metiri, atque adeo ignotum per æque ignotum cognoſcere velis. Nunc autem tot numorum genera noſſe, quantæ eſt experientiæ? Omnino igitur dicendum, monetæ cudendæ autoritatem adhibere non ejus eſſe poteſtaist, qua Territoria reguntur, ſed ſummi Imperii Atque hæc recepta eſt JCtorum ſententia, quibus competit jus

1) adde R. A. zu Speyr anno 1570. ibi. als dann die Münz-Gerechtigkeit keine mercantz, ſondern unſer Kayſ. regal, ſo die Münz-Stände, aus unſern ſonderbaren Vertrauen, nicht zu ihren ſelbſt geſuchten Vortheil, ſondern wie wir ſelbſt dem Reich zu ehren und Wohlfahrt brauchen ſollen.

jus monetæ cudendæ (neque enim omnes habent,ſed certi quidam, qui Müntzſtände vocari ſolent) eos non hoc jure proprio, aut vi Superioritatis Territorialis, ſed beneficio ſpeciali Imperatoris, aut immemoriali, quæ inſtar privilegii eſt, præſcriptione tenere 1). Sed verendum fortaſſis eſt, ne hæc privilegia adeo multorum communia ſint, ut parum abſint a lege generali. Si enim plerique omnes privilegia habent, non amplius privilegia ſunt, ſed jus commune fiunt. Equidem tolerari poterat, & prout noſtra Reſpubl. ſe habet, quodammodo neceſſarium videtur fuiſſe, ut Electoribus, aliisque Principibus & Ordinibus potentia præcipuis, præſertim qui auri & argenti fodinas in Territoriis ſuis habent, jus monetæ, legibus tamen Imperii, multisque cautelis revinctum, concederetur. Sed non ſtetit intra hos terminos profuſa Imperatorum liberalitas, ſed ex poteſtate plane Regia promiſcuam pene licentiam, vel fecerunt, vel fieri paſſi ſunt. Non enim Ordines tantum Imperii plurimi, ſed etiam Principibus ſubjectæ Civitates, vel Imperatorum, vel Principum dono, vel itidem præſcriptione hoc jus nactæ ſunt. Sic multorum autoritatem in numis ſignandis ſequi tenemur, quibus ne in contractu quidem aliquo fidem adhiberemus. Quantus autem hic ſit in Republ. noſtra error, magno noſtro malo experientia nos docuit. Moneta enim reproba haud inter poſtrema mala publica eſt, quibuscum conflictati ſumus.

XXXIII. Diu eſt, quod remedia quæſita ſint, de quibus multis Comitiis ab omni usque tempore actum. Tandem Ferdinandi I. tempore res felicius ceſſit: & edita eſt de re monetaria nova Conſtitutio Auguſtæ Vindelicorum anno ſuperioris ſeculi LIX, quæ ſequentibus aliquot Conſtitutionibus partim correcta, partim adaucta. Summam recenſet Denaiſius 2). Res ipſa nimirum docuit, non

 poſſe

1) R. A. zu Augſp. an. 1551. §. ſo haben wir. R. A. zu Speyer an. 1570. §. alsdann Cluten. in ſyllog. conc. 22. lit. K. Bocer de mon. c. 3. n. 23. Rumel. ad Aur. Bull. diſſ. 8. th. 30. 2) verb. Monetarum edictum.

poſſe tuto adeo multorum fidei monetas committi, ſed ſummam curam & autoritatem ad Imperium quodammodo revocandam eſſe. Ne tamen etiam jus quæſitum cuiquam auferretur, ita res temperata, ut quibus eſt jus monetæ cudendæ, ſi proprias fodinas metalli non habeant, eo non domi ſuæ, ſed tribus vel quatuor duntaxat locis a Circulo deſignandis utantur, atque ibi ab ipſo Circulo conſtituantur præfecti monetales, qui nomine ejus omnia recte curent. Verum leges quidem ſatis bene ſcriptæ ſunt, ſed male cuſtodiuntur. Itaque applicari nobis poſſet ſcita illa comparatio Ariſtotelis, quando Civitati, quæ bonas leges habet, ſed eas non ſervat, hominem incontinentem ſimilem eſſe dicit, qui quid bonum & decorum ſit, novit quidem, ſed non facit 1). Ratio autem eſt, quod cuſtodia illarum legum Circulis commiſſa ſit. Hi autem, cum utique non conſtituti ſint, ut debebant, in pleriſque deſunt officio. Quid igitur hoc rerum ſtatu Principibus & Ordinibus Imperii incumbat, manifeſtum eſt. Nimirum res numaria, quæ per Imperium & Circulos negligitur, in ſingulis Territoriis curanda eſt. Itaque ipſis conſtitutionibus Imperii, poſtquam animadverti cœpit, Circulos non facere officium, Ordinibus permittitur, atque adeo demandatur, ut operam dent, ne adulterina moneta in ditiones ipſorum irrepat, ſed edictis, conſtitutioni tamen Imperii conformibus, eam inde eliminent 2).

XXXIV. Hactenus igitur præcipuas res & cauſas, de quibus publice deliberari in Civitatibus ſolet, explicavimus; quæque in iis Ordinum Imperii poteſtas ſit, oſtendimus. Quod autem deliberandi modum, atque adeo ipſius Senatus conſtitutionem, item cæteras Reip. partes, Magiſtratus, & Judicia, attinet; facile apparet, horum inſtitutionem non ad Imperatorem, aut univerſum Imperium, ſed ad ſingulas Regiones ſpectare. Magis enim ad ſingularum Regionum, quam

1) lib. 7. Eth. cap. 11. 2) R. A. zu Regenſpurg an. 1594. §. Darneben ſollen.

Digitized by Google

quam univerſi Imperii ſalutem pertinent. Neque ullibi melius, quam in ſingulis Regionibus Civium facultas, virtus, fides & induſtria explorata ſunt, quod, ut homines idonei Reip. præficiantur, utique neceſſarium eſt 1). Itaque Concilia provincialia convocare, ad Superioritatem Territorialem referunt 2). Hoc enim ad eam partem Reip. quæ Senatus vocatur, pertinet. Similiter Magiſtratus & Judicia conſtituere, & Magiſtratus ex cauſa ab officio removere, Superioritatis Territorialis eſt 3). Loquimur autem de Magiſtratibus, qui in ſingulis Regionibus conſtituuntur, inferioribus. Nam ipſos Principes, Duces & Comites creare ad Jura Imperatori reſervata pertinet. Hoc enim ex antiqua Republ. (quippe olim magiſtratus Regni erant, qui à Rege plane dependebant) retinuimus. Quanquam autem partium Reip. inſtitutio in ſingulis Regionibus, non per univerſum Imperium fiat: quoad cuſtodiam tamen Legum, & Conſuetudinum, quibus ſingulis locis conſtat, animadverſioni Imperatoris obnoxia eſt. Si enim in quacunque parte Jura ac Leges violent illi, qui Reip. præſunt, parti læſæ querelam ad Superiorem deferre & jure experiri licet. Multæ controverſiæ de Reip. conſtitutione, de magiſtratus alicujus abdicatione, ex Civitatibus Imperialibus præſertim, ad Imperatorem & Judicia Imperii deferuntur. Ibi enim, ut inter æquales, Reſpubl. legibus compoſita eſt. In Principum ditionibus hoc minus frequens eſt. Nam pleraque officia non tam à Legibus, quam à ſolo nutu eorum dependent. Quaſi Regiam enim poteſtatem habent. Reges autem favore & benevolentia æſtimant, quos ad Reipubl. adminiſtrationem adhibent. *Nam qui eorum Imperio & ipſis amici ſunt, hos imperii ſocios faciunt*, inquit Ariſtoteles 4). Amicitia autem leges non ha-

1) Ariſt. l. 5. Pol. cap. 4. 2) Gail. de arr. n. 7. c. 14. Knich. de jure territ. c. 3. n. 312. 3) Meiſch. tom. 1. lib. 1. dec. ult. n. 120. & ſeqq. Reink. de reg. ſec. & eccl. lib. 3. claſ. 5. c. 4. n. 103. 4) Lib. 5. Polit. cap. 16.

habet. Itaque à Principe abdicatus de injuria conqueri non poteſt. Atque hæc inter Civitates Imperiales, & Principum Regiones differentiæ ratio eſt. Ex eadem ratione fluit differentia, quæ inter Judicia & reliquas Reip. partes eſt. Nam magiſtratus, qui non Jurisdictioni, ſed aliis rebus curandis præfecti ſunt, item illi, qui ad ſumma Reip. conſilia adhibentur, in ejusmodi fere rebus verſantur, quæ legibus definitæ non ſunt. At judicia omnia ex legibus fiunt. Judicia igitur Regionum Imperii magis cognitioni & correctioni Imperatoris ſubjecta ſunt, quam reliquorum magiſtratuum civilium functiones. De judiciis igitur Ordinum Imperii amplius agendum, & quatenus libera ac ἀνυπεύθυνα ſint, vel econtrario quatenus ſuperiori Imperatoris Jurisdictioni ſubjaceant, & quibus ex cauſis ita ſe habeant, quærendum eſt.

XXXV. Eſt enim Jurisdictio inter præcipuas Superioritatis Territorialis partes, adeo quidem ut ipſa Superioritas vulgo non aliter ſoleat vocari, quam Jurisdictio 1). Jurisdictionem igitur Ordines Imperii jure proprio, non vicaria opera exercent: & longe verius quam veteres magiſtratus Romani 2), ſuo jure, non alieno beneficio eam habere dicuntur. Diviſa enim adminiſtratione publica, ſingulæ partes ſuo munere tanquam proprio funguntur: ſecus ac in veteri Imperio Romano, ubi, quoniam plane Monarchicum erat, omnia ab uno dependebant. Longe aliam igitur faciem hodie jurisdictio habet, quam jure Romano. Nam jure Romano Imperatori cauſas ab inferioribus judiciis ad ſuam cognitionem avocare 3), vel cuicunque alii voluerit, delegare licet 4). Hodie autem Imperatori inferiora Ordinum judicia in prima inſtantia turbare non licet 5). Jurisdictio enim primæ inſtantiæ proprium Ordinum officium eſt,

non

1) Matth. Steph. de jurisd. l. 2. p. 1. cap. 7. 2) l. 5. ff. de jurisdict. 3) l. 58. ff. de judic. 4) l. un. C qui pro ſua jurisd. jud. dar. Gail. 1. obſ. 41. 5) Ord. Cam. p. 2. t. 1. & 15. §. und ſoll ſonſten. & tit. 8. §. wo ſich aber.

Digitized by Google

non Imperatoris. Et hoc eſt, quod vulgo dicunt, Imperatorem non habere hodie concurrentem juriſdictionem cum inferioribus Judicibus 1). Quantumvis autem Juriſdictio Ordinum Imperii plane propria ſit: nihilominus tamen cenſuræ Imperatoris ſubjicet.

XXXVI. Notandum igitur Juriſdictionem Imperatoris (quo etiam nunc refero Auſtregas, quippe qui, ut delegati Cæſaris 2), hodie judicant) & Cameræ Imperialis duplicem eſſe, Prima eſt, quando vel perſonæ, quæ conveniuntur, ipſi ſcilicet Imperii Ordines, aliive nullo medio Imperatori ſubjecti, vel cauſæ, de quibus agitur, licet Ordinum ſubditi ex his cauſis conveniantur, ἀμέσως ad ſummorum Imperii Judiciorum cognitionem ſpectant 3). Cauſæ illæ ſunt, vel quæ non tam unius Regionis, quam univerſi Imperii ſalutem & tranquillitatem concernunt, cujusmodi ſunt cauſæ violatæ Pacis publicæ 4), & Fiſcales 5); vel vero quæ ita comparatæ ſunt, ut in inferioribus Regionibus ab Ordinario vel omnino non, vel non ſatis commode poſſint dijudicari: ſi, verbi gratia, Juriſdictio loci inter duos vicinos litigioſa ſit, ut neſcias quem adire debeas 6), ſi plures rei diverſis dominis ſubditi conveniantur, vel res in diverſis regionibus ſitæ petantur. Tunc enim cauſæ continentia, quæ magno incommodo divideretur, ad judicem omnibus ſuperiorem nos ducit 7) Hæc igitur prima eſt Juriſdictio Imperatoris, qua, ſi vel optimam, ut fingi poterat, Remp. haberemus, nihilominus opus foret.

XXXVII. Altera Juriſdictionis Imperialis ſpecies eſt, qua quaſi cenſura quadam inferiorum Judiciorum errata corrigit, eorundemque defectus ſupplet. Hoc genere, ſi inferiora Judicia in ſingulis

1) Reink. d. regim. ſec. lib. 1. claſ. 5. cap. 6. n. 12. & ſeqq. 2) Ord. Cam. p. 2. tit. 2. Matth. Steph. de jur. l. 2. p. 1. c. 3. m. 3. inf. 3) Ordin. Cam. p. 2. t. 2. & ſeqq. 4) Ord. Cam. p. 2. t. 9. 5) Ibid. t. 10. 6) Roding. Pand. Cam. lib. 1. tit. 4. n. 30. 7) Gail. 1. obſerv. 32.

gulis Regionibus ex voto conſtituta eſſent, non foret opus, vel certe non æque, ut hodie. Nunc autem hæc pars Reipubl. multis locis vehementer laborat. Ipſa ſane noviſſima Imperii Conſtitutio 1) innuit, querelas de inferioribus Judiciis vulgo circumferri, als weren dieſelbe im Reich hin und wieder dermaſſen übel beſetzt, daß man ſich bey ihnen in rechtlichen und anderen wichtigen Sachen einer gleichmäßigen Billigkeit jeweilen nicht zu verſehen habe, und dahero ans Cammer-Gericht zu appelliren getrungen werde. Inde igitur cauſa, quare ab inferioribus Ordinum Judiciis ad Judicia Imperii provocatio danda ſit, ſatis perſpicua eſt. Non autem imperitia tantum, ſed multis etiam aliis modis in inferioribus Judiciis peccatur. Neque hæc nova eſt querela, nec noſtrorum temporum propria. In ipſa S. Scriptura nihil frequentius, quam Vates divinos increpare Judicum iniquitatem & avaritiam. In omnibus pene actionibus Ciceronis hæc fere ſolennis præfatio eſt, de judicum ſocordia, ſordibus & infamia. Quid mirum eodem morbo noſtras etiam Respubl. affligi? Hac igitur de cauſa inferioribus Judiciis ſumma Imperii Tribunalia quaſi frena quædam impoſita, quibus illa in officio contineantur. Et quemadmodum multa in Ordinum Imperii poteſtate ſunt, quæ per Rempubl. Imperii, ſi illa recte conſtituta eſſet, rectius curarentur, ut ſupra explicavimus: ita contrario modo Jurisdictio Ordinum Imperii minus libera, & provocandi poteſtas ad ſumma Imperii tribunalia nonnihil laxior eſt, quam neceſſe eſſat, ſi inferiora judicia omni labe carerent. Jam igitur quot modis cauſæ ab inferioribus Judiciis ad Judicia Imperii devolvantur, facile colligere licet.

XXXIIX. Judex vel plane non facit officium, vel facit quidem, ſed perperam. Hæc ratio eſt, quod cauſæ ad inferiora Judicia pertinentes in Camera Imperiali, vel prima inſtantia, vel ſecunda recipiantur. Si enim plane judex deeſt officio, ſtatim prima inſtantia Superior

1) R. A. zu Regenſpurg an. 1654. §. wie aber zu verhüten.

Digitized by Google

perior adeundus: ſin fungatur quidem officio, ſed male fungatur, altera demum inſtantia ad Superiorem pervenitur. Non facit autem judex officium, vel quod nolit, aut negligat; tunc naſcitur cauſa protractæ, vel denegatæ juſtitiæ 1); vel quod non poſſit eſſe judex aut omnino, aut quoad eam cauſam, de qua agitur; ſi ſcilicet non idoneus ſit ad judicandum, aut ſuſpectus ob odium, aut favorem erga alterutrum litigantium, aut affectum erga cauſam. Ex his igitur duabus cauſis, protractæ, vel denegatæ juſtitiæ, & ſuſpecti judicis, lites ab inferioribus judiciis ad ſuperiora prima ſtatim inſtantia trahuntur. Quod autem cauſam judicis ſuſpecti attinet; quanquam jure cautum ſit, ut, ſi quis reus ſiat coram ſuſpecto judice, recuſet cum exceptione propoſita, & arbitrum petat 2): his tamen ambagibus, cum judex actori ſuſpectus eſt, opus non eſt. Poteſt enim recta ſuperiorem adire, eique expoſita & probata ſuſpicionis cauſa, actionem petere 3): quo caſu, ſi res adhuc quodammodo dubia videatur, jurejurando aſſeverare poteſt, ſe nullum in inferiori judice juſtitiæ ſpem habere 4). Unde juramentum perhorreſcentiæ vocatur, cujus juramenti in Camera Imperiali ab actore quodam in duabus cauſis præſtiti recens exemplum extat. In cauſa etiam H. contra S. cum actor in judicio poſſeſſorio Cameram appellaſſet, eaque cauſa non devoluta pronuntiaretur, ſtatim tamen petitorium in Camera Imperiali, omiſſo Judice inferiori, quem ſuſpectum & cauſæ participem dicebat, inſtituit, & actionem impetravit: exceptiones etiam fori non competentis oppoſitæ per ſententiam rejectæ ſunt 5). Hactenus de prima inſtantia.

XXXIX. Quando autem Judex judicat quidem, ſed male judicat, tunc demum ſecunda inſtantia Judex ſuperior imploratur, vel

 per

1) Ordin. Cam. p. 2. tit. 26. 2] Gail. 1. obſerv. 33. 3) Tennagel de decern. proceſ. claſ. 3. cap. 13. 4) Mynſ. cent. 3. obſ. 58. Roſent. de feud. c. 12. conc. 4. n. 63. Rauchb. l. 2. q. 3. n. 11. Græv. ad Gail. l. 7. concl. 28. conſ. 1. 5) 8. Mart. anno 1659.

per querelam Nullitatis, quando judex legitimo proceſſu uſus non eſt, aut contra jura conſtitutionum manifeſto judicavit 1); vel per appellationem; quando judex in applicandis legibus, aut cognitione facti errore lapſus, aut dolo verſatus eſt. Locum etiam actio ſyndicatus habet, qua judex litem ſuam feciſſe dicitur, ut damna, & id quod intereſt parti læſæ reſtituat 2). Sic in cauſa D. contra P. Senatus Civitatis cujusdem Imperialis appellanti in ſubſidium condemnatus fuit 3). Quin Judex Cameralis inferiorem, cujus dolum, vel latam negligentiam deprehenderit, ex officio punire tenetur 4). Unde in cauſa H. contra H. cum Judicium Aulicum Principis hæretico cuidam ex eorum numero, qui jurare nefas putant, gratificatum, loco juramenti calumniæ ipſi delati, ad veritatem fide boni viri dicendam eum admiſiſſet; cauſa ad Cameram Imperialem delata, Senatus decreto hanc addidit clauſulam: **Und ſollen die acta dem Kayſerlichen** Fiſcal, **ſich ſeines Ampts zugebrauchen, zugeſtellet werden** 5). Item in cauſa S. contra M. Conſiliarius quidam Comitis, **wegen ſeiner bey der Sachen verübten Ungebühr**, (ſic enim habent verba ſententiæ) marca auri multatus fuit 6). His igitur modis cauſæ ad Tribunalia Imperii ab inferioribus Ordinum Judiciis devolvuntur. Addunt autem Reſtitutionem in integrum 7), & quidem autoritate juris Romani, ut putant. Bene an ſecus, nunc non diſputo.

XL. Quoniam autem cauſæ leves non æque magnam deſiderant curam, ac graves 8); qua de cauſa etiam in Civitatibus Judicia levium & gravium cauſarum diſtinguit 9), & majori, vel minori cura inſtitui ſolent; hinc adeo non neceſſe fuit, promiſcue provocan-

1) t. tit. ff. quæ ſent. ſin. appell. reſc. & t. C. quando provoc. non eſt neceſſ. 2) Gail. 1. obſ. 153. 3) an. 1656. 28. Auguſt. 4) R. A. zu Regenſpurg an. 1654 §. wann ſich auch. 5) 7. Jun. 1659. 6) 17. Febr. 1660. 7) R. A. zu Speir an. 1570. §. Ebener maſſen. Mynſ. 2. obſerv. 25. 8) l. 32. §. 7. ff. d. rec. arbit. auth. Niſi brev. C. de ſent. ex per. recit. 9) Ariſt. l. 4. Polit. c. ult.

candi licentiam dare, ſed certa quantitate eam circumſcribere conſultum viſum. Et Ordinatione quidem Camerali 1) appellatio vetita, niſi æſtimatio litis eſſet ultra L. florenos; quæ ſumma aliquoties aucta, nunc ad cccc. imperiales excrevit 2). Sed cum non omnium Ordinum Imperii eadem ratio ſit; ſi quidem alii aliis melius judicia ſua inſtituerunt; quoad autoritatem etiam magna inter eos differentia; non potuere omnium Iudicia quoad provocationem eadem lege cenſeri. Plerisque igitur certa privilegia conceſſa, quibus & certa ſumma definitur, & aliis quibusdam modis appellandi licentia coërcetur 3). Quin a quibusdam veluti ab Archiducibus Auſtriæ, a Rege Sueciæ, quatenus Princeps eſt Imperii 4), item ab aliis nonnullis 5), nulla plane appellatio datur. Imprimis hoc privilegium Electoribus conceditur Conſtitutione Caroli IV. 6); quod tamen illi, Saxone & Brandenburgico exceptis, ſponte ſubditis remiſerunt; nunc autem, Trevirenſi excepto, per nova privilegia quaſi poſtliminio recuperarunt. Colonienſis tamen hoc iterum remiſit, eo quod cauſarentur Ordines Provinciales, ſumtus ad Iudicium Reviſorium, quali opus foret, conſtituendum ſibi nimis graves fore. Quod ſatis argumenti eſt, hac de cauſa, ut ſupra diximus, aliquanto liberiorem dandam fuiſſe provocandi poteſtatem, quod inferiora judicia ita conſtituta non ſint, ut ſumma poteſtas iis tuto committi poſſit. Ex capite tamen denegatæ juſtitiæ etiam ab Electoribus provocatio datur 7). De querela nullitatis quæſtio eſt. Alii enim eam recipi negant 8), alii contra affirmant 9). Fortaſſis diſtinctione controverſia conciliari poſſet. Aliæ enim Nullitates evidentes ſunt, &, ut in

 foro

1) p. 2. t. 28. §. darzu. 2) R. A. zu Regenſpurg an. 1654. §. viert. ſoll die Summ. 3) Roding. Pand. Cam. lib. 1. tit. 20. 4) Inſtrum. Pac. Cæſ. Suec. c 10. §. deinde. 5) Rumel. ad aur. bull p. 2. diſſ. 2. th 4. 6) Aur. Bull lit. 11. 7) dict. t. 11. Aur. Bull. 8) Knich. in comm. de Saxon. non prov. jur. ad verb. jus. cap. 2. n. 45. 9) Gylm. t. 3. fol. 274. Thom. Mich. de jurisdict. concl. 26.

foro loquuntur, inſanabiles 1); aliæ in apicibus Iuris conſiſtunt 2). Sed nos in medio relinquimus.

XLI. Quæ hactenus diximus, præcipue ad Iuriſdictionem Ordinum Imperii Civilem pertinent, quæ in quantum Imperatoris & Cameræ Imperialis cenſuræ ſubjecta ſit, expoſuimus. In Criminalibus autem judiciis, antiqua Germaniæ conſuetudine, ſi pœna, quæ corpus affligat, ſtatuta ſit, appellare non licet 3). Ergo pene ſumma in his Ordinum poteſtas videtur. Hoc vero mirum videri poteſt. Longe graviores enim ſunt cauſæ Criminales, quam Civiles: ergo exactius etiam judicium requirere videntur. Nunc autem quibus ſummum de bonis fortunæ judicium committi non ſatis tutum putamus, iis tamen in caput & tergum animadvertendi poteſtas eſt, ita ut nullum contra eos ſit appellationis auxilium. In quo plane receſſiſſe videmur a jure Romano, quo poteſtas appellandi in Criminalibus longe laxior eſt, quam in Civilibus. Nam *non tantum*, inquit Ulpianus, 4) *ei, qui ad ſupplicium ducitur, provocare permittitur, verum alii quoque nomine ejus, non tantum ſi ille mandaverit, verum quisquis alius provocare voluerit.* Addit hoc ipſo reo invito & reſiſtente etiam fieri poſſe. Cur ergo nos in Criminalibus ſeveriores ſumus, quam in Civilibus? Rationes differentiæ hujus quærendæ.

XLII. Primo manifeſtum utique eſt, toto cælo invicem differre Iudicia Civilia & Criminalia. Nam qui in Civilibus jus dicit, inter duos litigatores de lucro & damno invicem certantes verſatur, quos ipſe, inveſtigato jure, quod inter eos medium eſt, ad æqualitatem reducere ſtudet 5). At Criminalium judiciorum longe alia ratio eſt. Non enim jus litigantium quæritur, nec Iudex Criminalis

inter

1) R. A. zu Regenſp. anno 1654. §. Bey diejenigen. 2) Gail. 1. obſ. 42. n. 4. 3) Ordin. Cam. part. 2. tit. 28 §. Item nach dem auch R. A. zu Augſpurg anno 1530. §. Item als jetzliche Zeit. 4) l. 6. ff. de appellat. 5) Ariſt. l. 5. Eth. cap. 7.

inter duos ſemper jus dicit. Ex officio enim inquirit, etſi nemo actor ſit. Sæpe etiam, etſi graviſſime peccatum ſit, damnum tamen nemini illatum. Sæpe læſo nulla ratione ſatisfieri, damnumve reſtitui poteſt. Non igitur, quod partium litigantium, ſed quod Reipubl. intereſt, quæritur 1), & genus pœnæ inveſtigatur, quod aptum eſt ad vitium, quo felicitas civilis impeditur, e Civitate tollendum. Longe major igitur circa crimina coërcenda Reipubl. poteſtas, majus etiam illius, qui hanc poteſtatem habet, arbitrium eſt, quam in judicio cauſarum privatarum. Nam in cauſis privatis, cum Iudex litigatores, inter quos iniquitas intercedit, exæquare ſtudeat, omne ejus arbitrium Iuri, quod inter partes verſatur, adſtrictum eſt. Statim enim atque Iudex uni aliquid condonaret, alteri injuriam faceret. Sed in Criminalibus quandoque intenditur, vel remittitur pœnæ modus. *Hodie*, inquit Ulpianus 2), *licet ei, qui extra Ordinem de crimine cognoſcit, quam vult ſententiam ferre, vel graviorem, vel leviorem, ita tamen, ut in utroque modorationem non excedat.* Exaſperatur autem pœna cum ex aliis circumſtantiis, tum ex utilitate Reip. *Evenit*, inquit ICtus 3), *ut eadem ſcelera in quibusdam provinciis gravius plectantur, ut in Africa meſſium incenſores, in Myſia vitium; ubi metalla ſunt, adulteratores monetæ. Nonnunquam evenit, ut aliquorum maleficiorum ſupplicia exacerbentur, quoties, nimium multis perſonis graſſantibus, exemplo opus ſit.* Quemadmodum autem ex his cauſis pœna augetur; ita ex iisdem mitigatur, imo quandoque plane remittitur, & condonatur abſque cujusquam injuria 4). Apparet igitur, circa crimina verſari poteſtatem aliquam a mera Iurisdictione toto genere diverſam, terminos illius longe excedentem, nec Legibus æque adſtrictam. Unde & jure civili Romano poteſtas puniendi maleficia non Iurisdictio, ſed merum

imp-

1) l. 9. §. 5. ff. de publ. & vectigal. 2) l. 13. ff. de pœn. 3) ll. 16. §. 9. & 10. ff. eod. 4) l. 2. & 3. C. de gen. abol. Grot. de jur. bell. & pac. lib. 2. cap. 20. n. 21. & ſeqq.

imperium vocatur 1) & Ariſtoteles 2) poteſtatem vitæ & necis, exilii, publicationis bonorum potius ad Senatum & deliberationes de ſumma Reipubl. ſalute, quam ad Iudicia retulit. Quod ſi igitur imperium circa crimina poteſtatem judicandi excedit, & ultra ea, quæ legibus definita, conſultandi poteſtatem habet; ſequitur, nec judiciali cenſuræ, cujusmodi appellatio eſt, æque ſubiici poſſe, ac Iurisdictionem Civilem. Nimirum principaliter ſingularum Regionum intereſt, ut a facinoroſis hominibus purgentur. Poteſtas igitur puniendi maleficia, moderandi, & ex cauſa remittendi pœnas Superioritatis Territorialis eſt, non ſummi Imperii. Quod ſi appellatio daretur, poteſtas hæc ab Ordinibus ſingulis ad ſummum Imperium traheretur. Non poteſt, autem, qui univerſi Imperii curam gerit, æque bene judicare, quid ſtatus ſingularum Regionum exigat, ac illi, qui has unice curant. Civilium cauſarum alia ratio eſt. Ex jure enim, quod inter privatos intercedit, dijudicantur. De hoc autem etiam Superior judicare poteſt. Facilius igitur in Civilibus Iudiciis appellationi locus dari potuit. Nec adeo magni interfuit Ordinum, ſummam horum poteſtatem ad Imperium trahi, quoniam ſingulorum privatorum utilitatem ſpectant. At in coërcitione criminum præcipua vis conſiſtit Imperii illius, quo Civitas regitur. Hac igitur parte imminuta, unus ex præcipuis imperii civilis nervus inciditur. Hæc prima & præcipua differentiæ hujus inter Civilia & Criminalia judicia ratio eſt.

XLIII. Accedit altera, quod præcipuum, quo poteſtas coërcendi crimina ſubſiſtit, vis quædam & prompta executio ſit. Iudex enim Criminalis inſtar Medici eſt, qui inveſtigato morbi genere contraria remedia applicat, interdum etiam incurabile membrum plane abſcindit, ne pars ſincera trahatur. Sic magiſtratus contrarios vitioſis affectibus dolores infligit, vel plane e medio tollit hominem incurabilem, quo cæteris terrorem incutiat 3). Quemadmodum igitur

1) l. 3. ff. de jurisdict. 2) lib. 4. polit. cap. 14. 3) Ariſt. l. 10. Eth. c. ult.

igitur in curatione morborum Medicum in tempore venire omnium primum: ſic in coërcendis criminibus ſæpe prompto & tempeſtivo remedio opus eſt, ne malum contagione ſerpat. Quod ſi autem per appellationem iterum atque iterum de eodem crimine quærere liceret, vis meni imperii plane enervaretur, & fortaſſis ex mero imperio merus luſus fieret. Clarum hoc fiet, ſi objectionem ex jure Romano paulo ante motam conſideraverimus.

XLIV. Sane enim initio liberæ Reipubl. coacti fuere Conſules populo faſces ſubmittere, & provocationem a ſe concedere. Sæpe tamen ea inciderunt tempora, ut hac licentia data non potuiſſet ſtare Reſp. Itaque quotiescunque gravius periculum immineret, Dictatorem dicebant, a quo non erat provocatio. Poſtea autem Quæſtionibus perpetuis conſtitutis, damnatis reis plane non licuit appellare. Argumento eſt, quod Cicero prima Philippica in eo M. Antonium reprehendit, quod tuliſſet, ut de vi & Majeſtate damnati ad populum provocarent, ſi vellent. *Hæc*, inquit, *utrum tandem lex eſt, an legum omnium diſſolutio?* Et poſtea: *id agitur, id fertur, ne quis omnino iſtis legibus reus fiat.* Imperatores autem, cum omnium magiſtratuum poteſtatem ad ſe traherent, laxarunt facultatem appellandi, & tam a Præfecto Urbi, qui Romæ de criminibus cognoſcebat, quam a magiſtratibus provincialibus provocationem eſſe voluerunt 1). Iterum autem neceſſitas eos coëgit, certis modis hanc licentiam reſtringere. Appellationem enim eorum, quos, ſtatim atque damnati ſunt, puniri publice intereſt, item qui graviorum delictorum convicti, vel ſponte confeſſi, recipi prohibuerunt 2). Quod fortaſſis ſecutus Carolus Magnus eſt, inter cujus leges Capitulares hæc habetur 3): *Homicidæ, adulteri, malefici convicti, ſi appellare voluerint, non audiantur.* Quæ lex quanquam in Gallia in

1) l. 29. C. de appellat. 2) l. 16. ff. de appell. l. 2. C. quor. appellat. non recip. 3) Cap. l. 7. cap. 129.

Digitized by Google

in deſuetudinem iverit 1); quoad Sicarios tamen Henricus I. Rex eam renovare coactus fuit, narrante Thuano 2). Sed Germaniæ conſuetudo hoc hactenus ſervavit, ut in criminibus, quibus pœna corporis ſtatuta, nulla plane appellatio recipiatur 3); quod certe quoad provocationes ab Ordinibus Imperii ad Imperatorem, ſummis, quas expoſuimus, rationibus nititur. An autem ab inferioribus Iudiciis, v. gr. Civitatum provincialium, vel Nobilium, ad Principes vel alios Superiores in cauſis Criminalibus provocare liceat, ut nonnulli ſtatuunt 4), alia quæſtio eſt, quæ ad hunc locum non pertinet.

XLV. Quantamcunque autem poteſtatem in pœnæ genere, modo, & menſura Ordines Imperii habeant; non tamen hæc adeo diſſoluta eſſe poteſt, ut mero arbitrio aliquem punire poſſint. Nemo enim abſque judicio damnandus. Judicium autem ordine legibus præſcripto inſtituendum; quo non ſervato, judicium legitimum non eſt. Tunc igitur querela nullitatis locum habet, eaque in judiciis Imperii recipitur 5); non ut cauſa principalis ibi judicetur (hoc enim effectum appellationis haberet) ſed ut actis, poſtquam ab inferiori Iudice edita fuerint, inſpectis, ſummarie, de plano, abſque litis conteſtatione & judiciario ordine, de proceſſu ſaltem Criminali, bene an ſecus inſtitutus fuerit, cognoſcatur, ne per hoc executio Iudicii nequiter & malitioſe extrahatur. Quod ſi igitur allegata nullitas appareat, nihilominus cauſa principalis ad eundem judicem remittitur, eique, ut legitime ſecundum jus commune & Imperii conſtitutiones procedat, ſerió injungitur 6). Quin etiam, quoniam ſæpe res moram non patitur, & injuria evidens eſt, mandata extraordi-

1) Weſemb. in parat ff. de app. reo. 2) lib. 3. hiſt. 3) Gail. de pac. publ. lib. 1. cap. ult. n. 36. Mynſ. 4. obſ. 41. n. 3. 4) I. Oldek. de appell. in cauſ. cri. contra Carpzov. 5) Ord. Cam. p. 2. tit. 28. §. It. nach dem auch. Mynſ. 4. obſerv. 42. 6) Gail. 1. obſ. 1. n. 27. Gilm. tom. 1. p. 2. tit. 18. vol. 2. Ruland. de comm. p. 1. lib. 2. c. 13.

ordinaria quandoque decernuntur;quod olim quidem in controverſia fuit,ut videre eſt ex relatione cauſæ D. Crellii contra Sachſen 1), hodie tamen ſatis certum eſt. Sic in *cauſa* P. *contra* O. *mandati de relaxando captivo & procedendo ſecundum jura & conſtitutiones Imperii* S. C. Principi Imperii a Camera Imperiali mandatum fuit, ut captivum, quem tenebat, dimiſſum, Senatui urbis provincialis, qui oblata cautione hoc petebat, in cuſtodiam traderet,& quæ hactenus perperam acta fuerant, irritis declaratis, ex præſcripto Conſtitutionis Carolinæ proceſſum inſtitueret; imprimis autem non Conſiliarios ſuos, quos reus ſuſpectos arguebat, ſed alios non ſuſpectos judices daret: quod mandatum XIII. Decembr. anno CIↃ IↃ C LIX. acceptata partim paritione, partim quoad illa capita,in quibus nondum obtemperatum fuerat, pœnæ comminatione, per ſententiam confirmatum fuit. Sed de Iurisdictione Ordinum Imperii tam Civili, quam Criminali, nec non de cauſis, quare altera magis, altera minus cognitioni Imperatoris & Cameræ Imperialis ſubjecta ſit, ſatis dictum eſt. Quanquam enim plura de materia illa dici poſſent; ſiquidem plures adhuc aliæ ſunt cauſæ, in quibus appellare non licet: noſtrum tamen inſtitutum non patitur, iſtæc recenſere.

XLVI. Hactenus igitur ſecundum tres illas partes Reip., in quibus ex doctrina Ariſtotelis Summa poteſtas Civilis conſiſtit, adminiſtrationem Regionum Germaniæ conſideravimus, & quid ex iis, vel ad Imperatoris & Imperii, vel ad ſingulorum Ordinum poteſtatem ſpectet,oſtendimus. Neminem nunc amplius latere poteſt, qua ratione, licet Regiones Germaniæ Imperio ſubſint, peculiaris tamen in ſingulis Civilis ſocietas & Reſpubl. conſiſtat, cum in omnibus Reip. partibus propriam quandam autoritatem habeant. Qualis etiam poteſtas ſit Superioritas Territorialis, quamque cum Juribus Majeſtatis analogiam habeat, ſatis nunc manifeſtum eſt; & pro-

 pterea

1) Kloc. rel. 140. n. 10 & n. 46.

Digitized by Google

præterea cætera, quæ ab aliis eo referri ſolent, quoniam minoris momenti ſunt, non opus eſt hic attingere.

XLVII. Conſequens eſt, ut videamus, quinam ejusmodi poteſtatem habeant, an omnes Imperii Ordines, vel omnes immediate Imperio ſubjecti, an quidam tantum, & præterea quanam forma Reipubl. utantur. Quoniam enim in Regionibus Germaniæ peculiares quædam Reſp. inferiores conſtitutæ ſunt, in quarum, ut diximus, adminiſtratione Superioritas Territorialis verſatur, utique etiam forma earum Rerump., ſi quid forte generaliter dici de ea poteſt, conſideranda eſt. Quod igitur quæſtionem illam, quinam habeant Superioritatem Territorialem, attinet; Principes quidem Seculares & Eccleſiaſticos, nec non Comites & Barones, qui quidem Ordines Imperii ſunt, eam habere, non eſt dubium. At Civitates Imperiales, & Liberi Equites controverſiam ea de re patiuntur. Præterea in forma Reip. haud exigua etiam differentia intercedit. Longe enim aliter in Civitatibus Imperialibus Reſp. inſtituta eſt, quam in Regionibus Principum. In Liberis vero Equitibus vix veſtigia quædam Reip. alicujus occurrunt. Fortaſſis igitur hæc diverſitatis ratio in Rep. occaſionem aliquam præbuit alteri illi controverſiæ, quæ de Superioritate Territoriali movetur. Antequam igitur has quæſtiones atting[illegible], de Principum Regimine dicendum eſt.

CAPUT IV.

DE REGIMINIS QUO PRINCIPES GERMANIÆ DITIONES SUAS ADMINISTRANT, SIMILITUDINE CUM IPSIUS IMPERII VETERI VEL HODIERNA REPUBLICA.

I. In Regimine Principum, ſi animum advertamus, miram quandam ſimilitudinem cum ipſius Imperii adminiſtratione, præſertim

tim qualis olim erat, deprehendimus, prout ſupra in initio indicavimus. In inferioribus enim hiſce Rebuſpubl., quas Principes in ditionibus ſuis gubernant, adeo multa occurrunt inſtituta, quæ analogia quadam ad Superiorem Imperii Rempubl. reſpiciunt, ut in partibus iſtis quaſi effigiem quandam totius corporis cernere videamur. Quoniam igitur hoc ſine dubio pertinet ad rationem illam, qua inferiores Reſpubl. Superiori alicui ſubjunguntur; neceſſe eſt, ut hoc nunc aliquanto ſpecialius exponamus. Ante omnia autem cauſa ejus rei quærenda eſt. Tunc enim rem ſcimus, quando cauſam ejus novimus.

II. Cauſa autem analogiæ iſtius, quæ inter Regimen Principum, & Imperii Rempubl. intercedit, non poteſt eſſe obſcura, ſi conſideremus, unius gentis Civitates ſimilitudine quadam & quaſi cognatione ingenii plerumque ad eandem Reip. formam per ſe ipſas proclives eſſe. Quod ſi igitur in commune aliquod Imperium coaleſcant, vix aliter fieri poteſt, quin res communes eadem forma adminiſtent, qua ſingulæ ſeorſim utuntur. Ita Civitates Achaiæ Democraticæ erant, quæ cum arcto quodam & perpetuo fœdere quaſi in unam Civitatem conjungerentur, hujus quoque ſocietatis Rempubl. Democraticam fecerunt. Fœderatum Belgium etiam quando coiit, fœderis Rempubl. ſingularum provinciarum adminiſtrationi quodammodo ſimilem conſtituit. Sed nullum exemplum, ex quo Superioris & Inferiorum Rerump. ſimilitudo elegantius eluceat, dari poteſt, quam Coloniarum Romanarum, quæ teſte Gellio 1), ipſius Romæ quaſi effigies parvæ erant. Nam *ut Romæ*, verba ſunt Onuphrii Panvinii 2), *erat populus & Senatus, ſic novos colonos in Decuriones & plebem dividebant. Decuriones Senatus, plebs populi Romani imaginem referebat. Ex Decurionibus ſingulis annis duo, vel quatuor viri creabantur juxta Coloniæ magnitudinem, qui Duumviri, vel Quadrumviri viri juridicundo vocabantur. Hi*

1) lib. 16. c. 13. 2) Reip. Rom. commentar. l. 3. cap. de jure Coloniar.

Digitized by Google

Conſulum Romanorum ſpeciem repræſentabant. Creabantur inſuper Ædilis, qui viarum, ædificiorum publicorum; item Quæſtor, qui ærarii curam habebat. Non omittendi erant Defenſores Civitatis, qui Tribunos plebis repræſentabant 1). *Atque hi*, ſequitur apud Onuphrium, *erant præcipui Coloniæ magiſtratus: in cæteris omnibus more, legibus & inſtitutis Romanis vivebant.* Notatu etiam digna ſunt, quæ de Capua narrat Cicero 2), quomodo quaſi æmulatione quadam nomen ac pompam Prætorum ſpecie Conſulum Romanorum, Patres Conſcriptos, lictores, faſces & plurima alia inſtituta urbis Romæ in Republ. ſua oſtentaverit. Quanquam vero hæc potiſſimum ad civilia & voluntaria Imperia pertineant, interdum tamen etiam in violentis locum habent. Nam Civitates potentiores, quum imbecilliores in poteſtatem redigunt, quo illas eo arctius ſibi devinciant, hoc operam dare ſolent, ut, quoad ejus fieri poteſt, formam ſuæ Reip. in iis inſtituant; id quod obſervâtum eſt Ariſtoteli 3) Exemplum addit Athenienſium & Lacedæmoniorum, qui cum de Imperio Græciæ contenderent, utrique Civitates Græciæ quantum in ipſis erat, ſibi conformare nitebantur: & Athenienſes quidem, qua parte victores erant, Democratias; contra Lacedæmonii, his everſis, Oligarchias inſtituebant. Eodem ſtratagemate in ſubigenda Græcia utebantur Romani. Qua igitur ratione Superior & Inferiores Reſp. conformes effici ſoleant, inde ſatis manifeſtum eſt. Nos nunc hæc ad Germaniam noſtram accommodemus.

III. Quod enim paulo ante diximus, univerſam ſæpe gentem licet in varias Civitates diſperſa ſit, ingenii cognatione ad unam quandam Reip. formam ferri, id utique cernere licet in veteri Germania. Olim enim, cum nationes Germanicæ nondum uno aliquo Imperio continerentur, ſed ſingulæ Civitatem ſuam ſeorſim admini-

1) Guido Pancirollus lib. de magiſtratibus municipalibus, cap. 9. 2) in orat. de lege Agraria cont. Rullum. 3) lib. 5. Polit. cap. 7.

Digitized by Google

adminiſtrarent, nihilominus Reſpubl. inter ſe ſimiles habebant, quarum formam deſcriptam nobis reliquit Tacitus. Quamvis autem deinceps à Francis ſub unum Regnum cogerentur, plurima tamen inſtituta, quibus ántea in ſeparatis Rebuspubl. uſæ fuerant, in Regni adminiſtrationem traduxerunt; id quod vetus Francorum Regnum cum Republ. Germaniæ à Tacito deſcripta conferentibus manifeſtum erit. Poſtea iterum mutatio facta, cum Principes Imperii Regiones, quibus hactenus Imperatoris & Imperii nomine præſederant, ſibi poſſidere, ſuisque auſpiciis regere cœperunt; ſic tamen, ut in hoc etiam adminiſtrationis genere antiqua inſtituta retinerêntur. Ex Regno igitur ad eum modum in varios Principatus disjuncto, plura quaſi minora Regna prognata ſunt, quæ antiqui illius Regni, cujus propagines ſunt, adminiſtrationem magna ex parte retinuerunt, plane quemadmodum Coloniæ Metropoleos, unde egreſſæ ſunt, Rempubl. retinere, ejusque imaginem referre ſolent, ut ante oſtendimus. Addi & hoc poteſt, quod qui Remp. mutant, omni ſtudio anniti ſoleant, ut, quoad ejus fieri poteſt, novæ Reip. adminiſtrationem ad priſcam ejus formam accommodent, vel, ſi nihil amplius poſſunt, ſaltem ſpeciem & imaginem antiquæ Reip. retineant. *Non enim ſtatim conſueverunt homines immutari, & in alios mores commigrare*, inquit Ariſtoteles 1). Nec novum eſt, ut idem monet 2), perſonas tantum, quæ præſunt Reip. mutari, ſalva in cæteris priſtina Reip. forma. Poſtquam igitur Principes ex adminiſtratoribus domini facti provinciarum, jura & munia Imperatoris in ditionibus ſuis uſurparunt; eodem modo ac forma regiminis quo Imperatores hactenus uſi fuerant, eas gubernarunt, ut quamvis in perſonis magna mutatio facta eſſet, in genere tamen adminiſtrationis nihil, vel parum immutatum videretur. Hæ igitur cauſæ ſunt, quod Principes noſtri quaſi uno quodam, atque ipſius Imperii

1) lib. 4. Polit. cap. 5. 2) lib. 5. Polit. cap. 1.

Digitized by Google

perii adminiſtrationi quodammodo conformi regimine utantur.

IV. Quoniam tamen etiam haud parum diſcriminis, hodie præſertim, inter Imperatoris & Principum adminiſtrationem intercedit; ne quis inde ſcrupulus oriatur; pauca de antiquo Imperii ſtatu, ejusque mutatione præfari, adeoque totius argumenti ſummam quandam exhibere oportet: quo & ſimilitudinem, quam deinceps particulariter exponemus, & differentias, earumque cauſas uno quaſi intuitu cernere liceat. Antiquum Germaniæ ſtatum ab eo usque tempore, quo in unum corpus coaluit, Regium fuiſſe, jam ante dictum eſt. Cæterum Regnorum varii gradus & differentiæ ſunt, cum alii Reges immenſam ac herilem, alii admodum exiguam, alii mediocrem poteſtatem habeant 1). Cum autem mediocritas omnium rerum optima ſit, ſine dubio in Regno quoque hæc ratio utiliſſima eſt, per quam nec Imperium Regium contemptui exponitur, nec libertati periculum creatur 2). Talis igitur poteſtas antiquorum Regum & Imperatorum noſtrorum erat. In Germania enim nunquam regnatum fuit ultra libertatem, ut jam olim annotavit Tacitus. Non igitur Reges de omnibus rebus ſuo arbitratu, ſed de gravioribus negotiis, convocatis Comitiis, ex ſententia Ordinum ſtatuebant. Ordines autem erant primo Antiſtites Eccleſiæ, tum Proceres Seculares, denique Ordinis plebeji delegati. Quod autem conſtitutionem attinet Regum, quanquam alii ſucceſſione 3), alii electione 4) ad Imperium eos olim perveniſſe putent: dicendum tamen videtur, mediam viam in uſu fuiſſe, ita ut liberi Regum vel Imperatorum nec in Imperio ſuccederent, niſi ab Ordinibus probati; nec præterirentur, ſi Imperio digni eſſent 5). Quapropter moris etiam erat, ut Ordines à novo Rege, antequam fidem ei obſtringerent,

1) Ariſt. l. 3. Pol. cap. 14. 2) Ariſt. l. 3. Polit. cap. 15. in fin. 3) Reink. de reg. ſec. & eccl. lib. 1. claſ. 3. cap. 2. n. 19. 4) Lehman l. 2. Chron. Spir. cap. 3. 5) Add. H. Conring. diſputat. de Septemviris.

rent, ſolenniter ſtipularentur, juſte enim regnaturum, & honorem, libertatem ac bona cuique ſua ſalva fore 1).

V. Hujusmodi ſtatus erat Reip. in Germania eo tempore, cum Duces & paulatim etiam alii Principes ad hoc faſtigium, quo hodieque cernuntur, ſuccreſcerent: eandemque illi formam adminiſtrationis fere continuarunt. Imperium igitur, quod adepti ſunt, reſpectu ſubditorum Regium eſt; non tamen plane ſolutum & herile, ſed legibus temperatum, & quale aptum eſt ingenio gentis Germanicæ. Quapropter in deliberationibus de Republ. etiam Ordinum Provincialium ratio aliqua habetur. Antiqua enim Germaniæ conſuetudine, cum opus eſt, ad Conventus vocantur, ut cum Principe conſilia conferant. Diſtinctio eorum eadem eſt, quæ olim in Imperio. Trium enim generum ſunt, Eccleſiaſtici, Nobiles, & Urbium Delegati. Quod autem modum conſtituendi attinet; in eo ſane differentia inter Imperatorem & Principes introducta eſt. Nam Reges olim non ſuccedebant in Imperio, niſi Ordines autores facti eſſent, ut diximus. At Principes, quamvis priſcis temporibus vel a Rege, vel in Comitiis parentibus ſurrogarentur, poſtquam tamen liberiorem hanc poteſtatem adepti ſunt, non beneficio electionis alicujus, ſed jure ſucceſſionis ditiones ſuas obtinuerunt. Legimus tamen aliquando in controverſiis de ſucceſſione Principum motis Ordines Provinciales autoritatem aliquam ſibi arrogaſſe. Poſt Adolphi Ducis Sleſwici & Comitis Holſatiæ obitum quid contigerit, narrat Cranzius, cujus verba adſcribemus 2): *Princeps ille bonus, quum perveniſſet vivendo ad annum Chriſti quinquageſimum nonum poſt mille quadringentos, finem fecit vivendi, nullo herede legitimo ſui corporis relicto: pervenitque res in contentionem de jure ſuccedendi, inter Regem Daniæ Chriſtiernum, germana ſorore Adolphi natum, & Ottonem de Schowenborg Comitem, qui longiori quidem*

1) Lehman lib. 2. Chron. Spir. cap. 4. 2) l. 11, Sax. circa finem.

dem gradu diſtabat, ſed tamen ex maſculino latere in feudo credebatur præferendus. Sed tum, Proceres Holſatorum ſui fecere arbitrii, quem vellent dominum, elegeruntque Regem Daniæ, ut fieret Comes Holſatiæ, data ingenti pecunia Ottoni, qui juri ſuo renuntiaret. Apparet ſane, Ordines Holſatiæ in ſucceſſione Comitum ſuorum autoritatem ejusmodi ſibi arrogaſſe, qualem Ordines Imperii olim exercebant in ſucceſſione Imperatorum. Sed non eſt opus, quicquam ea de re dicere. Adeo certo enim jure ſucceſſio Principum nititur, ut a nemine amplius in dubium vocetur. Quanquam autem aliqua hac in re differentia inter Imperatorem & Principes interceſſerit: hoc tamen ex antiqua Imperatorum Regumque conſtitutione reliquum manſit, quod plerumque Principes etiam, cum ſucceſſionem adeunt, & ſubditos in verba ſua adigunt, viciſſim ipſis promittant, libertatem, jura ac privilegia omnia eis ſalva fore 1), prout in Regum & Imperatorum coronatione ab antiquiſſimo usque tempore moris fuiſſe, paulo ante notavimus.

VI. Ex his igitur, quanta olim ſimilitudo Principibus cum Imperatore in adminiſtratione Reip. interceſſerit, manifeſto liquet. Sed hæc ſequentia tempora immane quantum mutarunt. Autoritas enim Imperatoris poſt Henrici IV. tempora, imprimis diuturno illo interregno, quod poſt Fridericum II. contigit, per bella civilia, & alias temporum injurias, imprimis cum ab Roma fulminare cœpiſſet, pene in anguſtum redacta eſt 2). Pontifices enim Romani, ut viam ſibi ſtruerent ad univerſalem illam Monarchiam, quam ſpe & ambitione jam occupaverant, ante omnia neceſſarium putabant, Imperatori vires frangere, ut quod ab hac parte obſtaculi imminebat, e medio tollerent. Hinc igitur Epiſcopos ipſi ſubtraxerunt, inde Principes Seculares ad bella & ſeditiones ſtimularunt; quorum nonnulli hanc occaſionem ex calamitate Reip. privatas ſibi opes com-

1) Matth. Steph. de jur. l. 2. p. 1. c. 7. n. 263. 2) vid. H. Conring. V. Ampliſſ. in præfat. ad Polit. Ariſtot.

Google

comparandi non inviti arripuerunt. Ipſi adeo Imperatores tandem ſtationem deſeruerunt, & neglecta Rep. privatæ rei ſtuduerunt. Ita factum, ut dignitas quidem Imperatoria maneret, poteſtas autem fere evaneſceret. Et certe niſi tractu temporis in Auſtriaca familia aliquantum virium reſumpſiſſet, vix nomen tantæ Majeſtatis reliquum haberemus. Pluribus hanc Reip. noſtræ mutationem perſequitur Julius Pflugius Epiſcous Naumburgicus 1), ex quo pauca excerpemus. *Cum*, inquit, *ita comparatum ſit, ut Reſpubl., non minus quam aliæ res humanæ, ſint mutabiles, & harum, ut Plato inquit, converſiones naturales: profecto cum diu & aliquot ſecula floruiſſet Imperium Germaniæ noſtræ, ita tandem tulit caſus rebus noſtris infeſtus, ut poſt mortem Friderici II. idem duodeviginti annos Imperatore careret.* Interea cum majores *noſtri non haberent, cui parerent uni, optimam illam, de qua egimus, Reip. ſuæ formam prope amiſiſſe videntur. Quam etſi poſtea per Rudolphum Habſpurgum Reſp. recuperavit, non ita tamen, ut ante interregnum, floruit.* Paulo poſt addit: *Quin ab eo tempore indies magis ac magis extenuata fuerunt jura atque vectigalia Imperatorum noſtrorum, ut poſt Carolum IV. e publico noſtro, & vectigalibus Imperii non modo non nervos bellorum, ſed ne pacis quidem ſubſidia amplius Imperatores noſtri habuerint.* Pluribus deinceps exponit, quomodo hæc ratio poteſtatem Imperatoriam debilitaverit, & tantum non plane convulſerit. Facta igitur in Imperio ingenti hac Reip. mutatione; Ducatus tamen & cæteri Principatus ſub tutela Imperii antiquam formam conſtantius retinuerunt, ut ita adminiſtratio Regia in Imperio quidem hodie longe remiſſior, in Regionibus autem Principum vel eadem, quæ olim, vel etiam auctior ſit. Atque hæc adeo cauſa eſt, quod poteſtas Principum poteſtati Imperatoris non exacte amplius reſpondeat, quodque adeo multum diſcriminis inter eorum adminiſtrationem hodie intercedat.

M 2 VII.

1) de Rep. Germ.

Digitized by Google

VII. Præterea ut in Capite, ſic & in Membris Imperii mutatio facta. Nam inter Principes Imperii eminere Electores, multarumque rerum adminiſtrationem per ſe ſoli, excluſis reliquis Ordinibus, exercere cœperunt. At in Ordinibus Provincialibus antiqua ſervatur trium Claſſium diſtinctio, quam jam tum quidem ſupra tetigimus, pluribus autem paulo inferius exponemus. Ex his fontibus plures aliæ differentiæ manarunt. Attrita enim Imperatorum poteſtate, cum parum in iis præſidii ſitum videretur, Ordines Imperii, ſi quam inter ſe controverſiam haberent, non ad judicium Imperatoris provocare, ſed in arbitros quosdam compromittere maluerunt. Hæc Auſtregarum origo. Circuli etiam inſtituti, ut cum Cæſaris Imperium executionibus, & Pacis publicæ cuſtodiæ non ſufficeret, ipſorum Ordinum Imperii miniſterio hic defectus ſuppleretur. Quoniam igitur hæc & id genus alia inſtituta ſerius introducta ſunt, & ex deminutione Regii Imperii originem traxerunt; mirum non eſt, in Regionibus Principum, in quibus vis Regiæ adminiſtrationis incolumis manſit, nihil eſſe, quod iis reſpondeat. Itaque adhuc hodie quidem in Imperio noſtro inter adminiſtrationem Univerſi & partium analogiam quandam animadvertimus; ſi tamen antiquum ſtatum reſpiciamus, longe ea perfectius apparebit.

IIX. Quid enim mirum, Republicas eandem pati fortunam, quam homines? Accidit enim naſci nonnullos facie ſimiles, morbo tamen, ætate, vel alio caſu ita immutari, ut plane difformes fiant. Colonias Romanas Reip. Romanæ parvas effigies fuiſſe, ſupra expoſuimus. Sed hæc ſimilitudo, quæ ſpectato antiquo Romæ ſtatu ſatis clara eſt, poſteriorum temporum mutatione fere obſcurata eſt. Quanquam enim Reſpubl. Romana plurimas mutationes perpeſſa, ab antiquo ſtatu longe receſſiſſet: Coloniæ tamen priſtinam formam retinebant; prout ex iis, quæ in Jure Romano de Decurionibus, Duumviris, & hujusmodi magiſtratibus aliis dicuntur, colligere eſt. Simile quid igitur noſtro Imperio accidit. Quanquam autem hæc ita ſint, nonnulla tamen nova inſtituta ex Imperio etiam

in

in Regiones Principum derivata ſunt; ideoque earum ſimilitudo cum Imperio partim ex antiquo, partim ex præſenti ſtatu ſpectanda eſt. Quoniam igitur res utique aliquanto ſpecialiorem conſiderationem meretur; jam nunc comparationem iſtam per partes inſtituemus. Primo autem partes Civitatis, Imperantes, & parentes Principes, & Ordines Provinciales, deinde partes Reip., Senatum, Magiſtratus, & Iudicia conſiderabimus, & in ſingulis, quid cum Imperio ſimile habeant, videbimus. Nam Ariſtoteles etiam in Politicis 1) primo de Cive, deinde de Republ. agit. Et qui jus publicum noſtrum tradiderunt, primo de Imperatore, tum de Ordinibus, denique de Comitiis & Iudiciis tractant. Hanc igitur methodum ſequi oportet.

IX. Primo in Imperii Principibus ſtatim ſeſe offert analogia, quæ inter ipſos & Imperatorem eſt. Quid enim vulgo receptum, quid tritum magis eſt, quam *Principem in Territorio ſuo eſſe Imperatorem, & tantum poſſe in ditione ſua, quantum Imperator in univerſo Imperio* 2)? Infinitas pene autoritates in eam ſententiam allegari videas 3). Cum enim ex Veteribus nonnulli primo, ut fertur, autore Caſtrenſi 4) hoc protuliſſent, mire ſtatim omnibus placuit, adeo ut nonnemo 5) dicere auſus ſit, nullum fere librum a ICto conſcriptum lucem vidiſſe, quin hoc axiomate ornetur. Alii tamen ſubtilius hoc examinantes, cum plurimum diſcriminis animadvertiſſent inter Principum & Imperatoris poteſtatem, comparationem iſtam in dubium vocare cœperunt. Nonnulli deinceps vehementius invecti, non dubitarunt aſſeverare, dictum iſtud falſiſſimum, & craſſo quodam errore receptum eſſe 6). Quidam etiam ab adulatoribus Principum confictum putant, & propterea rece-

1) lib. 3. cap. 1. & ſeqq. 2) Gail. 1. de pac. pub. cap. 6. n. 10. 3) Reinking. de reg. ſec. & Eccleſ. lib. 1. claſ. 4. cap. 6. 4) Kloc. de contr. cap. 4. n. 143. 5) Warem. ab Ehrenb. de ſubſid. regn. cap. 15. n. 15. 6) Paurme. de juriſd. l. 2. p. 2. c. 4. n. 70. Sixt. de Reg. l. 1. n. 121. Limn. de jur. publ. l. 4. c. 8.

receptum dicunt, quia gratum ſit 1). Plerique horum Imperatorem longe plus poſſe putant in Imperio, quam Principes in Territoriis: nonnulli tam n etiam certa quadam ratione Principibus plus tribuunt 2). Sed alii hujusmodi dimenſionem proportionis, quæ inter poteſtatem Imperatoris & Principum intercedit, inſtituere periculoſum putant. Itaque conſultius judicant, manum de tabula removere. Arcanum enim ſtatus aliquod, & quaſi myſterium quoddam Politicum ibi latere putant 3). Alii denique mediam viam ingreſſi, quod veteres iſti generaliter dixerant, explicationibus quibusdam mitigare, & diſſenſiones Doctorum diſtinctionibus conciliare annituntur 4). Sed longum foret omnia afferre.

X. Quanquam autem tam variæ hac de re diſſenſiones ſint; ex iis tamen quæ a nobis dicta, facile intelligitur, quid de comparatione Imperatoris & Principum ſentiendum ſit. Quoniam enim, ut oſtendimus, Principes poteſtatem, quam antea Imperatores habuerant, exercere, & Regiones eadem ſere forma, qua Imperatores univerſum Imperium regebant, adminiſtrare cœperunt; quid tunc aliud dici potuit, quam Principes quodammodo Imperatoris perſonam in ditionibus ſuis repræſentare? Quoniam autem deinceps in Imperio mutatio aliqua facta Reip.; ſimilitudo iſtæc obſcurior facta eſt, ut non æque amplius, ac olim, in oculos incurrat. Quid mirum igitur hodie comparationem iſtam non agnoſci a multis, vel etiam in controverſiam vocari? Solent enim mutatione facta in Rep. diſſenſiones inter homines etiam peritos oriri de iis, quæ ad Remp. ſpectant; dum alii antiquum, alii præſentem ſtatum reſpiciunt. Nec tamen omnis plane ſimilitudo inter Imperatorem & Principes exolevit. Quemadmodum enim Imperator univerſo Imperio, ita Principes ditionibus ſuis Regio quodam imperio præſunt;

1) Waremund. ab Ehrenb. d. loc. 2) Dauth. ad l. fin. C. de pact. n. 16. 3) Kloc. diſp. de contri. c. 8. 4) Carpz. de leg. Reg. c. 1. ſect. 13. n. 7. & ſeqq.

ſunt; quippe Imperator Regem ſignificat 1). Principes igitur in Territoriis ſuis inſtar Imperatoris eſſe, eo ſenſu intelligi poteſt, quo Baldus 2) dixit, Principes Alemanniæ eſſe quosdam Reges. At Reges non omnes æqualis poteſtatis. Alii enim plus poſſunt, alii minus 3). Similiter & Imperatores poteſtate differunt, quod antiquos Romanos cum hodiernis comparanti manifeſtum eſt. Non impedit igitur poteſtatis differentia, quo minus Principes Imperatori, tanquam Regi noſtro, comparari poſſint.

XI. Cæterum quoniam diſputatio hæc ſubtilis magis, quam utilis videri poteſt; quid ICtos moverit, ut comparatione iſta Imperatoris & Principum tam frequenter uterentur, explicandum eſt. Illi enim non tam ſimilitudinem adminiſtrationis & formæ Reip., quam ipſum jus & poteſtatem Reip. reſpexiſſe videntur. Verſabantur enim in interpretatione Iuris Romani, atque illud ad noſtram Remp. accommodare ſtudebant. Occurrebant iis varia jura ad eum, qui Remp. regit, ſpectantia. Animadvertebant vero in partibus Imperii noſtri peculiares quasdam Reſp. conſtitutas eſſe, ſecus ac in veteri Romano. ubi omnia ſub una ſumma Rep., quæ in manu Imperatoris erat, continebantur. Iura igitur nonnulla, quæ Imperatori tribuuntur ex ea cauſa, quod Reip. præſit, etiam Principibus ex eadem cauſa tribuenda cenſuerunt, quandoquidem & ipſi peculiarem quandam Remp. regant. Quanquam autem hæc Reſp. non ſumma ſit, ſed inferioris generis, analogia tamen quadam ipſi ſummæ Reip. reſpondet, ut ſupra oſtendimus 4). Eadem igitur proportione Principes Imperatori reſpondere videntur. Itaque ICti Principes inſtar Imperatorum quorundam conſiderarunt, atque ita de Imperatoribus Iure conſtituta ad Principes extenderunt. V. gr. Iura Fiſci Romano Iure ſoli Imperatori competunt 5), quia in illius ſolius manu Reſp. erat: at hodie ſinguli Principes proprium habent fiſcum, quo-

1) 2 feud. 34. 2) ad l. fin. C. de teſt. milit. 3) Ariſtot. lib. 3. Pol. c. 14. 4) cap. 2. 5) §. 9. l. de uſuc. l. 3. C. de quad. præſc.

Digitized by Google

quoniam ſinguli peculiari alicui Reip. præſunt 1). Item crimen læſæ Majeſtatis, quod Iure Romano adverſus Imperatorem tantum committitur, plerique ICti, eadem ratione moti, etiam adverſus Principes hodie committi ſtatuunt 2); licet hoc crimen aliquanto inferioris gradus ſit, ac illud, quod in ipſum Imperatorem committitur; quippe & Principum poteſtas non plane ſumma Majeſtas eſt, ſed illius analogum quoddam genus tantum. Atque ita fortaſſis conciliari poteſt eorum ſententia, qui hac in parte diſſentiunt 3). Non opus eſt plura exempla, quæ paſſim occurrunt, afferre. Satis enim, opinor, manifeſtum eſt, quod ICti dixerunt, Principem quemlibet in Territorio ſuo tantum valere, quantum Imperator in univerſo Imperio, ideos ita intellexiſſe: quemadmodum Reip. Imperii præeſt Imperator, ita Principes in ſuo ſingulos Territorio inferiori cuidam Reip. præeſſe, & propterea, cum officio Imperatoris in Imperio reſpondeat officium Principum in Regionibus Imperii, jura quædam Imperatoria etiam ad Principes accommodanda eſſe. Et certe ſi cæteras loquendi formulas, quibus utimur, conſideramus, mirum videtur, hoc in dubium vocari. Tribuimus enim Principibus Superioritatem Territorialem. At Superioritas Imperatoria quædam poteſtas eſt. Poteſtatem enim, quam Imperator in Imperio regendo habet, Superioritatem Imperialem vocamus, Kayſ. Hoheit 4). Superioritas igitur Territorialis ex ſimilitudine Superioritatis Imperialis nomen accepit. Tribuimus etiam Principibus Regalia. Hæc autem Imperatoris Iura Regia ſunt. Si igitur jura & poteſtatem quandam Imperatoriam Principibus ipſorum attribuimus, cur vereamur dicere, eos in ditionibus ſuis inſtar Imperatoris eſſe? At enim, inquiunt, hæc tamen poteſtas Principum non

1) Matth. Steph. de juriſd. l. 2. p. c. 7. m. 1. 2) Bocer. de crim. læſ. Majeſt. c. 3. n. 76. Carpz. in prax. Crim. p. 1. q. 41. n. 663. & ſeqq. 4) Mynſ. 5. Obſ. 41. 6) R. A. zu Regenſpurg Anno 1676. §. weiters ſeynd. add. Wehn. verb. Reſervaten und Hoheiten.

non plane ſumma eſt; quemadmodum Imperatoris in Imperio. Sed quis credat, ICtos adeo fatuos fuiſſe, ut Principes plane ſummos Imperatores, & exacte ejusdem cum ipſo poteſtatis eſſe dicerent. Quod cuivis ex vulgo obvium eſt, homines doctos latere non potuit. Poteſtatem igitur proportione, non ſpecie eandem intellexerunt. Eodem tendunt illi, qui dicunt 1), *Principes poſſe in ſuo, quod Imperator in univerſo, ſimilitudine juris, non paritate & plenitudine poteſtatis.* Hæc igitur mens eſt ICtorum, qui dicto iſto tam frequenter uſi ſunt. Quæ etiam ejus utilitas ſit, ex his liquet. An autem, quod de Principibus dictum, etiam in Civitatibus Imperialibus locum habeat, adeo ut illæ etiam tantum in urbe & Territorio ſuo poſſint, quantum Imperator in Imperio, quod, cum ob diverſitatem adminiſtrationis aliquanto difficilius videatur, a nonnullis negatum eſt; ea, inquam, de quæſtione infra dicetur.

XII. Nunc ab Imperatore ad Ordines pergamus. Ordinibus igitur Imperii Ordines provinciales reſpondere, ipſum nomen indicat. Status enim vocantur imitatione Germanici vocabuli, quo Stände dicuntur, quaſi qui ſtationem in Republ. habeant. Illi igitur Status Imperii, Reichs-Stände, hi Status provinciales, Land-Stände vocantur. Qui autem Status Imperii dicendi ſint, dubitatur. Nam plerique definitionem ex accidentibus componunt 2). Optime omnium Paurmeiſterus definitionem Civis Ariſtotelicam 3) ſecutus, Cives ac Status Imperii ſola τῆς ἀρχῆς πολιτικῆς κοινωνίᾳ cenſendos putat 4). Sunt igitur, qui jus ſuffragii in Comitiis Imperii habent, die Stimm und Stand in Reichs-Verſammlungen haben 1). Si-

1) Reink. de reg. ſec & Eccl. l. 1. cl. 5. c. 6. n. 169 2) Gail. 1. obſ 21. Mat. Steph. de jurisd. lib. 1. p. 1. c. 4. n. 27. Reink. de reg. ſecu. lib. 1. claſ. 4. cap. 1. n. 2. 3) lib. 2. Polit. cap. 1. 4) de jurisd. lib. 1. cap. 8. n. 4.

1). Similiter Status provinciales dicendi ſunt, qui perſonam egitimam ſtandi in Conciliis provincialibus habent. Atque inde differentia inter Status & ſubditos, qui Landſaſſen vocantur, intelligi poteſt. Subditi enim nomen generalius eſt.

XIII. Solet autem poteſtas ſuffragii in aliis quidem Rebuſp. perſonis attribui; in aliis vero certo quodam cenſu definitur 2). In Regionibus vero Principum Germaniæ jus Status provincialis non quidem certo quodam cenſu pecuniæ æſtimatur, nec tamen etiam mera dignitas perſonæ eſt, ſed cum certorum quorundam bonorum immobilium poſſeſſione cohæret. Reſpondent igitur hac etiam in parte Ordines provinciales Ordinibus Imperii. Nam etiam jus ſtandi in Comitiis Imperii Territorio quodammodo connexum eſt 3). Fateor quidem hoc ipſum a nonnullis in controverſiam vocari, eo quod indignum illis videatur, dignitatem Ordinum Imperii glebæ adſcribi 4). Sed quid notius eſt, quam in Imperii Comitiis ſuffragia territoriis numerari? Et ut taceam, Conſtitutione Caroli IV. Electoribus jus Electionis virtute principatuum adſcribi 5): noviſſima Imperii Conſtitutio Ratisbonenſis 6) obnixe inculcat, neminem, niſi ſufficienti bonorum ab Imperio nullo medio dependentium quantitate inſtructum, in Senatum Principum cooptari poſſe. Fortaſſis unus alterve eſt, qui jure ſuffragii in Comitiis Imperii gaudet, licet parum, vel nihil bonorum ab Imperio habeat. Sed paucæ exceptiones non infringunt regulam: & ſatis indigne ferunt reliqui Ordines, jure ſuffragii ſibi æquari illos, qui vix, quo pedem figant, in Imperio habeant; qua de re querelæ non ſunt incognitæ. Sed diſputare hac de re non eſt noſtrum. Annotare tantum volui ſimilitu-

1) R. A. zu Augſpurg anno 1548. §. wenn auch ein ausgezogener.
2) Ariſt. l. 4. Pol. c. 4. 3) Bertram. de Com. th. 40. Reink. de reg. ſec. lib. 1. claſ 5. c. 10. n. 26. 4) Limn de jur. publ l. 1. cap. 7. in add. ad n. 96. in fin. 5) Aur. Bull. tit. 7. & 20. 6) R. A. zu Regenſp. anno 1654 §. über dieſes haben.

litudinem, quæ inter Imperium univerſum & Regiones inferiores intercedit, in hoc, quod poteſtas ſuffragii in Comitiis & Conventibus non tantum perſonæ dignitate, ſed & territoriorum ac bonorum certorum poſſeſſione cenſeatur. Nec latere poteſt differentia, quæ eſt inter haſce noſtras, & alias Reſpubl. Verbi gratia, Venetiis quilibet Patricius, ſtatim atque ad legitimam ætatem pervenit, jus habet Civis, publicæque poteſtatis particeps eſt. Admittitur enim ad Conſilium illud magnum, quod quaſi baſis eſt totius Reipubl. 1). Ibi igitur jus Civitatis mere perſonale eſt. At noſtro in Imperio, licet quis nativitate Princeps ſit aut Comes, perſonam tamen legitimam ſtandi in Comitiis non habet, niſi in Territorio ſucceſſerit. Similiter in Principum Regionibus, licet quis natalibus nobilis ſit, niſi prædium Equeſtre obtineat, ad Regionis Conventus non vocatur. Quin accidit quandoque, ignobiles ejus generis bona acquirere, eoque nomine in Equeſtris Ordinis curia ad ſententiam dicendam admitti. Prælatos etiam rerum magis, quam perſonarum contemplatione Conventus provinciales obire ex iis, quæ paulo poſt dicentur, manifeſtum erit.

XIV. Quod vero Ordines Statuum attinet; in eo ſane differentia intercedere videtur inter Imperium & Regiones Principum. Nam in Imperio primo loco ſunt Electores: altero Principes Eccleſiaſtici & Seculares, quibus Prælati, Comites & Barones accenſentur: tertio ſunt Civitates Imperiales. At in Principum Regionibus pleriſque primo ſunt Prælati, deinde Nobiles, tertio Civitates provinciales. Verum jam ſupra monuimus, prærogativam illam Electorum poſteriorum temporum conſuetudine introductam eſſe. Alioquin olim eodem modo Ordines Imperii diſtinguebantur, ut hodie in provinciis. Primo enim erant Eccleſiaſtici, deinceps Principes & Comites, ultimo loco Ordinis plebii delegati 2). Durat horum

 tri-

1) Caſpar. Contar. de Rep. Venet. lib. 1. Dona. Ianot, dial. de Rep. Venet.
2) Lehman, Chro. Spir. l. 2. cap. 37.

trium Ordinum diſtinctio in Gallia, quæ olim nobiſcum eadem Rep. comprehendebatur. Ad Comitia enim Regni ibi conveniunt Clerus, Nobilitas, & tertius ordo, qui ex plebeiis conſtat 1). Eodem igitur modo Status provinciales apud nos trium Ordinum ſunt, Prælati, Nobiles, & Civitates provinciales. Jam itaque ut ſingulas claſſes ſeorſim recenſeamus, initium faciendum eſt ab Ordine Eccleſiaſtico.

XV. Dubitari poteſt, qua ratione Prælati Status provinciales cenſeantur, & ad Conventus provinciæ vocentur, maxime in Regionibus, in quibus adhuc Vetus Religio viget. Status enim provincialis ſubditus eſt: & in Conciliis provincialibus comparere ſubjectionem arguit 2). At ex ſuppoſitione Juris Canonici Clerici omnes plane exemti ſunt imperio magiſtratus Civilis, & magiſtratui Eccleſiaſtico tantum ſubjecti 3). Verum quoniam hæc quæſtio in Imperio deciſa eſt, quærendum ſaltem eſt, qua ratione Epiſcopi & cæteri Prælati Immediati Imperatori ſubjecti ſint. Eadem enim ratione ſine dubio Prælati inferiores Principibus ſubditi habendi ſunt.

XVI. In Imperio autem noſtro Epiſcopi duplicem perſonam ſuſtinent, Epiſcopi nimirum, & Principis Imperii ob feuda & alia Regalia, quæ ab Imperatore habent: & ratione Epiſcopalis quidem muneris Pontifici, ratione Regalium autem Imperatori ſubditi cenſentur. Origo hujus diſtinctionis videtur eſſe ex transactione inter Henricum V. Imperatorem & Calixtum II. Papam inita. Antea enim Epiſcopi non tantum quoad dignitatem civilem Principis, ſed etiam quoad ſacrum munus, Imperatori ſubjecti erant; ſiquidem ipſum officium Epiſcopale ab eo accipiebant. Inveſtitura enim per baculum & annulum, quæ ab Imperatore fiebat, collationem muneris Paſtoralis ſignificabat. Mota autem hac de re controverſia a Grego-

1) Limn. notit. Regn. Franc. l. 7. cap. 1. 2) Gail. de arreſt. cap. 7. n. 14. & 1. obſ. 21. n. 15. Meiſch. t. 2. deciſ. 3. n. 7. 3) c. 1. & 2. c. ſi dilig. c. ſignif. x. de for. compet.

Gregorio VII. cum Pontifices perſonas ſacras magiſtratui Civili ſubjectas negarent, ideoque laicam inveſtituram injuſtam contenderent; contra vero Imperatores imperio in Epiſcopos, Regalium amplarumque Regionum poſſeſſores, ſe abdicare nollent; hæc quaſi media via inventa eſt, ut omiſſa inveſtitura per baculum & annulum, impoſterum Epiſcopus canonice electus ab Imperatore per ſceptrum Regalia acciperet, id eſt, ut ſacro Epiſcoporum munere Imperatoris Jurisdictioni ſubtracto, Civilis tantum eorum functio, Regaliumque poſſeſſio, Imperatori ſubdita maneret. Quanquam enim M. Antonius de Dominis 1) nudam cæremoniam remiſſam putet, jure in omnibus Imperatori ſalvo: attamen de re adeo levi tam acerbas fuiſſe contentiones; neutiquam credi poteſt. Nec putandum, parum intereſſe, cæremoniæ, hoc, an illo ritu, peragantur. Nam cæremoniæ ſigna rerum ſunt: & cæremoniæ mutatio rei ipſius mutatæ indicium eſt. Quod igitur loco annuli & baculi, qui Epiſcopalis officii ſigna ſunt, ſceptrum deinde ad inveſtituram adhiberi cœpit, hoc ſignificare voluit, Epiſcopos quoad officium Epiſcopale exemtos, id eſt Pontifici ſubditos eſſe, cæterum Regalia, & ditionum Imperii adminiſtrationem, a poteſtate Imperatoris, quam ſceptrum denotat, dependere. Atque hanc diſtinctionem hodierna Imperii conſuetudo obſervat; quod pluribus oſtendit Gailius, quem omnium vice allegaſſe ſufficiat 2).

XVII. Jam igitur nihil impedit, quo minus idem de Prælatis Mediatis dicamus. Quoniam enim certa quadam ratione Principibus Imperii ſubditi ſunt, propterea Mediati vocantur. Itidem igitur, ut Immediati, duplicem perſonam ſuſtinere videntur, alteram Prælati, alteram Status provincialis, propter bona, & prædia, quæ in Territorio Principis poſſident. Licet igitur quoad perſonam, & munus, quod ſuſtinent, Eccleſiaſticum exemti ſint: quoad domini-

 um

1) de Rep. Eccl. lib. 6, c. 7, n. 116. & ſeqq. 2) 1. obſ. 30. & de pac. publ. l. 1. c. 8.

Digitized by Google

um tamen temporale, quod vocant, & juriſdictionem, ſi quam habent, Civilem, Principis, in cujus Territorio ſunt, imperium agnoſcere tenentur 1). Quanquam enim Canoniſtæ vulgo exemtionem Clericorum pene in infinitum extendant, Germaniæ tamen conſvetudo iis in omnibus non ſuffragatur. Hinc apud nos in realibus coram judice Civili conveniuntur 2); quicquid alii in contrarium diſſerant 3). Onera etiam Provinciæ certa quadam ratione ferre coguntur; quicquid Jura Canonica de immunitate Eccleſiaſtica promittant 4). Eademque ratione ad Conventus provinciæ, tanquam Status provinciales vocantur. Manifeſtum igitur, quomodo in his omnibus Prælati inferiores Principibus Eccleſiaſticis, & Prælatis immediatis, reſpondeant. Hoc enim ſaltem oſtendere, non univerſam quæſtionem de exemtione Clericorum hoc loco tractare, nobis propoſitum fuit. De jure Advocatiæ fortaſſis aliquid addendum eſſet. Sed materiam prolixam, ſi plene explicetur; obſcuram, ſi breviter attingatur, nunc quidem omittere malumus 5). Quæ autem de ſubjectione, & exemtione Clericorum diximus, pertinent ad Regiones Veteri Religioni addictas. Nam apud Proteſtantes res omni dubio caret; quippe apud quos Prælati, & in univerſum omnes Clerici, Principibus optimo maximo jure ſubditi ſunt. Quin à quibusdam Principibus noſtræ Religionis Prælatorum Ordo tempore Reformationis plane extinctus eſt, bonis, quæ illi poſſederant, in alios uſus converſis 6).

XIIX. Ut autem genera Prælatorum aliquanto ſpecialius attingam; in Imperio quidem partim Epiſcopi, partim Abbates, & id genus

1) Paurm. de Jur. l. 2. c. 10. n. 16. 2) Gail. 1. obſ. 37. n. 4. Mynſ. 1. obſ. 22. n. 2. 3) Farin. de inquiſ. q. 8. n. 21. 4) Correfer. in cauſa Biſchof. zu Hild. cont. Hertzogen zu Braunſchw. auf gemeine Cleriſey Güter geſetzte doppelte Schatzung betreffend. apud Kloc. vot. Cam. rel. 110. n. 14. 5) Knich. de jur. territ. c. 4. n. 940. 6) R. A. zu Augſp. an. 1555. §. dieweil aber. Inſtr. Pac. c. 5. §. quæc. monaſteria.

genus alii Prælati; in ditionibus autem Principum fere Abbates tantum, Capitula, & Prælati inferiores, Ordinem Eccleſiaſticum conſtituunt. Epiſcoporum enim major videtur eſſe dignitas, quam ut Principibus ſubjectos eſſe conveniat. Itaque Imperio nullo medio ſubſunt. Nihilominus tamen alicubi in Conventibus provinciæ etiam Epiſcopi quidam comparent. Ita inter Ordines Holſatiæ primo loco cenſetur Epiſcopus Lubecenſis 1). Cæterum res non ſatis liquida videtur. Multi enim ſunt Epiſcopi, qui Status controverſiam patiuntur; dum ipſi ſe liberos, & Imperio tantum ſubjectos contendunt; Principes autem eos ſibi in ſubjectionem aſſerunt; ceu videre licet ex ſyllabo Exemtorum, quam Limnæus libris ſuis de Jure Publico inſeruit 2). Verum ratio hujus rei non poteſt eſſe obſcura, ſi repetamus ea, quæ ſupra 3) de poteſtate Principum circa Sacra diximus; ubi oſtenſum fuit, Duces quosdam autoritatem aliquam Regiam in Sacrorum Antiſtites acquiſiviſſe, adeoque Epiſcopos etiam ſub ditione habuiſſe. Quoniam igitur Epiſcopi iſti in Conventibus provincialibus, æque ac reliqui Prælati & Ordines ſe ſiſtebant, utique Status provinciales erant. Verum creſcente autoritate Eccleſiaſticorum, Epiſcopi hi Principibus, quibus ſubfuerant, paulatim ſe ſubtraxerunt, & Principibus Imperii ſe aggregarunt. Ac inde frequentes illæ exemtionum controverſiæ exortæ ſunt. Quamvis igitur alicubi, contemplatione bonorum nonnullorum in Territorio Principis alicujus ſitorum, Ordinibus provincialibus accenſeantur, & ad Conventus provinciales vocentur: nihilominus reſpectu aliorum bonorum, quæ ab Imperio nullo medio habent, vel etiam dignitate officii, liberi, Statusque Imperii ſunt, & Conſtitutionibus Imperii utuntur 4).

XIX. Denique non præterire debemus, quod quemadmodum in

1) Jonas ab Liverfelt in lib. de Holſatiæ Statu & Ordinibus diverſis. 2) in addit ad lib. 1. c. 7. n. 73. 3) c. 3. th. 24. 4) Arg. R. R. zu Augſp. an. 1548. §. nachdem auch in der Ringer.

in Imperio, ita & in Regionibus Principum, Ordini Eccleſiaſtico acceſeantur Equites Ordinis Teutonici. Quanquam enim militia non ſacrum, ſed profanum munus ſit; ideoque multi dubitent, an illi ad laicos, an ad Clericos, referendi ſint: quoniam tamen hæc militia, non tam ſalutem patriæ, quam honorem, incrementum, & defenſionem Eccleſiæ, reſpicere videtur; quoniam etiam hi Equites inſtituta nonnulla Ordinum Religioſorum ſequuntur, propterea Eccleſiaſticis aggregantur 1).

XX. Poſt Eccleſiaſticum de Nobilium Ordine videamus, numquid in Ordinibus Imperii ſimile habeat. Quoniam igitur Nobilitas dignitas quædam familiæ eſt 2), & vero dignitates Illuſtres Principum & Comitum itidem familiæ dignitates ſunt; perſpicuum inde eſt, Principum, & Comitum Ordini in Imperio, Nobiles in Provinciis reſpondere. Quin ipſæ illæ dignitates Illuſtres nihil aliud ſunt, quam ſublimis gradus Nobilitatis; ſiquidem & in Regnis, quæ ſucceſſione deferuntur, Regiæ familiæ dignitas Nobilitas quædam eſt. Hinc Nobilitatem duobus gradibus metiuntur, ſuperiori, & inferiori: ad ſuperiorem Principes, Comites, & Barones, ad inferiorem Equites referunt 3). Alii tribus gradibus Nobiles diſtinguunt: in ſummo Principes, in medio Comites & Barones, in infimo Equites collocant 4). Fatendum tamen eſt, nimis magnum inter hos gradus intervallum eſſe. Ideoque olim quidem Principes & Comites, eorumque poſteri Nobiles potius vocabantur, quam qui Equeſtris Ordinis erant. Unde opponi invicem videas in rerum Germanicarum ſcriptoribus Nobiles, id eſt, Comitivæ dignitatis, & Miniſteriales, id eſt, Ordinis Equeſtris. Hodie contra Nobilitatis nomen vilius putatur, quam ut Principum majeſtati conveniat, & ſoli fere Equeſtri Ordini tribuitur. Nam quod Papa Principibus Im-

1) Reink. d. Reg. ſec. & Eccl. lib. 3. cl. 1. cap. 3. in fin. 2) Ariſt. l. 2. Rhet. c. 15. 3) Ex Nauclero Beſold. de ord. equeſtr. concl. 31. 4) Ex Jul. Pflugio Reink. de reg. ſec. l. 1. claſ. 5. c. 11.

Imperii titulum Nobilis Viri tribuat, inſolens videtur. Quicquid autem ejus ſit; hocutique manifeſtum eſt, in provinciis claſſem Nobilium claſſi Principum, & Comitum in Imperio reſpondere, eo quod hi ſuperiori, illi autem inferiori gradu Nobiles ſint.

XXI. Imo ut hac in parte Imperii, & provinciarum, ſimilitudo tanto magis perſpicua ſit; juxta nonnullorum opinionem, olim libera Nobilitas Imperii inter Status Imperii in Senatu Principum locum habebat 1). E contrario in quorundam Principum ditionibus etiam Comites & Barones, non feudali tantum nexu, ſed pleno ſubjectionis jure reperiuntur, & Ordinibus etiam provincialibus alicubi annumerantur. Interpretibus quidem Juris Feudalis hoc mirum videtur, eo quod Comitatus & Baronatus, feuda Regalia ſint, quæ, cum dignitatem Regalem annexam habeant, ut nomen arguit, nonniſi a Rege, qui jure Feudali Imperator intelligitur, conferri poſſunt 2). Quo igitur jure feuda illa, quæ a Principibus Imperii per inveſtituram accipiuntur, Comitatus, vel Baronatus ſint, haud ſatis liquet. Quanquam autem alii alia afferant: Roſenthalius 3) tamen putat, omnes illas Baronias, & Comitatus Principibus ſubditos, olim ab Imperatoribus conſtitutos fuiſſe, ſucceſſu autem temporis factum, ut in ditionem Principum tranſirent, atque ab iis recognoſcerentur; quod multis, dicit, exemplis oſtendi poſſe. E contrario tamen nonnullos Comitatus, non ab Imperatoribus, ſed ab ipſis Ducibus eſſe conſtitutos, itidem exemplis docere poſſumus. Henrici enim Leonis auſpiciis conſtitutum fuiſſe Comitatum Suerinenſem, eique Guncelinum, Virum ex Nobilitate ſumtum, Comitem datum, haud obſcure innuit Cranzius 4). Nec mirum Comites conſtituiſſe, qui etiam inveſtituram Epiſcoporum ſui juris putabant, ut ſupra oſten-

1) Bertram de Comit. th. 39. & Beſold. de Ord. Equ. n. 13. 2) Vultei. de Feud. lib. 1. cap. 8. n. 19. 3) de Feud. c. 2. concl. 1. 4) l. 6. Sax. c. 19. & 40.

oſtendimus, Duces igitur imitati in hoc etiam ſunt Imperatores, quod non minus in ditionibus ſuis, quam Imperator in Imperio, Comites inſtituerent. Quanquam autem iis hoc amplius non liceat; ſiquidem dignitates Regales conferre inter reſervata Imperatoris numeratur 1: ſapit tamen & hoc aliquid Imperatorium, quod feudorum Regalium antiquitus conſtitutorum inveſtituræ ab ipſis petantur, quodque Comites & Barones eorum Imperio ſubjecti ſint. Sed nos revertamur ad Nobilitatem Equeſtrem, & qua ratione dignitatibus Illuſtribus, quæ in Imperio ſunt, reſpondeat, exponamus.

XXII. Nobilitas dignitas quædam eſt ex virtute majorum orta: & quoniam *alius alia virtute præſtat*, (verba ſunt 2) Bodini) *& quarum virtutum in una Civitate maxima laus eſt, earundem alibi contemta jacet; idcirco nunquam potuit una populis omnibus conveniens definitio nobilitatis afferri, ſed ex more cujusque regionis dignitas, & infamia, judicantur* 3). Illuſtrat hoc variis exemplis, inter quæ facile excellit, quod de Hebræis affert. *Cum enim*, inquit, *gens illa ſummam bonorum omnium in regionibus, ac divini Numinis cultu, collocaret; ita ſacerdotes. qui proxime ad immortalis Dei Numen accederent, nobiliſſimos omnium judicabat.* Cæterum majores noſtri potentiam quandam bellicam pro fine habuiſſe videntur, ideoque Rempubl. ad militiam aptandam, & præcipuis honoribus virtutem militarem afficiendam judicarunt. Noſtra igitur Nobilitas, tam ſuperioris, quam inferioris gradus, dignitas militaris eſt. Nam quo perpetuo milite quaſi præſidiario Imperium inſtructum eſſet, ratio inventa eſt, quo eos, qui bellica virtute præſtabant, cum omni poſteritate militiæ addicerent, & quaſi conſecrarent, certis quibusdam bonis ſolenni cæremonia illis aſſignatis, hac lege, ut ipſi, eorumque poſteri maſculi iis fruantur quidem, ſed viciſſim ad

1) Reink. de reg. ſec. & Eccleſ. l. 1. cl. 4. c. 16. n. 1. & ſeqq. 2) lib. 3. de rep. cap. 8. 3) Bartol. in l. 1. C. de dignit.

ad militiam ſubeundam, cum uſus foret, parati eſſent. Hoc antiquum feudorum inſtitutum eſt, licet ſequens ætas multa in iis mutaverit. Quoniam igitur diſciplina militaris Ordinem quendam officiorum militarium requirit; hinc qui iſta ratione militiæ addicti ſunt, vel Capitanei ſunt, Duces ſc. Marchiones, Comites; vel Valvaſores 1), cujusmodi ſunt, qui hodie vulgo Nobiles vocantur; quaſi illos magiſtratus militares, hos gregarios milites dixeris. Nam in jure feudali paſſim milites vocantur. Et Fridericus Imperator in Conſtitutione de pace tenenda, cum prohibet, quenquam ad duellum admitti, niſi natalibus Nobilis ſit, *Facultas pugnandi*, inquit, *non concedatur ei, niſi probare poſſit, quod antiquitus ipſe cum parentibus ſuis nativitate legitimus miles exiſtat* 2). Hinc etiam Nobiles generis militaris eſſe dicuntur 3). Et in Imperatorum edictis, & Conſtitutionibus Latinis Nobiles ſolent milites vocari: in Germanicis autem Knechte vocantur. Et liberi illi Equites, Imperio nullo medio ſubditi, vocantur Knechte des heiligen Reichs 4). Vocabulum enim Knecht militem ſignificat. Nobilitatem igitur, tam ſuperioris, quam inferioris gradus, apud nos militarem dignitatem æſtimari, manifeſtum eſt. Nec huic obſtare putandum eſt, quod ex communi Jurisconſultorum ſententia militia per ſe non nobilitet 5). Non enim nos dicimus, omnes milites Nobiles fieri; ſed qui antiquitus ob egregiam in bellis operam præſtitam militiæ dicati ſunt, horum poſteros Nobiles eſſe. Quo fortaſſis reſpicit Bodinus 6), cum inquit, *Nobis non quidem ſtatim, ſed ſi militiam poſteri ſequuntur, Nobilitatem quaſi temporis diuturnitate adepti putantur.*

XXIII. Aſſignata autem præcipue eſt Nobilitati militia equeſtris;

1) 1. feud. 1. & ibi Cuj. 1 feud. 14. 2. feud. 10. 2) 2. feud. 27. §. 3 & ibi Gotofred. 3) Crantz. l. 9. Saxon. c. 30 & 38. 4) Ord des Reg. zu Aug. p. an. 1500. tit. von der Ritterſch. und Knechte Stewr. 5) Tiraq. de Nob. c. 8. n. 5. 6) lib. 3. de rep. cap. 8.

ſtris, quippe quæ & honoratior eſt, & ſumptus majores requirit. Nobilitas enim apud nos dignitas quædam Equeſtris eſt. Inſtitutum hoc ſub Regno Francico cœpiſſe videtur. Nam antea, ut ex Tacito diſcimus, Germani rem equeſtrem parum curantes, peditatu præcipue nitebantur. Sed apud Gallos Equites poſt Druides principem locum in Rep. tenebant, teſte Cæſare 1). Francica igitur Nobilitas, occupata Gallia, mota exemplo gentis, cui aſſociabatur, ex eo tempore ſtudioſius rem equeſtrem coluiſſe videtur. Gentibus enim diverſis commixtis, ſolet altera ex alterius moribus aliquid attrahere. Cœpit etiam deinceps cenſus quidam inſtitui, ut munia militiæ non amplius viritim, ſed pro numero manſorum, id eſt, pro quantitate agri, fierent 2). Quoniam autem *equorum alendorum facultas eorum propria eſt, qui amplas divitias, magnasque poſſeſſiones habent* 3): ideoque equeſtris militia Nobilibus aſſignata, & quo ſumptus equis alendis, & aliis militiæ equeſtris muneribus ſuſtinendis, ſuppeterent, certa quædam prædia feudi titulo iis aſſignata ſunt. Huc ſpectat id, quod habetur in capitulis Synodi Dingulovienſis 4): *Nobilis tamdiu Equeſtris Ordinis cenſeatur, quamdiu beneficia, & prædia Principis, Regnique poſſidet; quamdiu Principi ſuo fidem ſervarit, & utilis Reip. fuerit.* Hinc etiam ludi equeſtres, ut in eo genere militiæ ſe exercerent Nobiles, inſtituti ſunt; ad quos proinde plebeios admittere, nefas duxere. Et adhuc hodie, ſi bellum ingruat, ut delectum in provincia inſtituere neceſſe ſit, Nobiles plerumque cum equis adeſſe, vel equites vicarios armis equisque inſtructos mittere tenentur 5). Hæc igitur cauſa & ratio eſt, quod apud nos Nobilitas Equeſtris quædam dignitas cenſeatur. Simili pene ratione Ordo Equeſtris inſtitutus fuerat, apud Romanos. Cenſu enim a Servio Tullio Rege inſtituto, & muneribus militiæ pro ha-

1) lib. 6. de bell. Gall. 2) Lehman Chron. Spir. lib. 2. cap. 43. 3) Ariſt. lib. 6. Pol. cap. 6. 4) Cent. Eccl. 8. c. 9. 5) Wehner in ob. pract. verb. Ritterdienſte.

habitu pecuniarum diſtributis, Equeſtris Ordo ex iis, qui maximo cenſu erant, lectus eſt 1). Bello igitur ingruente, ex Equeſtribus centuriis equites, ex cæteris civium claſſibus pedites legebantur 2). Differentia autem in eo eſt, quod apud nos, ſecus ac apud Romanos, Equeſtri Ordini etiam Nobilitas annexa ſit.

XXIV. Jam facile intelligi poteſt, quid feudum Nobile ſit, de quo tantopere diſceptant Interpretes Juris feudalis. Eſt autem id quoque hoc loco quærendum, quoniam, ut Principes in Comitiis Imperii, ita Nobiles in Conventibus provinciarum, jus ſuffragii jure feudi plerumque habent. Quemadmodum igitur dignitati Regali Nobilitas, & dignitas Equeſtris; ſic feudis Regalibus feuda Nobilia & Equeſtria reſpondent. Definiunt vulgo feudum Nobile, quod annexam Nobilitatem habet, accipientem nobilitans 3). Quomodo autem Nobilitatem annexam habeat, quomodo accipientem nobilitet, mire diſcrepant. Plurimi a ſolo Imperatore, quippe qui ſolus nobilitandi facultatem habeat, putant, Nobile feudum concedi poſſe. Sed quid opus ambagibus? Nobilis feudi appellatio in jure Feudali nuſpiam occurrit, ſed ex vulgo recepta vernaculi ſermonis conſuetudine petita eſt. Feuda enim, quæ Nobiles alicujus Regionis antiquo inſtituto, annexo militiæ onere, poſſident, nobis Adeliche Lehn, Adeliche Güter, Ritter-Sitze appellantur 4), Hæc igitur Latine feuda vocamus Nobilia, id eſt, Nobilitati dicata. Nimirum Nobilitas eſt quidem dignitas quædam majorum 5), ut autem omnibus numeris perfecta ſit, neceſſe eſt, ut præter claritatem generis, opes etiam majorum ad liberos ſucceſſione pervenerint, quippe ſine quibus dignitas ſuſtineri non poteſt. Unde Ariſtoteles, Nobilitatem, dicit, eſſe virtutem, & divitias antiquas 6). Hujusmodi avita bona ſunt noſtrorum Nobilium feuda, & proinde

 Nobi-

1) Liv. lib. 1. cap. 42. Dionyſ. Hal. lib. 4. 2) Polyb. lib. 6. 3) Vult. de feud. lib. 1. c. 8. n. 16. 4) Wehn. in obſ. pract. verb. Ritter-Güter. 5) Ariſt. l. 2. Ret. c. 15. 6) lib. 4. Polit. cap. 8.

Nobilia feuda dicuntur. Bene igitur ſe habet, quod notat Baldus 1), quemadmodum Nobilitas in antiquitate quadam conſiſtit, ita Nobile feudum antiquum eſſe. Recte etiam ſe habet eorum doctrina, qui ſtatuunt, quænam feuda Nobilia ſint, ex loci cujusque conſuetudine æſtimandum eſſe 2). Ex antiquo enim majorum inſtituto pendet, quod hæc vel illa prædia Equeſtria, id eſt, Nobilia feuda, Adeliche Lehen, und Ritter-Sitze, cenſeantur. Jam igitur quid de Interpretum opinione, quam ſupra retulimus, ſentiendum ſit, facile liquet. Male ſine dubio definiunt feudum Nobile, quod nobilitat accipientem. Non enim Nobilitas feudum ſequitur; ſed feudum Nobilitatis acceſſio quædam eſt. Unde etſi plebeio feudum ejusmodi concedatur, non tamen inde Nobilis fit 3). An autem, quandò Imperator feudum, quod Nobilis antea poſſederat, plebeio concedit, conjectura inde capienda ſit, quod eum Nobilium ordini adſcribere voluerit, alia quæſtio eſt. Certe ſi conſuetudinem hodiernam quærimus, ſatis notum eſt, Imperatorem peculiari diplomate Nobiles creare ſolere. Cætera, quæ de Nobilitate tradi poſſunt, non ſunt hujus loci.

XXV. Tertius Ordo Statuum provincialium in Civitatibus conſiſtit; plane quemadmodum etiam Imperii Ordinum infima claſſis ex Civitatibus conſtat. Olim cum raræ eſſent Urbes, vel nullæ potius, ingenua plebs ex agro una cum Nobilitate ad Comitia per delegatos conveniebat: cujus moris in Gallia veſtigium ſupereſſe videtur, ubi non tantum Urbium, ſed & pagorum, & parochiarum delegati ad Comitia Regni mittuntur, ac in tertio Ordine cenſentur 4). Sed poſtquam apud nos Urbes condi cœperunt, ruſticæ plebis autoritas eviluit. Alicubi tamen vici eſſe dicuntur nullis Præfectis, ſed ſummis tantum Principum Tribunalibus ſubjecti, qui etiam

1) Gotofr. in not. ad 2. feud. 10. l. 10. 2) Roſenth. de feud. c. 2. concl. 2. 3) 2. feud. 10. 4) deſcript. Galliæ inter Reſp. Lugdun. Batav. edit. cap. 11.

iam una cum cæteris Statibus ad Concilia vocentur. Sed hoc rarum & quodammodo extraordinarium eſt; quanquam etiam in Imperio Vicos quosdam immediatos eſſe, ſupra oſtenſum ſit 1). Hodie igitur, & in Comitiis Imperii, & in Conventibus provincialibus ultimo loco ſuffragii ferendi poteſtatem habent Civitates; atque in hoc præcipua conſiſtit ratio ſimilitudinis, quæ inter Imperiales & provinciales Civitates intercedit. Præterea tamen & quoad ipſam formam ac adminiſtrationem Reip. Civitates provinciales haud longe abludunt ab Imperialibus; quo nomine comparationem inter eas inſtituit Paurmeiſterus 2). Quoad libertatem autem & poteſtatem Imperii Civilis magnam differentiam intercedere, plus ſatis manifeſtum eſt. Attamen in hoc adhuc conveniunt, quod quemadmodum non omnes Civitates Imperiales æque liberæ, ita nec Provinciales æquali omnes conditione ſubjectæ ſunt. Civitatum enim Imperialium aliæ Imperatori ad certum annuum tributum, vel aliam quandam præſtationem obligatæ ſunt: in quibusdam etiam Principes vicini, vel præfecturæ Imperialis, vel alio quodam jure, certam quandam jurisdictionem exercent: aliæ ab his omnibus liberæ ſunt 3). Eodem modo Civitatum provincialium conditio non unius generis, ſed admodum varia eſt. Aliis enim Præfecti Principum jus dicunt, quorum tamen poteſtas ubique non eſt eadem: aliæ liberiorem quandam Remp. habent, ſuosque ſibi magiſtratus eligunt, qui omnem Iuriſdictionem, mixtum & merum Imperium in Oppidanos beneficio & conceſſione Principis, aut præſcriptione exercent; ita tamen ut ſuperius Principis Imperium agnoſcere teneantur. Exemplum plane ſubjectæ, & quæ parum privilegiorum habeat, eſt in cauſa Trier contra Trier 4); ubi pleraque jura Imperii, de quibus inter Civitatem & Electorem controverſia erat, Electori adjudicantur. Contra exemplum Civitatis,

que

1) c. 1. th. 8. 2) de Iurisd. l. 2. cap. ult n. 72. 3) Lehman. Chro. Spir. lib. 4. c. 4. Wehn. in obſerv. pract. verb. Freye Reichs-Städte. Kloc. vot. Cam. rel. 72.

quæ, licet non Imperio, ſed Principi ſubdita ſit, liberiorem tamen Remp. habet, occurrit in cauſa Maintz contra Erfurth 1); ubi in voto præcipue Correferentis multa egregia jura enarrantur, quæ Civitati competant, abſque præjudicio Superioritatis Territorialis, quæ Electoris eſt. Unde nonnulli inter Civitates Imperiales & Provinciales genus aliquod mixtum intercedere putant 2); quod tamen aliis diſplicet. In cauſa ſane allegata Archiepiſcopi Moguntini contra Erfordiam, cum Referens genus illud mixtum ad eam cauſam accommodare tentaret, cæteri Aſſeſſores in eo ipſi non aſſentiuntur. Improbat etiam Denaiſius 3); item Paurmeiſterus multis impugnat 4). Sed quæſtiones ejusmodi hoc loco tractare, noſtrum non eſt. Hæc igitur de tribus Ordinum Provincialium claſſibus ſufficiant.

XXVI. De cæteris ſubditis, qui Status non ſunt, quoniam in adminiſtratione Reip. momentum non habent, non attinet multa dicere. Hoc tamen præterire non debemus, in quæſtionibus, quæ de jure ſubjectionis in Regionibus Principum occurrunt, conſiderationem analogiæ iſtius, quæ inter Imperii & Territoriorum adminiſtrationem intercedit, magnum ſæpe uſum habere. Quæritur, verbi gratia, an immediatus Imperii Civis, ſimul alterius Status ſubditus eſſe poſſit. Plerique certe hoc aſſerere non dubitant. Fieri enim poſſe ajunt, ut quis duplicem perſonam diverſo reſpectu ſuſtineat, alteram Imperialem, alteram Provincialem, ut licet quis Status ſit Imperii, ratione bonorum tamen & domicilii alterius ſubditus eſſe poſſit 5). E contrario alii hoc abſurdum eſſe putant, & contradictionem involvere, ſi dicas immediatum aliquem eſſe, & alterius tamen ſubditum. Itaque majori lumine, ajunt, obfuſcari minus,

1) Symph. p. 1. tit. 2. & Kloc. vot. Cam. rel. 69. 2) Matth. Steph. de Iurisd. n. 20. & 46. 3) Kloc. vot. Cam. rel. 25. n. 100. 4) de Iurisd. l. 2. c. ult. n. 16. & ſeqq. 5) Gail. de arreſt. c. 6. Wehner, in pract. obſ. verb. ohn Mittel & verb. Landſaſ.

Digitized by Google

minus, & perſonæ dignitatem poſſeſſioni & domicilio prævalere 1). Ex hoc fonte plurimæ aliæ fluunt controverſiæ. An enim Immediatus alteri Statui, in cujus territorio bona & domicilium habet, homagium præſtare teneatur, in celeberrima illa cauſa Ortenburg contra Bayern, quæ omnibus, qui hanc materiam attingunt, in ore eſt, acerrime diſputatum fuit. Non digredimur ad hanc quæſtionem ex ſuis principiis tractandam; ſed monemus tantum, poſſe eam haud parum lucis accipere, ſi analogiam Imperii ſpectemus. Sunt enim Reges quidam exteri, Hiſpaniæ verbi gratia, Hungariæ, Daniæ, & Sueciæ qui in Imperio certas quaſdam ditiones poſſident, quarum nomine Status Imperii ſunt, eique fidem & obſequium debent, licet in Regnis ſuis ſuperiorem agnoſcant neminem. Quidni igitur fieri poſſit, ut Immediatus aliquis Imperii Civis, ratione domicilii & bonorum, quæ in alterius territorio habet, ei ſubditus ſit, absque deminutione ſtatus ſui liberi? Hoc ſane argumento recte utitur Gailius 2), quo hoc ipſum adſtruere conatur. Poſſent ejus generis plura exempla afferri.

XXVII. Sed nos, poſtquam partes ſocietatis Civilis, imperantes & parentes, recenſuimus atque in iis, quid Regiones Principum cum univerſo Imperio ſimile habeant, conſideravimus; tranſeamus ad ipſam Rempubl., atque in illius partibus itidem ſimilitudinis iſtius veſtigia quæramus. Sunt autem, ut ſupra ex Ariſtotele 3) diximus, partes Reip. tres, SENATUS, MAGISTRATUS, & JUDICIA. SENATUS Ariſtoteli illa pars vocatur, quæ habet poteſtatem deliberandi de ſummis Reipubl. negotiis, ſive eam unus habeat, ut in Regnis, ſive plures, ut in Ariſtocratia & cæteris Reip. formis. Quanquam autem in Regnis ſumma poteſtas penes unum ſit, ſolet tamen Rex

1) Zachar. Victor de exemt. concl. 30. & concl. 27. Reink. lib. 1. claſſ. 4. cap. 1. in fin. 2) dict. lib. de arreſt. cap. 6, n. 15. 3) lib. 4. Polit. cap. 14.

Digitized by Google

Rex adhibere Conſiliarios quoſdam 1): & quoniam negotia publica alia majoris, alia minoris momenti ſunt, Conſiliariorum Ordines & gradus diſtinguere ſolent, ita ut alii ſecretorum participes ſint, alii a conſiliis minorum rerum. Sic Imperator noſter duplex habet Conſiſtorium; aliud SANCTIUS, den geheimbden Rath, aliud AULICUM, den Hofrath. Utriusque mentio fit in capitulatione Cæſarea, qua Imperator promittit, ſe curaturum, ut utrumque in Leges capitulationis juret 2). Nam etiam in ſanctiori Conſiſtorio negotia Imperii tractantur. Eodem igitur modo Principes noſtri duplici hoc genere Conſiliorum utuntur. Multi etiam vocabulis iisdem eos diſtinguunt, & alios Secretos, alios Aulicos vocant. Similitudo igitur quæ hac in parte inter Imperatorem & Principes eſt, perſpicua eſt; cujus contemplatione Jurisconſulti tradunt, Conſiliarios Principum eadem immunitate frui in territoriis ſuorum Principum, qua fruuntur Conſiliarii in Aula Imperatoris 3). Non poteſt autem eſſe obſcurum, quæ de Conſiliariorum diſtinctione diximus, ad Principes potentiores pertinere. Nam quorum res tenuiores ſunt, cum paucos tantum habeant Conſiliarios, non poſſunt eos, his gradibus diſtinguere ſed quos habent, promiſcue ad omnia adhibere. Accidit enim illis, quod parvis Civitatibus, in quibus multarum rerum curationes propter penuriam hominum & negotiorum paucitatem in uno Magiſtratu conjungi ſolent, quem propterea Ariſtoteles 4) obeliſcolychnio, id eſt inſtrumento, quod variis uſibus inſervit, comparat.

XXIIX. Porro in Regnis, quæ non plane Monarchica ſunt, etiam Comitia quandoque haberi ſolent, ut una cum Rege, vel Optimates, vel Populus, vel utrique deliberent. Quemadmodum autem Regno-

1) Ariſt. l. 3. Polit. cap. 16. 2) Capitul. Leopoldi art. 48. damit auch.
3) Weſemb. conſ. 40. n. 45. Knich, de jure territor. cap. 1. n. 1389.
4) lib. 4. Pol. cap. 15.

Regnorum varius eſt ſtatus, cum alia plus, alia minus ex aliis Rebuspublicis admixtum habeant: ſic etiam Comitia non ubique ejusdem autoritatis ſunt. Quandoque enim dicis tantum gratia convocantur, aut conſilii tantum dandi cauſa, ita ut Regi quidvis pro lubitu ſtatuendi poteſtas libera maneat; qualia fere ſunt Comitia Regni Gallici. Ariſtoteles ejusmodi Comitia populi etiam in Oligarchiis agnoſcit 1). In noſtro autem Imperio Comitia magnæ ſunt autoritatis. De negotiis enim maximi momenti nonniſi plenis Comitiis ſtatui poteſt 2). Quanquam autem Conventus Provinciarum tantæ autoritatis non ſint, nihilominus Comitiis Imperii quodammodo reſpondent; quod vel nominis ſimilitudo der Reichs- und Land Tage arguit. Antiqui enim moris eſt Germanici; ut Principes de rebus, quæ totius Regionis ſalutem ſpectant, una cum Ordinibus provincialibus Conventu publico quandoque deliberent. Ab eo enim usque tempore, quo in Imperio noſtro Duces Regia quadam poteſtate ſuccreverunt, Conventus provinciæ egerunt eodem fere modo ac forma, qua ipſi Reges Comitia Regni univerſalia, vel particularia inſtituebant. De antiquis Bavariæ Ducibus ita ſcribit Aventinus 3): *Fuit enim Reginoburgium ſedes longo tempore Regulorum Bojariæ, ſacerdotesque ſuperiores aulam Principis Bojorum frequentes ſectabantur, ſtatis diebus quotannis conventibus juridicis, cæterisque Bojariæ Conciliis intereſſe ſolebant.* Nimirum quemadmodum Imperii Comitia, ſic etiam Concilia, quæ Duces in Provinciis ſuis cogebant, alia ſtataria erant, certo anni tempore celebrari ſolita, alia extraordinaria. Eodem pertinet clauſula, quam Rudolphus I. Imperator Conſtitutioni ſuæ Pacis publicæ ſubjicit 5): Was auch die Fürſten in ihrem Lande mit der Landherren Rahte ſetzend, und machent,

 dieſem

1) lib. 4. Polit. cap. 14. 2) Inſtrum. pac. Cæſar. Svec. cap. 8. §. gaud. 3) lib. 4. annal. Boj. 4) Hab. hæc conſt. apud Lehmann. in Chron. Spir. lib. 5. cap. 108.

dieſem Land-Friede zu Beſſerunge, und Beſtenunge, das mögen ſie wol thun, und damit brechent ſie des Land-Friedes nicht.

XXIX. Verum quoad autoritatem hodie inter Comitia Imperii & Conventus provinciales magna differentia eſt: neque tanta neceſſitas Principibus conventus agendi, quanta Imperatori Comitia convocandi. Longe enim longe addictius reguntur ſubditi Provinciales a Principibus, quam Ordines Imperii ab Imperatore, ut ſupra oſtendimus. Multa igitur Principes in ditionibus ſuis per ſe ſoli inſtituunt, quæ non permittuntur Imperatori abſque Comitiis. Exempli gratia in Imperio Leges univerſales nonniſi plenis Comitiis conduntur: at Principes multa faciunt ſtatuta ſua autoritate, nullis convocatis Provinciæ Conciliis. Audiamus iterum Aventinum de Conciliis Bavariæ1): *Principes de omnibus rebus reliquis conſultant: omnia apud Principes pertractantur, niſi quando aut bellum ineundum, vectigal novum pendendum, cenſusve agendus ſit, aut denique diſcordes Principes fuerint. Quod ſi hujusmodi res, ſive aliud inconſuetum inciderit, omnes juſſi & vocati die, locoque præſcripto coënnt atque conveniunt, Equitum ſinguli, ex quaque civitate unus, vel bini; Collegia ſacerdotum eum, qui præeſt, mittunt. In iisdem Conciliis ex Ordinibus, ut numerus placuit, eliguntur penes quos eſt arbitrium decernendi.* Hæc de Conventibus Bavariæ, quomodo celebrentur, & de quibus rebus ad eos referri ſoleat, Aventinus. In ſingulis autem Regionibus ſpectandum, de quibus rebus Conventum convocare, vel Legibus, pactisve cautum, vel longa conſuetudine introductum. Nihil enim prohibet, alibi Ordines Provinciales autoritatis majoris, alibi minoris eſſe. Itaque nec neceſſitas eos ad conſultationes publicas vocandi ubique æqualis. Imo quibusdam locis hoc ſatis rarum eſt. Imprimis vero ad tributum extra Ordinem colligendum plerique conventum & aſſenſum Ordinum provincialium requirunt: alii tamen an hoc neceſſe ſit, dubitant 2). Sed quoniam nec locorum omnium conſuetudo eadem, quæ

1) lib. 1. annal. Baiar. 2) vid. ſupr. c. 3, th. 30.

quæ tamen in impoſitione collectarum præcipue ſpectanda 1), nec collectæ omnes ejusdem generis, ſiquidem aliæ majoris, aliæ minoris neceſſitatis; fortaſſis generaliter hoc definiri nequit. Itaque nunc potius de Ordine & modo celebrandi Conventus videamus, in quo ſimilitudo Comitiorum Imperii partim veterum partim hodiernorum clarius apparebit. Ordinem Comitiorum Imperii ſuccincte refert Wehnerus 2), fuſius Bertramus & Arumæus ſingularibus libris. Imprimis in veterum & recentiorum Comitiorum deſcriptione haud contemnendam operam præſtit Lehmannus 3). Taceo autores, qui de jure publico ſcripſerunt. Nos dum modum, quo celebrantur Conventus provinciales recenſemus, quid cum Comitiis Imperii ſimile habeant; breviter annotabimus.

XXX. Quemadmodum igitur in Imperio ipſe Imperator antiquo inſtituto (quanquam poſterioribus temporibus invoke verit, ut conſenſus Electorum adhibeatur;) ſic in provinciis ſuis Principes conventus indicunt, præſcripto loco & tempore, quo ſinguli adſint. Ipſi enim, deliberanda per Oratores ſuos proponunt. Licet tamen ipſis Ordinibus gravamina ſua viciſſim in medium proferre, eorumque remedia petere, non minus, quam in Imperii Comitiis fieri ſolet. Antequam autem, qua forma in Conſilium eant, exponam; non eſt omittendum, quod in Comitiis Imperii, partim Archicancellarii Electoris Moguntini, partim Archimareſchalli, cujus vices Mareſchallus hæreditarius Pappenheimius gerit, partes nonnullæ præcipuæ ſint; ut in vocandis in Senatum Ordinibus, in colligendis ſuffragiis, in verbis ad Imperatorem faciendis, eum, quæ Ordines cenſuerunt, ad eum referenda ſunt. In Conciliis autem provincialibus hæc paulo aliter inſtituta ſunt; niſi forte moris illius, qui in Imperio ſervatur, veſtigium in quibusdam Provinciis ſupereſſe dixeris, in eo, quod alicubi certi quidam Cancellarii (Land-Cantzler)

 quaſi

1) Gail. 2. obſ. 52. n. 18. 2) in obſ. pract. verb. Reichs-Tag. 3) l. 2. Chron. Spir. c. 37. 38. 39. & l. 7. cap. ult.

Digitized by Google

quaſi Oratores Ordinum Provincialium, alibi Mareſchalli (Land-Marſchällen) ex nobilitate electi, vel etiam hæreditarii ſint, qui ea, quæ ad Concilia Provinciæ pertinent, curant. In plerisque tamen Regionibus Ordines Syndicos habent, qui pro ipſis verba faciunt.

XXXI. Jam quod modum deliberandi attinet, ut in Imperio, ſic in Provinciis Principium Ordines in Curias diſtinguuntur. In Comitiis enim Imperii in tres Curias itur. Prima eſt Electorum; altera Principum Eccleſiaſticorum & Secularium, quibus accenſentur Prælati, Comites & Barones; tertia Civitatum Imperialium. In Conventibus provincialibus plerumque itidem tres curiæ conſtituuntur, prima Prælatorum; (ubi autem nulli ſunt, hæc quoque Curia locum non habet) altera Ordinis Equeſtris; tertia Civitatum Provincialium. Quanquam igitur in Ordine Curiarum inter Comitia Imperi lia & Provincialia differentia eſſe videatur: ſi tamen antiqua recolimus, animadvertimus hæc inde eſſe, quod priſca Comitiorum forma in Provinciis quidem duret, in Imperio autem nonnihil immutata ſit. Nam olim in Comitiis Regni Epiſcopi & cæteri Prælati a Principibus ſecularibus ſeparatam curiam habebant, non minus quam hodie in provincialibus conventibus Prælati ab Equeſtri Ordine ſecernuntur. Inter alios ſcriptores antiquos luculentum huic rei teſtimonium præbent verba Hincmari 1), quæ adſcribemus: *Seniorum* inquit, *ſuſceptacula ſic in duobus diviſa erant, ut primo omnes Epiſcopi, Abbates, vel hujusmodi honorificentiores Clerici, absque ulla laicorum commixtione congregarentur. Similiter Comites, vel hujusmodi Principes honorificabiliter a cætera multitudine primo mane ſegregarentur. Cum ſeparati a cæteris eſſent, in eorum manebat poteſtate, quando ſimul, vel quando ſeparati reſiderent, prout eos cauſæ tractandæ qualitas docebat, ſive de Spiritualibus, ſive de Secularibus, ſeu etiam commixtis.* Verum quoniam ita ordo Sacer & Principum claſſis diſtinguebantur; qua ratio-

1) Epiſt. 3. cap. 35.

ratione confundi in unam Curiam cœperant? Cauſam ex Hincmari verbis, quæ recitavimus, licet colligere. Propterea nimirum ſeparati erant, quod plerumque Epiſcopi negotia Sacra, Principes autem cum Ordine plebejo Profana ſeorſim tractarent, niſi gravitas cauſæ, ut omnes conſilia conferrent, expoſtularet. Poſtea autem quam ſummam poteſtatem circa Religionem Pontifex ab Imperii Comitiis in ſuam ditionem pertraxit, Epiſcopi, qui intruſo in Eccleſiam mundo, ad dignitatem & opes Principum ſecularium evecti fuerunt, non amplius ut Epiſcopi, ſed ut ſeculares quidem Principes propter Ducatus, Comitatus & id genus alia Regalia bona ad Comitia vocari cenſebantur. Sic igitur una etiam curia cum Principibus ſecularibus concludi cœperunt. Quod autem Electores attinet; quanquam diu ſit, quod inter cæteros Principes non tantum dignitate, ſed etiam prærogativa in negotiis publicis eminere cœperint; ſeparatam tamen Curiam aliquanto ſerius inſtituerunt: & ſiquidem Lehmanno 1) credimus, primum ejus rei exemplum in Comitiis anno CIϽ CCCC LXXXIX. Friderico III. & Maximiliano I. Imperatoribus Francofurti habitis extat. Quicquid autem ejus rei ſit, inſtitutum certe haud admodum antiquum eſt. Hæc igitur hujus differentiæ inter Comitia Imperialia & Provincialia ratio eſt. In Provincialibus enim conventibus antiqua diſtinctio Cleri, Nobilitatis, & Ordinis plebeji ſervatur. Sunt tamen Regiones nonnullæ, in quibus multi ſtatus dignitatis Illuſtres, Comites nimirum & Barones reperiuntur, qui peculiarem quandam & ab Ordine Equeſtri (cui in quibusdam locis accenſentur) ſeparatam Curiam conſtituunt. Ratio ſine dubio eſt, quod dignitate & opibus reliquis Ordinibus longe antecellant; qua ratione in Imperio etiam Electorum curia a reliquis Principibus ſegregata eſt.

XXXII. Diviſæ autem ita ſunt Curiæ, ut commodiori ordine conſultationes fiant. Itaque ſuffragia in univerſum curiatim, in ipſis

1) Chr. Spir. lib. 7. c. 120.

ipſis autem Curiis viritim feruntur. Quare relationes neceſſariæ ſunt, primo inter ipſas Curias, ut invicem ſententias communicent, & ſi fieri poſſit, inter ſeſe conveniant; deinde ad Principem, ut quid Ordinum Curiæ, vel communiter omnes, ſi inter eas convenerit, vel ſingulæ ſeorſim, ubi diſcordes ſunt, cenſuerint, Principi (quemadmodum in Imperio Imperatori) exponatur; a quo vel approbatur Ordinum ſententia, vel ſi aliud ipſi viſum fuerit, hinc replicatur, inde duplicatur, & porro triplicatur, donec res conveniat. In his omnibus ſimilitudo inter Comitia Imperialia & Provincialia non poteſt eſſe obſcura. Eadem enim pene utrobique forma, aut certe non multum diverſa. Quod communi tandem, vel majoris partis conſenſu decretum eſt, in ſcripturam redigitur, cujus formula in Imperio quidem ab Archicancellario; in Provinciis autem a Cancellario Principis, vel alio Conſiliario, cujus is opera ad hoc utitur, concipitur. Nomine etiam ſimilia, der Reichs- und Landtags-Abſch: &c.

XXXIII. In Imperii Comitiis moris eſt, ut de certis quibusdam rebus conſultandi poteſtas paucis nonnullis ex omnium Ordinum numero delectis detur, vel quod non vacet omnibus curam iis rebus intendere, vel quod res ipſæ ita comparatæ ſint, ut a paucioribus rectius tractentur, quam a pluribus. Deputati vocantur, Germanice Außſchuß. Sunt autem duplicis generis. Alii enim extra Comitia univerſalia ad particularem quendam conventum congregantur: alii in ipſis Comitiis ad negotia, quæ ibi ſub manibus ſunt, tractanda ſeliguntur. Utrumque modum Principes, quando cum Ordinibus provinciæ ſuæ conſilia conferunt, imitantur. Nam & peculiarem Deputatorum conventum ſæpe inſtituunt, & in ipſis Conventibus univerſalibus, ſi ita viſum fuerit, ex omnium Ordinum numero leguntur, qui negotia, quæ in deliberationem veniunt, ſeorſim expendant,

XXXIV.

XXXIV. Unum adhuc addendum. Ubi plures in commune conſultant jure æquales, naturali ratione major pars vincit minorem 1). Accidit tamen quandoque, ut hæc regula locum habere non poſſit. In Imperio noſtro Lege publica exceptæ ſunt cauſæ, quæ Religionem concernunt. De contributionibus res magnam controverſiam habet, quæ nondum deciſa 2). Hoc certum eſt, ſi ex re, quæ in conſultatione verſatur, aliis lucrum, aliis damnum eveniat, numero ſuffragiorum præjudicium minori parti fieri, iniquum fore. Similiter nec jus quæſitum hac ratione cuiquam auferri poteſt 3). Si igitur in Imperio noſtro ejusmodi controverſia oboriatur, non numero ſuffragiorum, ſed amica compoſitione, vel alia ratione tranſigendum eſt. Provinciarum autem conventus Imperii Comitiis intantum hac in parte ſimiles ſunt, quod nec in his, ſi caſus ejusmodi contingat, numerus ſuffragiorum prævalere debeat: non tamen compoſitione, aut tranſactione omnino opus. Nam res alium exitum habere poteſt. Jure enim experiri licet ei parti, quæ iniquam ſibi conditionem afferri putat. Unde non multis abhinc annis Civitates Epiſcopatus Monaſterienſis in conventu Provinciali, quo de vectigali vino & cereviſiæ imponendo actum fuerat, numero ſuffragiorum a reliquis Ordinibus, Prælatis ſcilicet & Equitibus, Epiſcopo aſſentientibus victæ, mandatum cum clauſula contra Epiſcopum & reliquos Ordines in Camera Imperiali obtinuerunt, quo executionem decreti in conventu Provinciali facti ſuſpendere jubebantur, donec res judicio, ad quod Civitates provocabant, terminata eſſet. Dicebant enim Civitates, ſibi vectigalia vini & cereviſiæ ex longa præſcriptione competere; fore autem, ut, ſi novum vectigal im-

1) Grot. de jur. bell. & pac. lib. 2. c. 5. n. 17. 2) Inſtr. Pac. Cæſ. Suec. c. 5. §. 19. in cauſ. relig. Warem. ab Ehrenb. de regi ſubſid. & oner. ſubdit. c. 5. n. 53. Reink. de reg. ſec. l. 1. claſ. 5. c. 8. n. 71. Limn. de jure publ. lib. 9. c. 1. n. 176. & ſeqq. 3) Beſold. de ærar. cap. 4. n. 2.

imponeretur, minuerentur, atque ita in jure quæſito ſibi præjudicium fieret. Proportio igitur, quæ inter Comitia Imperii & Conventus Provinciarum eſt, ex his perſpicua eſt: & ita prima pars Reipubl. quæ ad deliberationes pertinet, & Ariſtoteli SENATUS vocatur, expoſita eſt.

XXXV. Tranſeamus jam ad alteram partem, quæ in MAGISTRATIBUS conſiſtit. Videtur quidem hac in parte, quæ variis accidentibus obnoxia eſt, ſimilitudo exigua eſſe inter Imperium & Principum ditiones: ſi tamen antiquum ſtatum reſpicimus, deprehendimus, Aulica officia, quæ præcipua ſunt, ex antiquorum Regum & Imperatorum aula imitatione quadam expreſſa eſſe. In priſcorum enim Regum noſtrorum Aulis inter dignitates præcipuas erant, Cancellarii, Palantzgravii ſeu Comitis Palatini, Mareſchalli, Dapiferi, Pincernæ, & Camerarii officia. Quanquam autem ex parte hæc Regum domeſtica potius, quam Reipubl. officia fuiſſe videantur: ita tamen inſtituebantur, ut cum cura domus Regiæ adminiſtratio aliqua Reipubl. conjungeretur. Explicantur ſingula a Lehmanno 1). Imperatores autem, cum omnia alienarent, hæc etiam Officia certis quibusdam Principibus, eorumque Familiis feudali & hæreditario jure conceſſerunt: unde Electorum origo. Cancellariorum enim officia Eccleſiaſticis; Mareſchalli, Dapiferi, Pincernæ & Camerarii dignitates Secularibus attributæ ſunt. Jam videamus, quomodo Principes hæc imitati ſint. Poſtquam enim Regiam pene poteſtatem adepti, Aulam etiam Regum inſtar inſtituerunt, & Officia illa, ſi non omnia, pleraque ſaltem adhibuerunt. Non opus autem eſt de Comitibus Palatinis dicere. Dignitas enim Regii imperii propria viſa, & major, quam ut Principum Aulis conveniret. Enimvero ab initio nec Cancellariis, ſed Notariis tantum uſi: quanquam nec hæc levis videtur fuiſſe dignitas. Argumento eſt, quod Hartwicus, qui Henrici Leonis Notarius fuerat, paulo poſt ad Archiepiſco-

1) l. 2. Chr. Spir. lib. 2. c. 6. & ſeqq.

ſcopatum Bremenſem evectus ſit 1). Verum ſucceſſu temporis Cancellarii etiam dignitas in Principum Aulas introducta eſt. Reliqua officia, quorum ſupra mentionem fecimus, Principibus non minus, quam Imperatori, in uſu fuiſſe, colligere licet ex Conſtitutione Caroli Craſſi de expeditione Romana Wormatiæ an. ıↄ ccc xc. promulgata, quam edidit Marquardus Freherus. Verba ita habent: *Singuli vero Principes ſuos habent Officionarios, Speciales, Marſalcum, Dapiferum, Pincernam, & Kamerarium: qui quatuor, quanto plus ſunt laboraturi, tanto plus in ſtipendio, in veſtitu, in equitatu, præ cæteris ſunt honorandi ſcilicet, & unicuique iſtorum decem libræ cum tribus equis trinuantur: quartus Marſalco addatur quorum unum ad præcurrendum, alterum ad pugnandum, tertium adſpeciandum, quartum ad loricam portandum.* Habuiſſe igitur jam tum olim Principes, æque ac Imperatores, Mareſchallum, Dapiferum, Pincernam & Camerarium, inde manifeſtum eſt. Verum Dapiferi, & Pincernæ, officia non amplius in frequenti uſu ſunt. Nonnulli Principes hujusmodi dignitates hæreditarias feudali contractu fecerunt, imitati in hoc etiam Imperatores. Camerarii autem munus diviſum hodie inter plures, nominibus & honoris gradibus diſtinctos; inter quos qui autoritate præcellit, vel Cameræ præſes, vel alio tali vocabulo appellari ſolet. Aulicorum igitur officiorum, quibus Principes utuntur, originem ex antiquorum Regum aulis derivatam eſſe, dubitari non poteſt. De minoribus officiis non opus eſt dicere. Sane etiam Præfecturarum Imperialium veſtigia ex antiquitate reſtant. Præfecti enim quidam ab Imperatore, & in urbibus Imperialibus, & alicubi in agro, olim conſtituebantur. Sed nolumus minuta ſcrutari.

XXXVI. Veniamus igitur ad JUDICIA, tertiam Reipubl. partem, in qua itidem imaginem ſummæ Imperii Reipubl. relucere videbimus. In Imperio noſtro ipſum Regem, vel Imperatorem, ſum-

1) Cranz. Sax. lib. 6. cap. 49.

ſummum ſemper fuiſſe Judicem, dubium non eſt. Quoniam tamen ipſe litibus diſceptandis vacare non poterat; olim quidem Comiti Palatii, poſteriori autem ævo Judici Aulico hoc munus delegabant: de quo apud Goldaſtum in Conſtitutione Friderici II. an. CIↃ CC XXXVI. lata cap. XXIV. hæc verba leguntur. Wir ſetzen auch, das des Reichs-Hof habe einen Hofrichter, der ein freyer Mann ſey, der auch in dem Amte zum wenigſten ein Jahr ſoll bleiben. Der ſoll alle Tage zu Gericht ſitzen, ohn den Sonntag, und die heiligen Tage, und ſoll die Leute richten, die ihm klagen von allen Leuten, ohn Fürſten und andere Hohe Leute, wann es gehet an ihren Leib, oder an ihr Recht, oder an ihr Erbe, oder an ihre Ehre, das wollen wir ſelber richten. Cauſas majoris momenti, quæ conſtitutione illa foro Judicis Aulici eximuntur, ipſe Cæſar ſuo judicio reſervat. Solebant tamen, prout negotiorum gravitas poſtulabat, vel Imperii Principes in conſilium adhibere, vel vero ad Comitia, quæ olim quidem, partim ſtato tempore, partim extra Ordinem habebantur, cauſas ejusmodi referre 1). Jam vero Principes Germaniæ haud multum abſimili modo jus dixiſſe, facile oſtendi poteſt. Habuiſſe ſingulos Judicem Aulicum, hoc ſatis argumenti eſt; quod nomen des Hofrichters hodieque paſſim ſuperſit. Conventus autem Juridicos egiſſe, vocatis ad Concilium Provinciæ Ordinibus, vel quibusdam ſaltem ex eorum numero delectis, non obſcure teſtantur ſuperiorum temporum hiſtoriæ. De Bavaria audivimus ſupra Aventinum. *Statis diebus*, inquit, *quotannis conventibus iuridicis, cæterisque, Bavariæ Conciliis intereſſe ſolebant.* Nec alia origo cenſenda eſt Judiciorum illorum provincialium, vel trimeſtrium; der Land- oder Quartal-Gerichte, quorum nomen itidemque hodieque paſſim ſupereſt.

XXXVII.

1) Lehman Chr. Spir. l. 2. c. 39. §. zum Zehenden. Do. Conr. diſputat. de Jud. Germ. th. 48. & ſeq.

XXXVII. Quam male autem per Germaniam ſe habuerint Judicia, ſi aliunde non conſtaret, vel inde colligere poſſemus, quod in Conſtitutione illa Friderici Imperatoris, quam paulo ante allegavimus, ubi Judicium Aulicum ordinatur, unius tantum Judicis mentio fiat. Atque hic judiciorum defectus cauſa fuit, quod Ordines Imperii, ſi qua inter eos controverſia oriretur,

Non ex jure manu conſertum, ſed mage ferro

rem repeterent, ut ſupra 1) retulimus. Verum enim eſt dictum illud Ciceronis 2): *Cum ſint duo genera decertandi, unum per diſceptationem, alterum per vim, cumque illud proprium ſit hominis, hoc belluarum, confugiendum eſt ad poſterius, ſi uti non licet ſuperiore.* Brevius Grotius 3): *Ubi deficiunt judicia, incipit bellum.* Eadem igitur ex cauſa quoniam, ut in Imperio, ita & in Provinciis omnino male conſtituta erant Iudicia, privatis etiam duella permittebantur. Reſidebant enim adhuc in moribus gentis noſtræ reliquiæ quædam antiquæ iſtius barbariei, qua non minus ad duellum, quam in jus vocare adverſarium licebat. *Si quis liber* (verba ſunt legis Alemannicæ 4), non minus ſenſu, quam dictione barbaræ) *libero aliquod mortale crimen impoſuerit, & ad Regem, aut ad Ducem, eum accuſaverit, & inde probata res non eſt, niſi quod ipſe dicit, liceat illi alii, cui crimen impoſuit, cum tracta ſpatha ſe idoneare contra illum alium.* Quie etiam ſacrum aliquid hujusmodi certamini ineſſe putabant. Itaqun non aliter quam ſolenni ritu, & cum obteſtatione divini Numinis ſuſcipiebatur 5): quo ſenſu divinum judicium vocatur 6). Victoria non minoris autoritatis, quam ſententia judicis erat. Audiamus iterum Legislatorem Alemannicum 7): *Qualis de ipſis vicerit, ipſe poſſideat illam contentionem, & illi alii præſumptuoſi, quia proprietatem contradixerunt, XII. ſolid. componant.*

1) c. 3. th. 8. 2) de offic. 1. 3) lib. 2. de jur. bell. & pac. c. 1. n. 2. 4) leg. Alemannic. c. 44. apud Lindenb. 5) leg. Alemann. c. 83. 6) 2. feud. 29. & ibi Cujac. 7) dict. c. 83.

ponant. Hæc erant egregia illa antiquæ Germaniæ judicia. Hinc adeo factum puto, quod lingua noſtra vernacula ipſum judicium bellum juris vocetur, der Krieg rechtens litis conteſtatio, Krieges Befeſtigung, litis conſortes, Krieges-Verwanten, & litis Curator Kriegiſcher Vormund, vel Vormund zum Krieg: quæ vocabula antiquam belli ac judicii confuſionem redolere videntur. At quanto rectius jus Romanum? *Cur ad arma & rixam procedere patiatur Prætor, quos poteſt Iurisdictione ſua componere* 1)?

XXXIIX. Cum igitur ſeculo XV., efflorescentibus cum aliarum bonarum artium, tum Iuris Romani ſtudiis, priſca morum feritas mitigari, & barbaries antiqua expoliri cœpiſſet, hac quaſi nova quadam luce illuſtrati, defectum hunc Reipubl. noſtræ animadvertimus. Inde partim ſub finem illius ſeculi, partim ſeculo ſequenti, & in Imperio, & in Principum ditionibus, major cura judiciis ordinandis adhibita eſt. In Imperio quidem duo ſumma Iudicia inſtituta, primo Camera Imperialis, cui Aſſeſſores partim ab Imperatore, partim ab Ordinibus Imperii dantur; deinde Judicium Aulicum, quod a ſolius Imperatoris autoritate dependet. Principes autem hoc exemplum ſecuti, imitatione Cameræ Imperialis Judicia Provincialia, Hof- oder Land-Gerichte, Aſſeſſoribus partim ex Nobilium, partim ex Juriſconſultorum Ordine delectis inſtituerunt, ita ut etiam Ordinum provincialium ratio aliqua haberetur 2). Præter hæc autem in Cancellaria a Conſiliariis Principum, nomine ac vice ipſorum, jus dicitur, quod Judicio Aulico Cæſaris quodammodo reſpondet. Itaque *quod Camera eſt Imperialis* (verba ſunt Vultei) 3) *Spiræ in Imperio, ea ſolet eſſe in ſingulis territoriis Curia illa, quæ vernacule dicitur* das Hof-Gericht, *& quæ eſt Camera in ipſa Aula Imperatoris, ea apud Principes ſolet eſſe Cancellaria. Curiæ igitur ordinariam Iurisdictionem habent, Cancellariæ ut plurimum* dele-

1) lib. 13. §. 3. ff. de uſufr. 2) vid. Fürſtl. Braunſ. Hofger. Ord. t. 2. 3) de jud. l. 1. cap. 4. n. 62.

delegatam. Quanquam autem alicubi duo hæc Iudicia ita ſint ordinata, ut ab altero ad alterum provocatio detur; in Regionibus tamen haud paucis æqualia ſunt, & Jurisdictionem concurrentem habent, æque ac in Imperio Judicium Aulicum, & Camera Imperialis. Quemadmodum igitur in Summis Imperii judiciis immediati Imperii Cives prima inſtantia (Auſtregarum privilegiis exceptis) Mediati autem altera demum inſtantia (niſi cauſæ conditio aliud exigat) conveniuntur: ſic in ſummis illis Principum Judiciis Ordines provinciales, præfecti Principum, aliique, qui inferiores judices non agnoſcunt, prima inſtantia; cæteri autem ſecunda inſtantia ordinarie forum ſortiuntur 1). Quin etiam ipſius proceſſus, qui in Camera Imperiali conſtitutus eſt, exemplum hæc Principum Judicia magna ex parte ſubſequuntur: atque adeo noviſſima Conſtitutione Imperii Ratisbonenſi jubentur Principes hoc operam dare, ut, quoad ejus fieri poteſt, Iudiciorum ſuorum Ordinationes Cameralis proceſſus normæ conformes reddant 2). Es ſollen auch Chur-Fürſten und Stände des Reichs bey ihren Unter-Gerichten die Verordnung thun, damit, ſo viel müglich, bey denenſelben die norma der Cammer-Gerichtlicher proceß obſervirt werde; jedoch mit dieſem ausdrücklichen Vorbehalt, dafern bey ſolchen judiciis ein anderer modus eingeführt, und biß dahero beſtändig hergebracht worden, das es auch dabey ſein ohngehindertes verbleiben haben ſolle. Hactenus de judiciis Principum Civilibus.

XXXIX. Proteſtantes præterea Iudicium aliquod Eccleſiaſticum habent, quod Conſiſtorium vocatur. Principes autem veteri Religioni addictos nihil tale habere, non eſt mirum; quippe qui nullam Iuriſdictionem Eccleſiaſticam habeant, vel ſe non habere putent. Qua de cauſa nec Imperator cauſarum Eccleſiaſticarum Con-

1) vid. Fürſtl. Braunſ. Hofger. Ord. t. 25. 2) R. A. zu Regenſp. an. 1654. §. Es ſollen auch.

Conſiſtorium hodie habet. Olim autem Francici Reges cum adhuc ſacrarum cauſarum cognitionem haberent, Conſilium quoque ſacrum habebant, cujus Princeps erat Apocriſiarius 1). Sed adempta Regibus Iurisdictione in res & perſonas ſacras, Iudicium quoque illud expiravit; a Proteſtantibus autem Principibus quaſi poſtliminio, Conſiſtoriis introductis, reſtitutum eſt. Quanquam enim Eccleſiaſtica Iurisdictio cum Civili in ipſorum perſona conjungatur, quoad exercitium tamen & adminiſtrationem merito altera ab altera diſtinguitur; cum jurisdictiones confundi non debeant, ut vulgatiſſima habet juris regula 2).

XL. Pauca addamus de inferioribus Principum Iudiciis, quæ iisdem ſubjecta quidem ſunt, lege tamen longe diverſa. Sunt enim duorum generum. Prioris generis ſunt Iudicia Nobilium, Civitatum municipalium, aliorumve, in quos Principes Iurisdictionem jure perpetuo feudi, vel alterius cujusdam contractus, transtulerunt. Alterius generis ſunt, quæ a præfectis, aliisve miniſtris Principum adminiſtrantur. Ita enim juri dicundo præfecti ſunt a Principe, ut exercitium quidem & adminiſtrationem ipſi habeant, jus tamen & autoritas penes Principem maneat. Cæterum Iurisdictionem hanc, quam præfecti vicaria opera adminiſtrant, miſſam faciemus. Alteram autem, quam Nobiles, vel Civitates, jure contractus, vel præſcriptionis, tenent, iterum analogia quadam ex Iurisdictione illa, quam Imperator Principibus, Civitatibus Imperialibus, aliisve conceſſit, æſtimare licet 3). Principes enim imitati in hoc videntur Imperatores, quod non minus, ac illi, dominii quodam jure Iurisdictionem in quosdam ſubditos ſuos transtulerint 4). Quemadmodum igitur Imperatori primam inferiorum Iudicum inſtantiam turbare fas non eſt.

1) Lehman. l. 2. Chron. Spir. cap. 7. & 8. 2) Nov. 15. Gloſſ. in l. Nemo in verb. auxil. C. de jur. 3) Vult. in l. ult. C. ubi in rem act. C. Leipold. de conc. jurisd. q. 9. 4) Matth. Steph. de jurisd. l. 2. p. 1. cap. 7. m. 2. n. 142.

eſt 1); ſic nec Principibus hoc licet. Quo pertinet, quod Baldus ſcripſit 2), quod dominus concedens caſtrum alicui in feudum, non poſſit cognoſcere de cauſis primis ruſticorum, quia vaſallus jura habet utilia, & ideo præferendus. Præterea quemadmodum Imperatori non licet avocare cauſam ab inferiori ad ſuum judicium, niſi quibus caſibus jure permiſſum, verbi gratia, cum Judex inferior ſuſpectus eſt, vel Iuſtitiam denegat 3): ſic nec Principi aliis ex cauſis litem inferiori Judicio per modum contractus ab ipſo conſtituto pendentem avocare poteſt 4). Quemadmodum autem omnis conceſſio Imperatoris intelligitur, ſalva Superioritate Imperiali: 5) ita etiam omnis conceſſio Principum intelligitur ſalva Superioritate Territoriali. 6) Itaque & appellationes recipere, & aliis modis inferiorum judicum peccata & errores corrigere poſſunt. Poſſent id genus multo plura ex eodem fundamento deduci, ſed non eſt opus, quæ ab aliis ſatis prolixe explicata ſunt, hoc loco repetere. Nobis igitur iſtæc indicaſſe ſufficiat.

XLI. Sic igitur per omnes Reip. partes annalogiam illam, quæ inter Regimen, quo Principes territoria gubernant, & ſummi Imperii Rempubl. intercedit, oſtendimus. Alia enim methodo formam adminiſtrationis, quæ pleriſque Principibus communis eſt, generaliter conſiderare vix licet. Pleraque enim cætera, quæ ab analogia iſta abludunt, in aliis Regionibus aliter atque aliter ſe habent, ut experientia potius addiſcendi videantur, quam doctrina aliqua generali. Itaque nec nos quicquam ejus generis attingemus. Quæ autem hactenus explicavimus, cum propterea omnibus, vel pleris-

1) ſupr. c. 3. th. 35. 2) in l. 1. q. 44. ff. de cret. div. Reink. de reg. ſec. l. 1. cl. 5. c. 11. & c. 7. n. 22. 3) ſupr. c. 3. th. 38. 4) vid. Fürſtl. Braunſchw. Hofger. Ord. t. 6. §. weit. ord. und voll. 5) Sixt. de Reg. 1. c. 5. n. 122. Ant. Fab, Cod. lib. 3. tit. deſin. 17. n. 6. 6) Correfer. in cauſa Maintz contra Erfurt apud Kloc. vot. Camer. rel. 169. n. 132. Matth. Steph. de jur. lib. 2. p. 1. c. 7. m. 2. n. 145.

pleriſque Principum Regionibus communia ſint; quod hæc ex communis ſummi Imperii cognatione trahant, ex eo tanquam vero principio deduci debuerunt. Nec de methodi hujus utilitate dubitare poterunt illi, qui norunt, quantum in Juris Prudentia noſtra argumentis a rerum proportione & ſimilitudine petitis tribuatur; ut taceam, quod ab ipſo Ariſtotele ſatis autoritatis & commendationis habeant.

XLII. Antequam autem finem huic Capiti imponamus, removenda adhuc eſt objectio quædam, quæ comparationi huic, quam inter Principum & Imperii adminiſtrationem inſtituimus, obſtare videtur. Etenim multa eorum, in quibus ſimilitudinem iſtam annotavimus, etiam in aliis Regnis & Rebuſpubl. extra Imperium noſtrum locum habere videntur. An igitur exteros quoque in Republ. conſtituenda ad noſtrum exemplum reſpexiſſe dicemus? Si hoc veriſimile non eſt, ne id quidem dici poterit, Principes noſtros Regiminis ſui ſtatum ad Imperii exemplum formaſſe; nec id evincunt veſtigia illa ſimilitudinis, quæ nos notavimus, cum in aliis Rebuſpl. etiam ab Imperio noſtro plane alienis quodammodo cernantur. Non igitur majoris momenti fuerit comparatio, quam nos inſtituimus, quam ſi duas Reſpubl. plane ſeparatas, conquiſitis undique ſimilitudinis cujusdam argumentis, invicem conferre velis; quod ſane fieri poſſet, cum neceſſe ſit, ut Civitates, quæ unum idemque Reip. genus habent, multis etiam ſimilibus inſtitutis utantur. Ex. gr. Civitates Imperii noſtri, quarum Reſpubl. Democraticæ ſunt, multa ſimilia inſtituta habere oportet, cum Civitatibus antiquæ Græciæ. Si quis igitur ex ea cauſa cum his illas comparare vellet, quodnam operæ pretium facturus eſſet?

XLIII. Verum ad hanc quidem objectionem facile reſponderi poteſt. Fieri enim ſane poteſt, ut longe diſſita Regna, & Civitates plane ſejunctæ, ſimilibus quibusdam inſtitutis utantur: ſed hoc ex accidenti eſt. Quod autem Reſpublicæ iſtæ, quarum altera ab

altera

altera originem trahit, ſimile quid inter ſe habeant, quodque inferiores Reſp. inſtituta ſuperioris Imperii æmulentur, id per ſe fit, & certa ratione nititur. In hominibus etiam tale quippiam contingit. Solent enim parentibus liberi, fratres fratribus facie ſimiles eſſe. Interdum vero etiam inter homines plane extraneos miram quandam formæ ſimilitudinem animadvertimus. Sed illa quidem, quæ inter perſonas cognatas eſt, naturalis; quæ vero inter extraneas intercedit, ex accidenti eſt. Eodem igitur modo in Rebuspubl. ſe res habet. Deinde tamen hoc quoque notandum, ſi vicinæ gentes inſtituta quæd. noſtris ſimilia habent, cauſam ejus rei hanc eſſe, quodam Coloniæ Germania noſtra egreſſæ, quæ longe lateque diſperſæ ſunt, mores noſtros, ceu fieri ſolet, in terras peregrinas, quas occupaverunt, ſecum invexerint. Notum quoque eſt, quam late olim Imperii noſtri poteſtas ſe extenderit, ut adeo mirum non ſit, inſtituta aliqua illius ad exteras nationes manaſſe. Uno exemplo id probaſſe ſufficiat. Conſuetudines feudales originem ſane trahunt a gente Germanica: non tamen in ſola Germania, ſed, ubicunque Germani ſedas poſuerunt, inveniuntur 1); ideoque adeo late patent, ut nonnullis locum juris gentium habere viſum ſit 2). Quod feudis accidit, aliis quoque inſtitutis accidere potuit: & proinde objectio paullo ante mota nobis plane non adverſatur.

CAPVT V.

DE CIVITATUM IMPERIALIUM, NEC NON LIBERORUM EQUITUM POTESTATE ET REPUBL.

I. Aliquanto gravius, ei quod de Superioris & Inferiorum Rerump. ſimilitudine diximus, obſtare videtur Civitatum Imperialium

 ex-

1) Grot. de jur. bell. & pac. l. 1, c. 3. n. 23. 2) Weſemb. in proœm. tract. de feud.

Digitized by Google

exemplum. Hæ enim a forma Reip., qua Imperium adminiſtratur, quam longiſſime recedunt. Qua igitur ratione ſimilitudo inferiorum Rerump. cum Superiori defendi poteſt? Procul dubio enim Civitates Imperiales æque Imperii membra ſunt, ac Principes, eodemque, quo illi, jure in Rep. adminiſtranda utuntur. E contrario tamen negari etiam non poteſt controverſiam aliquam ſtatus iis a nonnullis antehac factam fuiſſe. Fortaſſis igitur diverſitas Reip. occaſionem aliquam iis præbuit, jura Civitatum impugnandi. Antequam autem hoc oſtendamus, breviter, qua ratione has Reip. formas, quibus hodie reguntur, nactæ ſint, exponendum eſt.

II. Quanquam enim Rebuſpubl. inferioribus conveniat, ſuperioris Reipubl. adminiſtrationem imitari: non tamen hoc tantæ neceſſitatis eſt, quin ſæpe aliter ſe habeat. Multa enim accidere poſſunt, quæ hoc impediant; ut ſunt res Civiles nimis multis accidentibus obnoxiæ. Quemadmodum igitur fieri poteſt, ut homines contrariis ſtudiis, amicitia aliqua conjungantur: ita contingit etiam, ut contrariæ Reſpubl. ſub uno Imperio conſocientur; quod vel ſolius veteris Romani Imperii exemplum docere poteſt. Mutationes etiam ſæpe, vel in ſuperiori, vel inferioribus Rebuſpubl. contingunt, ut licet ab initio ſimiles ſint, poſtea plane diverſæ fiant. Hæc ſane ratio eſt, quod Civitates Imperiales diverſam plane a cæteris Imperii Regionibus adminiſtrationis formam habeant. Gubernabantur enim olim a Principibus, Comitibusve, aut Imperatoris præfectis, plane ut cæteræ Regiones. Quoniam autem hæc adminiſtrationis forma gravis ipſis viſa fuerat, paulatim ſui juris factæ, liberiorem Rempubl. inſtituerunt, ut ſupra narravimus 1). Regi autem cœperunt per Conſules & Senatores, ex nobilioribus civibus electos. Exemplum hujus novi regiminis peti poteſt ex Republ. antiqua Spirenſi, quam deſcribit Lehmannus 2). Migrarunt itaque in ſtatum

priori

1) c. 1. th. 7. 2) lib. 4. Chro. Spir, cap. 11. & 13.

priori adminiſtrationi proximum, Ariſtocraticum nimirum, ut licet ſuperiori Reipubl. exacte non reſponderent, quam proxime tamen ad eam accederent. Accedit, quod ejusmodi Reipubl. ſtatus antiquis moribus Germaniæ, prout eos deſcripſit Tacitus, conformis ſit. Duravit autem hæc forma regiminis in quibusdam Civitatibus Imperialibus ſatis diu. Cum autem Patricii ſuperbe imperitare inciperent, plebs autem incremento jam divitiarum & multitudinis aucta hoc indigne ferret, ſub initium ſeculi decimi quarti, ſeditiones paſſim exortæ ſunt; id quod exemplis Argentorati, Moguntiæ, Hagenoæ, Wormatiæ, Spiræ, aliarumque Civitatum declarat paulo ante laudatus Lehmannus 1). Ita factum, ut tandem Patricii omne Imperium amitterent, & Reſpubl. Optimatium in Democratias, vel Politias, mutarentur. Paucorum enim ſtatus vix in una, aut altera, Civitate hodie ſupereſt. Sed hæc prolixius explicare non eſt noſtrum.

III. Hoc nunc autem latere amplius non poteſt, quid Andream Knichium (hic enim omnium acerrime jura Civitatum impugnavit) moverit, ut licet ἡ Αὐτοκράτεια Civitatum Imperialium ſatis manifeſta ſit, Superioritatem tamen iis negaret. Occaſionem enim hujus rei ex eo arripuit, quod Civitates abierint a forma Reip. qua cæteræ Regiones, quæ ad ipſius Imperii adminiſtrationem propius accedunt, utuntur. Nam Poteſtatem illam, quæ Superioritas Territorialis vocatur, nonniſi jure Principatus, dicit 2), competere, & Regiæ dignitati, qualem Principes & Comites habent, annexam eſſe; quam cum Civitates, quæ a Regia adminiſtratione longe alienæ ſunt, non habeant, nec ipſam Superioritatem habere, aut certe, ſi quid ejus habeant, hoc tamen iis non ipſo jure, ut Principibus, competere, ſed vel ex ſpeciali indulgentia, vel ex præſcriptione tanti temporis, cujus memoria non extet: quaſi hoc extraordinarium ali-

 quid

1) Lib. 6. Chron. Spir. cap. 3. 2) in lib. de jure territ. c. 1. n. 1074. & in velit. apolog. p. 12. & ſeqq.

quid ſit, Regiam illam poteſtatem, qua Principes in ditionibus ſuis quaſi quosdam Imperatores repræſentant, Civitatibus Regiæ dignitatis expertibus attribui.

IV. Cumprimis vero diſputationes ejusmodi, hominumque diſſenſiones ex mutatione Reip. oriri ſolent. Superſunt enim plerumque Rep. mutata veteris adminiſtrationis veſtigia: manent antiqua vocabula: dignitates & honores retinent ſæpe illi, quibus nulla ſupereſt poteſtas: aliis vero, quibus tantundem tribuitur poteſtatis, eodem honoris gradu non cenſentur, id quod paſſim exemplis comprobant rerum Civilium hiſtoriæ, & notatur etiam ab Ariſtotele 1). Quoniam igitur talis olim erat Imperii Status, ut Prinicipes quidem Regiones ſibi ſubjectas magna cum libertate adminiſtrarent, Civitates vero, vel Imperatori, vel Principibus, plane ſubjectæ eſſent: quid mirum, licet, poſtmodum mutatione facta, Civitates libertate adminiſtrationis Principibus æquatæ ſint, ita tamen antiquorum illum Statum adhuc inſidere nonnullorum animis: ut necdum hodie Civitates Principibus poteſtate æquales cenſeant. Haud parum eos in hac opinione confirmaſſe videtur vocabulum vernaculum, quo poteſtas Imperii iſtius, quo Ordines Germaniæ ditiones ſuas regunt, ſignificatur. Quoniam enim hæc poteſtas ſolis Principibus ab initio competebat, licet poſtmodum aliis etiam communicata ſit, utimur tamen plerumque adhuc vocabulo illo ſpecialiori. Der Hohen Landes-Fürſtlichen Obrigkeit, quod ſolos Principes reſpicit. Inde vero difficultas oritur, quomodo illud Civitatibus Imperialibus accommodari poſſit. Deinde etiam nonulla veſtigia veteris ſubjectionis in iis ſuperſunt. Nam in Regionibus Principum ſubditi ſuis quique Dominis juramento ſubjectionis, quod homagium vocatur, obſtringuntur. At Cives ſinguli Civitatum Imperialium etiam ipſi Imperatori hoc juramentum præſtare tenentur. Præterea quædam Civitates Imperiales ad annuam quandam pecuniæ præſtatio-

1) Lib. 4. Polit. c. 5.

ſtationem Imperatori obligantur: ipſi etiam Principes magna ſæpe jura in Civitatibus olim ſibi ſubditis adhuc habent: in nonnullis nomen & officium aliquod præfecti Imperialis ſupereſt 1). Hæc atque id genus alia glaucoma illis autoribus objeciſſe videntur, ut Civitatibus Jus Territorii negarent, & principatus tantum jure exerceri poſſe contenderent. Neutiquam vero opus eſt, pluribus hoc refutare. Nam & Veterum doctrinæ adverſatur 2), & hodie a pleriſque improbatur 3), & ipſa experientia aliud docet. Sufficere nobis poteſt publica Imperii deciſio in transactione Osnabruggenſi 4), ubi tamen hoc notandum: quoniam nonnulli, licet rem ipſam Civitatibus imperialibus concedant, de nomine tamen Superioritatis Territorialis iis controverſiam faciunt 5), propterea quod hoc ipſam dignitatem Regalem ſimul comprehendere ipſis videatur; hæc, inquam, fortaſſis cauſa eſt, quod Inſtrumentum Pacis ſibi circumlocutione aliqua, quam ipſo vocabulo Superioritatis Territorialis uti maluerit. Verba ſunt hæc: *Iisque* (Civitatibus Imperii) *rata & intacta maneant Regalia, vectigalia, reditus anui, Libertates, Privilegia confiſcandi, collectandi, & inde dependentia, aliaque jura ab Imperatore & Imperio legitime impetrata, vel longo uſu ante hos motus obtenta, poſſeſſa & exercita, cum omnimoda Jurisdictione intra muros, & in territorio.* Sed cum de re conſtet, de vocabulis non eſt litigandum. Hactenus de Civitatibus Imperialibus.

V. Supereſt, ut de libera Nobilitate, an genus aliquod Reip. imprimis vero an Superioritatem Territorialem habeat, quæramus. Poſterior enim hæc quæſtio dubia admodum eſt. Nonnulli quidem non dubitant affirmare, liberis Equitibus non minus, quam Ordinibus

1) Beſold. de jur. & Imp. Civit. Imper. concl. 3. 2) Gail. de pac. publ. l. 1. c. 7. n. 11. 3) quos allegat Limn. de jure publ. lib. 7. cap. 1. n. 50. 4) Inſtrum. Pac. Cæſar. Suec. c. 8. §. tam in univerſal. 5) Limn. dict. loc.

bus Imperii, Superioritatem Territorialem competere 1). Omnem enim Juriſdictionem, dicunt, exercere in ſubditos, ſtatuta condere 2), Regalia 3), jura Auſtregarum 4) habere, Pacis Religioſæ 5), aliarumque Conſtitutionum Imperii capaces eſſe. Quid igitur deeſt, quo minus Jus Superioritatis iis tribuamus? Nec putandum, propterea iis hoc denegandum, quod ſuffragii jure in Comitiis Imperii careant. Hæc enim jura plane ſeparata ſunt; cum alterum ad ſummam Remp. alterum ad inferiorum ditionum adminiſtrationem ſpectet; quæ ſeparata eſſe poſſunt. Alii tamen negant, liberos Equites Superioritatem Territorialem habere 6). Quicquid enim habeant Juriſdictionis, vel Regalium, id eos non jure Territorii, ſed ex ſpeciali privilegio habere dicunt 7). Atque hæc quidem ſententia magis videtur probabilis, ac altera iſta: ratio autem, quæ alias obſcura videtur, petenda ex iis, quæ ſupra de Superioritate Territoriali dicta ſunt.

VI. Superioritas enim Territorialis proportione quadam Juribus Majeſtatis reſpondet. Jura autem Majeſtatis habere cenſetur, non qui cuique hominum cœtui, ſed qui ſocietati Civili ſumma cum poteſtate præeſt. Si, verbi gratia, paterfamilias, nulli Reip. ſubjectus, ſummum in ſuos imperium exerceat; quomodo ſane Veteres, antequam in Civitates coirent, familias ſuas regebant 8), atque ejusmodi familias in multis Mauritaniæ, & Americæ Regionibus lupereſſe, ſcribit Bodinus 9); etſi igitur, inquam, talis paterfamilias latifundia ſupremo dominii jure poſſideat, jus vitæ & necis in ſuos exerceat, bellum etiam gerat, pacem & fœdera cum vicinis faci-

1) Bidenb. qu. nob. q. 2. n. 11. Reink. de reg ſec. & eccl. 1. cl. 5. c. 3. n. 55. 2) Ruland. de Comm. p. 2. l. 5. c. 4. n. 49. 3) Sixt. de Reg. l. 1. c. 4. n. 92. 4) Ord. Cam. p. 2. tit. 3. 5) Inſt. Pac. cap. 5. n. 10. 6) Gœdd. in reſp. de Bar. Vall. n. 370. Rumel. ad Aur. Bull. diſſ. 1. in fin. 7) Beſold. in th. pract. verb. Freye Reichs-Ritterſch. §. aus welchen. 8) Ariſt. Polit. l. 1. c. 2. 9) de Rep. lib. 1. cap. 6.

Digitized by Google

faciat; nemo tamen eum vera jura Majeſtatis habere dixerit. Hæc enim ad Remp. regendam referuntur. Eadem igitur ratione non quilibet Imperio nullo medio ſubjectus Superioritatem habere dici poteſt. Certe liberos illos homines, quorum meminit Goldaſtus, cum ita ſcribit 1): Es ſind freye Reichs-Leute auf der Leitkircher Heyd, und zu Megloß, ſuperioritatem territorialem habere nemo dixerit; ne vicos quidem immediatos illos, quorum ſupra 2) mentionem fecimus. Superioritas enim territorialis, tanquam ſummæ Majeſtatis genus analogum quoddam, regenda Republ. aliqua verſatur. Hoc ſane dicere volunt, qui definiunt Territorium, quod ſit *univerſitas ditionis, quæ ſpecialem habet titulum, & ad unius juſtam adminiſtrationem reſpicit* 3). Juſta enim adminiſtratio quæ alia eſt, quam quæ juſtam Civilis regiminis ſpeciem habet. Non igitur cujuslibet ſpatii terræ libera poſſeſſio ſufficit ad hoc, ut quis Superioritatem habere dici poſſit, ſed tanta univerſitas ac ditio requiritur, ut juſtæ Reipubl. capax ſit; quam certe non habent Equites illi liberi. Beſoldus 4) quidem notat, reperiri inter eos, qui ampliſſima bona, ampliſſimumque territorium teneant, ita ut nonnullis etiam Comitibus & Baronibus in eo æquiparari facile poſſint: non tamen addit, quo jure ea habeant, an omnia ab Imperio, an quædam etiam a vicinis Principibus, ut ſolent 5). Hoc certum eſt, pleroſque eorum non habere territorium tantæ magnitudinis, ut juſtam capere poſſit ſocietatem Civilem. Quantumvis amplam igitur poteſtatem habeant in ſubjectos ſibi homines: veram tamen Superioritatem non habent. Quin etiam nonnulli nihil habent bonorum immediate Imperio ſubjectorum, ſed perſona tantum liberi ſunt 6). Hinc

1) in Epiſt. dedicat. der Reichshandel. Mag. de advocat. arm. cap. 6. n. 26. 2) c. 1. n. 8. 3) Mynſing. cent. 4. obſerv. 89. 4) de ord. Equeſt. n. 11. 5) Ruland. de Comm. p. 2. l. 5. c. 4. n. 50. 6) Reſ. ap. Kloc. vot. Cam. rel. 73. n. 9.

Digitized by Google

Hinc etiam evenit illis idem, quod liberis iſtis patribusfamiliarum, de quibus ante locuti ſumus, qui cum ſparſim quisque ſibi viverent, coacti tandem ſunt in ſocietatem Civilem coire. Sic liberi Imperii Equites animadvertere cœperunt, ſingulos ſibi non ſufficere. Proinde ſocietatem inter ſe inſtar Reipubl. fœdere & pacto inſtituerunt. Habent enim Senatum Equeſtrem, einen Ritter-Rath, Concilia, Ritter-Tage, Magiſtratus, Oberhauptmann, und Unterhauptleute, Leges & conſuetudines, aliaque Reipubl. inſtituta: de quibus, quoad Nobilitatem Franconicam, plura tradit Wehnerus 1). Eadem ratione olim inſtitutæ ab ipſis ſunt ſocietates Ganerbiorum, quas itidem explicat Wehnerus 2).

CAPVT VI.

DE USU ET AUTORITATE JURIS CIVILIS PRIVATI IN JURE TERRITORII.

I. Hactenus præcipua, quæ ad Regionum Imperio noſtro ſubjectarum adminiſtrationem pertinent, perſecuti ſumus. Conſideravimus, qualis poteſtas ſit Superioritas territorialis, quid ex ſumma poteſtate Civili habeat, & econtrario in quibus Imperio ſuperiori ſubjecta ſit: deinde qualis Reip. forma in præcipuis Germaniæ Regionibus obtineat, quomodo ſummi Imperii regimen imitetur, per omnes Reipubl. partes explicavimus: denique reliquas etiam respubl., quæ formam peculiarem & a cæteris diverſam habent, tetigimus. In plerisque Ariſtotelis methodum ſecuti ſumus, cujus doctrinam ad argumentum noſtrum, quatenus opus fuit, & fieri potuit, adhibuimus. Unum igitur ſupereſſe videtur, quod in doctrina Politica pene præcipuum, & ab Ariſtotele traditur libro quinto Politicorum, ubi cauſas ſeditionum, mutationum & corruptionum, quæ

1) In pract. obſ. verbo Kreistag. 2) verb. Ganerben.

Digitized by Google

quæ accidunt Rebuspubl. explicat. Tradit autem, duo eſſe genera cauſarum, quæ ſtatum Reip. convellant. Nam *omnes*, inquit, 1). *Reſp. franguntur atque intereunt modo ex ſe, & a cauſis internis; modo extrinſecus, & a cauſis externis: a cauſis internis, cum ſeditiones excitantur; ab externis, cum vicina & propinqua eſt Reip. adminiſtrandæ forma contraria.* In univerſum vero ad cauſas etiam externas referendum eſt, quando potens aliquis Vicinus Civitatem, vel aperto bello, vel occultis inſidiis, ſub jugum mittit. Utrique igitur malo, tum quod ab internis, tum quod ab externis cauſis imminet, remediis occurrendum eſt. Ab internis quidem quomodo præcavendum ſit, accurate exponit Ariſtoteles 2), ubi de conſervatione Rerump. tractat. Adverſus vim externam Civitas, cum fœderibus, tum rei bellicæ inſtitutione munitur. Hæc igitur omnia in Civitate curanda ſunt.

II. Attamen, ſi recte perpendimus, magis hæc ad liberas Civitates pertinere videntur, quam ad eas, quæ Superiorem agnoſcunt. In illis enim, cum ſibi relictæ ſint, ad ſeſe conatur trahere Remp. qui viribus & factione prævalet: hæ vero metu Superioris tranquilliores ſunt. Præterea lites, quæ cum Civitatibus eidem Imperio ſubjectis intercedunt, non bello, ſed judicio dirimuntur. Securitatis vero adverſus exteros procuratio non tam ad ſingularum Civitatum, quam ad Communis Imperii officium ſpectat. Hac enim maxime cauſa eas ſub unum commune Imperium coaleſcere diximus 3), quo ſub ejus tutela, tum a domeſticis ſeditionibus, tum ab omni externo impetu tutæ ſint. Itaque ſi communis Imperii Reſpubl. recte conſtituta ſit, ut in conſervando inferiorum Rerumpubl. ſtatu officio ſuo fungi poſſit, non eſt iis tantopere a ſeditionibus & corruptionibus metuendum. Superiori tamen ævo, turbulento illo Germaniæ ſtatu, variæ mutationes cum in Regionibus Principum, tum etiam in Civitatibus Imperialibus contigerunt. Peſſime enim

1) lib. 5. Polit. cap. 7. 2) l. 5. Pol. cap. 8. & 11. 3) c. 2. th. 14.

Digitized by Google

habebat imperii Reſpubl. Demto hoc freno non aliter vivebatur, ac ſi liberas plane Reſpubl. haberemus, nulli communi Imperio ſubjectas. Itaque & bella infanda licentia inter Ordines Imperii, & ſeditiones inter Principes & ſubditos, inter magiſtratus & Cives movebantur. Nunc autem aliquanto rectius conſtituta Republ. Imperii, inferiores etiam Reſpubl. pacatiores ſunt. Controverſiæ enim, quæ vel inter diverſos Ordines Imperii, vel in ipſis Regionibus inter Imperantes & ſubditos, vel eos, qui una Remp. adminiſtrant, exiſtunt, non bello, aut tumultu inteſtino, ſed legitimis judiciis diſceptantur. Hæc enim omnia Pacis publicæ Conſtitutione ſancita ſunt. Jam igitur facile liquet, quid nobis agendum reſtet. Quo enim ſtatum & jura Regionis judicio tueri poſſimus, quomodo jure ea de re experiamur, conſiderandum eſt.

III. Hunc ſane ſcopum præcipue propoſitum habuiſſe videntur JCti, qui hoc argumentum attigerunt. Sic enim omnia ad judiciorum utilitatem referunt, ut facile appareat, Judiciariam potius, quam Politicam prudentiam eos inſtruere voluiſſe. Verbi gratia, cum jura plerumque obſcura ſint, itaque in judiciis conſultum ſit poſſeſſione præcipue niti 1); ita explicant partes Superioritatis Territorialis, ut quomodo ex earum exercitio quaſi poſſeſſio ſuperioritatis arguatur, oſtendant 2). Actiones etiam enumerant, quas inſtituere licet: cumque actiones ex jure oriantur, ipſam Superioritatem Territorialem tanquam jus in re, nec non modos acquirendi exponunt. Breviter quamplurima, quæ juris privati ſunt, adhibent. Absque omni dubio autem Superioritas Territorialis juris publici eſt. Quomodo igitur ex jure privato de ea judicari poteſt? aut quid Juri publico cum privato commune? Annon jus publicum ad

1) l. is qui deſtina. 24. ff. de rei vindi. 2) Andr. Knich de jure territ. c. 3. Reink. de reg. ſec. lib. 1. claſ. 5. c. 4. Mynſing. de Super. Territ. c. 5. Matth. Steph. de juriſd. l. 2. p. 1. c. 7. Thom. Mich. de juriſd. th. 44. & ſeqq.

ad ſtatum Reipubl., Ius privatum ad domeſtica & familiari negotia pertinet 1)? Fortaſſis igitur cum Cicerone 2) quis dixerit, Juriſconſultos illos *mâgna profeſſos, in parvis eſſe verſatos*, aut ſaltem in aliud genus, ut Philoſophi loquuntur, tranſcendiſſe. Verum quamvis primo intuitu res dubia videatur: facile tamen oſtendi poteſt, methodum illam Jurisconſultorum ſumma ratione niti; id quod ex iisdem, quibus hactenus uſi ſumus, principiis manifeſtum fiet.

IV. Quando Civitates diverſæ ſub unum commune Imperium coaleſcunt, rediguntur quodammodo in eum ſtatum, quo ſunt ſinguli privati patresfamilias in mediocribus Civitatibus. Imperium enim magnæ cujusdam Civitatis locum habet, cui ſubiiciuntur minores Civitates, quemadmodum ſingularibus Civitatibus ſubjectæ ſunt familiæ privatæ. Hinc ipſas Civitates Imperiales Cives Imperii vocamus; quod nomen alias in Civitatibus privatis patribusfamilias competit. Principes etiam, quatenus Territorii quisque ſui Rectores & domini ſunt, Cives Imperii dicuntur. Recte igitur ſe habet, quod ſcribit Reinkingius 3): *Quamvis Principes Imperii reſpectu ſuorum ſubditorum publicam perſonam ſuſtineant: reſpectu tamen Imperatoris, & totius Imperii, unde Regalis dignitas, quam poſſident, dependet, pro privatis habendi; ut in ſimili Civitates reſpectu Romæ omnes cenſentur loco privatorum* 4). Quoniam igitur Civitates & Principes certa quadam ratione privati ſunt, neceſſario ſequitur jura etiam privatorum eadem ratione eis accommodanda eſſe. Manifeſtius autem adhuc erit, ſi finem conſideremus, cujus gratia ſingulares Civitates in Imperium, tanquam ſuperiorem quandam Civitatem, conjungantur. Inter ea enim, quæ ad finem ſocietatis Civilis pertinent, vel præcipuum locum habet judiciorum conſtitutio; quo privati controverſias non armis, ſed in judicio

1) §. ult. Inſt. de juſt. & jur. 2) lib. 1. de Legib. 3) de reg. ſec. & Eccl. lib. 1. claſſ. 4 cap. 17. 4) l. 16. ff. de verb. ſeq. add. Paurm. de Jurisd. lib. 1. c. 25. n. 13.

dicio actionibus diſceptent, ut docet Ariſtoteles 1). Eodem vero fine Civitates in latiſſima Imperia coaleſcere, ſupra tradidimus 2). Loco igitur bellorum, quibus confligerent, ſi ſibi relictæ, nullique Superiori ſubjectæ eſſent, actiones eis, tanquam privatis tribuuntur. Jura autem belli quidem publica ſunt: at actiones ad jus privatum pertinent 3), cum ſingulorum utilitatem reſpiciant. Has igitur jure privato proditas actiones ad Civitates & provincias, ſi de earum jure controverſiæ oriantur, interpretatione extendimus.

V. Plane contrarium accidit, ſi contingat, familiam aliquam ſeorſim conſiſtere, nulli Civitati ſubjectam. Tunc enim domus inſtar Civitatis, & Paterfamilias inſtar Principis ac Regis eſt. Nam *domo ſua tanquam Civitate utitur*, ut loquitur Ariſtoteles 4). Multa igitur jura, quæ alias publica ſunt, & ad Remp. ſpectant, ejusmodi patriſamilias tribuenda ſunt. Summum enim in ſuos imperium, omnemque Juriſdictionem exercet, quod Ariſtoteles 5) autoritate Homeri oſtendit. Poteſtatem etiam belli, & pacis, & fœderum, habet: qualis ſane paterfamilias Abrahamus erat, qui trecentos octodecim armatos domo ſua educebat & Reges finitimos bello perſequebatur 6), cum aliis vero fœdere conjunctus erat. Quemadmodum igitur patriſamilias belli, aliaque publica jura tribuuntur, quando familia illius eo ſtatu eſt, quo eſt Civitas: ita Civitatibus, earumque Principibus applicantur actiones, aliaque jura privata, quando eo ſtatu ſunt, quo privati in Civitatibus, id eſt, quando ſuperiori alicui Civili Imperio ſubjecti ſunt. Non autem putandum, nos intelligere actiones, quas forte Principes de rebus mere privatis inſtituunt; ſi v. gr. emerint, vendiderint, vel aliud tale negotium contraxerint. Quis enim dubitat, Principes in hujusmodi negotiis, ut mere privatas perſonas conſiderari 7). Nobis vero propoſitum

1) l. 1. Polit. cap. 2. in fin. 2) cap. 2. th. 11. 3) §. ult. Inſt. de jur. Nat. Gent. & Civ. 4) lib. 3. Polit. cap. 9. 5) lib. 1. Polit. c. 2. 6) Geneſ. cap. 14. verſ. 14. 7) Gail. 2. obſerv. 55.

Digitized by Google

tum eſt oſtendere, ipſi illi Imperio, quod Principi, quatenus Princeps eſt, in ſubditos, atque in univerſam ditionem tribuitur, jura aliqua privata applicanda eſſe. Jam enim demonſtravimus, de ipſo ſtatu Civitatis ac Territorii actionibus, quæ alias ad jus privatum referuntur, diſceptari.

VI. Nunc igitur ulterius jus, ex quo actiones illæ originem habeant, quærendum eſt. Quoniam enim actiones iſtas ex actionibus, quibus privati inter ſe utuntur, interpretatione quadam deducimus; etiam jus, ex quo actiones hæ oriuntur, itidem ex analogia juris privati ſpectandum eſt. Quemadmodum igitur ſinguli privati patrimonii ſui dominium habent: ſic & ipſa Civitas univerſale quoddam dominium Regionis, omniumque ejus partium habet. Quo pertinet illud Dionis Pruſæenſis 1): *Regio Civitatis eſt, at non eo minus in ea ſuum quisque poſſidet.* Quanquam enim hoc jus, quod Civitati in univerſam Regionem competit, genus aliquod diverſum ſit a dominio rerum privatarum, haud exigua tamen analogia cum eo congruit. Itaque ab aliis quidem diſtinguitur, ab aliis autem etiam nomen dominii ei tribuitur 2). Grotius autem dominium eminens vocat 3), ut a vulgari privatorum dominio diſtinguat. Hinc modos acquirendi, amittendique dominii & imperii, una eademque via tractat 4). Quin etiam tradit 5), ipſa ſumma impèria quandoque in patrimonio cenſeri imperantium, & pleno jure proprietatis ipſorum eſſe. Mox extendit hoc 6) ad imperia non ſumma, id eſt jura Superioritatis Territorialis, ut apud nos vocantur. Et certe Ordines Imperii noſtri Superioritatem Territorialem dominii quodam jure habere, vel inde conſtare poteſt, quod plerique eam jure feudi habeant. Feudum autem utile quoddam dominium eſt 7). Jam facille intelligitur,

1) Orat. xxxi. 2) vid. apud. Grot. d. jur. bell. & pac. lib. 2. cap. 3. n. 4. & in not. ibid. 3) de jur. bell. lib. 1 cap. 1. n. 6. 4) lib. 2. cap. 3. 4. 6. & 9. 5) lib. 2. c. 3. n. 11. 6) ibid. n. 14. 7) 2. feud. 8. §. rei autem.

Digitized by Google

tur, quantus nobis aditus ad jus privatum patefactus ſit. Præcipuum enim totius juris privati caput dominium eſt, ex quo reliqua fere derivantur. Non immerito enim Plato cenſebat, Meum & Tuum fontem eſſe omnis diſcordiæ. Ubi autem dominium, ibi & poſſeſſio. Ergo hoc qnoque juris Privati Caput adhibendum eſt. Ex hujusmodi gitur, & id genus aliis (nam multo plura inde fluunt juris privati capitibus actiones, quæ de Iure Territorii inſtituuntur, dijudicandæ ſunt: atque hac de cauſa ICti de eo, tanquam de Iure aliquo privato, egerunt. Antequam autem ſingula ſpecialiter attinga nus, una, alterave objectio removenda eſt.

VII. Primo enim ſatis manifeſtum eſt, non obſtare nobis id, quod ante dictum eſt de diverſitate juris publici & privati. Hæc enim impedimento eſſe nequit, quo minus pro re nata ab altero ad alterum argumenta ſumantur. Ariſtoteles jus, quod inter parentes & liberos, maritum & uxorem, inter dominum & ſervum intercedit, inveſtigaturus, ex analogia quadam Reip. quæ in domeſticis ſocietatibus cernitur, principia petit. Societatem enim patris & liberorum cum Regno, ſocietatem coniugalem cum Ariſtocratia, ſocietatem domini & ſervi cum Tyrannide confert 1): & inde, quodnam cujusque jus & officium ſit, demonſtrat. Ille igitur jus privatum ex jure publico declarat. Nos quaſi contraria methodo jura Ordinum Imperii, quibus Regiones obtinent, ex jure privato, dominii, poſſeſſionis, & id genus aliis partibus, interpretamur, quo inde actiones eliciamus. Quando enim in Judiciis Imperii Ordines de Jure Regionum, quibus præſunt, litigant, quaſi privatas perſonas ſuſtinent. Actiones igitur eis ex Jure privato accommodantur. Hæ enim, & Jura, unde petuntur, ex Jure privato nota ſunt. Ex notioribus autem in rerum cognitione ſemper progedimur 2).

IIX. Nec obſtat, quod non omnia dominii, aliarumque privatarum rerum Jura Superioritati Territoriali conveniant, v. gr. libera

1) l. 8. Eth. Nicom. c. 12. & 13. 2) Ariſt. l. 1. Eth. Nicomach. c. 2.

Digitized by Google

libera illa facultas alienandi, & pro lubitu diſponendi 1). Nam & multas res privatas alienare non licet, quod tamen dominio earum detrimento non eſt. Neque nos hoc volumus, Jura privata promiſcue omnia ad jus Territorii trahenda eſſe. Jam tum enim monuimus, imperium in univerſam regionem non eſſe plane privatum dominium. Judicio igitur hac in re utendum, ut decet JCtum, boni & æqui artificem 2). Fortaſſis nonnulli hac in re peccarunt: ſed hæc artificum, non artis culpa.

IX. Fuerunt tamen ex JCtis, qui hoc genus interpretandi, quo actiones privatas ad Jurisdictionem applicamus, plane reprehenderent. Ita Molinæus jus dicentibus nullum jus in re, nec poſſeſſionem, & conſequenter nec poſſeſſoria remedia, vel actiones competere contendit 3). Cæterum quanquam hoc verum ſit, ſi jus Romanum ſpectemus: juxta mores tamen hodiernos Imperii noſtri aliter ſe res habet. Nam veteres Romani magiſtratus adminiſtratores tantum erant Jurisdictionis. Si igitur controverſia de ea oriebatur, non ordinariam aliquam actionem inſtituere poterant, ſed vel ſuperiores magiſtratus extra Ordinem cognoſcebant, vel Imperator, quamcunque volebat, legem dicebat. At in noſtro Imperio Jurisdictio Ordinum adeo propria eſt, ut eam quaſi patrimonii cujusdam jure poſſideant. Quapropter, quemadmoduum privati res, quæ in patrimonio ſunt, ſic illi Jurisdictionem ordinariis actionibus defendunt, vel vindicant.

X. Denique dixerit quispiam, nos renovare quæſtionem illam de juris publici Juſtinianei uſu in Germania. Sed quid manifeſtius, hanc quæſtionem longe eſſe diverſam ab eo, quod nos quærimus? Non enim nos dicimus, Remp. Imperii noſtri ex antiqui Imperii Romani ſtatu cognoſcendam; poteſtatem Imperatoris ex Lege illa Regia,

1) l. 21. C. mand. 2) l. 1. ff. de Juſt. & Jur. 3) in conſuetud. Paris. §. 1. gloſſ. 5 n. 56. add. M. Steph. de Jurisd. l. 1. c. 40. n. 3.

gia, qua populus Romanus *ei & in eum* 1) omne imperium tranſtuliſſe fertur, metiendam; Electores Præfectis Prætorio, Principes Præſidibus & Proconſulibus comparandos eſſe. Hanc, inquam, doctrinam dudum exploſam nos non reſtauramus. Sed hoc dicimus, quia judicia inter Ordines Imperii de jure Territorii ad exemplum judiciorum privatorum inſtituantur, propterea & a JCtis ad jus Territorii explicandum, & a Judicibus ad controverſias ea de re exortas dijudicandas, multa jura privata adhiberi. Apparet ſane hanc a priori illa longe diverſam quæſtionem eſſe. Itaque illam, quæ ad nos nunc non pertinet, ne attingimus quidem: hanc autem, quoniam ad argumentum, quod nobis ſub manibus eſt, explicandum neceſſaria eſt, præterire non debemus. Percurrendo igitur ſumma Juris privati capita, quænam præcipuum uſum hac in materia habere videantur, breviter annotabimus. Utemur autem methodo in Juriſprudentia recepta.

XI. *Omne jus*, inquit JCtus 2), *quo utimur, vel ad perſonas pertinet, vel ad res, vel ad actiones.* Verum Jura perſonarum quidem miſſa faciemus. Jura enim parentum & liberorum, conjugum, & herilia, maxima ex parte ad Principes, tanquam privatos, pertinent, & propterea a noſtro inſtituto aliena videntur. Tutelæ tamen, quæ itidem ad jus perſonarum refertur 3), paulo alia ratio eſt. Quoniam enim tutores Illuſtrium perſonarum non patrimonium privatum tantum, ſed etiam ipſam ditionem adminiſtrant; certe tutela hæc, non mere privatum, ſed potius publicum negotium cenſeri debet. Unde graviſſimæ, ut notum eſt, contentiones de ea exiſtere ſolent. Leges autem publicas, quibus regatur, oppido paucas habemus; niſi quod de Electorum tutela nonnulla peculiariter conſtituta ſint 4), quæ tamen ipſa multo maximis controverſiis involu-

1) §. 6. Inſt. de jur. Nat. Gent. & Civ. 2) l. 1. ff. de ſtat. hom. §. ult. Inſt. de jur. nat. gent. & civ. 3) princ. Inſt. de tut. 4) Aur. Bull. cap. 7.

Digitized by Google

involuta ſunt 1). Reliquorum Principum & Comitum tutelæ jura privata, vel Romana, vel Receſſibus Imperii conſtituta, aut moribus recepta accommodamus. Quemadmodum igitur privatis 2), ſic & Principibus permiſſum eſt, teſtamento tutores dare, quoscunque idoneos & fidos judicaverint, etiam mediate Imperio ſubjectos, v. gr. unum, vel alterum ex Conſiliariis, ut ſæpe ſolent. Hinc occaſione juris Romani 3) quæſtio exoritur, an tutor a Principe teſtamento minus ſolenni datus egeat confirmatione. Schraderus 4) quidem, qui jus publicum magis reſpicit, & Principes in Territoriis ſuis inſtar Imperatorum conſiderat, nulla putat opus confirmatione eſſe. Roſenthalius 5) vero contrarium ſtatuit, quia Principes reſpectu Imperatoris & Imperii tanquam privatos conſiderat, ideoque juri privato inhærendum putat. Verum hodie fortaſſis hujus quæſtionis haud magnus uſus eſt. Ex Conſtitutione enim Imperii qualescunque tutores fuerint, ſive legitimi, ſive teſtamento dati, adminiſtrationem nonniſi ex decreto magiſtratus ſuſcipere debent 6).

XII. Quod ſi teſtamento tutor datus non ſit, ei, qui jure ſucceſſionis proximus eſt, onus tutelæ incumbit 7), quæ juris Civilis regula etiam ad feuda Regalia extenditur 8). Quoniam tamen alii perſæpe ſucceſſores allodiales, alii feudales ſunt; hinc Camera Imperialis, niſi gravis cauſa aliud ſuadeat, plerumque cum agnatis etiam a parte matris cognatos ad tutelam gerendam conjungere ſolet: & ſi ex alterutro tantum latere aliquem nominaverit is, qui tutorem pupillo petit, decreto moneri ſolet, ut ex altera

etiam

1) Limn. de jur. publ. l. 1. c. 31. n. 103. & l. 3. cap. 7. n. 37. & ſeqq. 2) l. 1. ff. de teſt. tu. §. 3. Inſt. de tut. 3) l. 1. & 3. ff. d. conf. tut. 4) de feud. p. 10. ſect. 19. n. 16. 5) de feud. cap. 12. concl. 10. n. 15. 6) Policey-Ord. zu Franckf. an. 1577. tit. von der pupillen und minderjähr. tutorn. 7) pr. Inſt. de leg. agn. tut. l. 1. ff. eod. 8) Roſenth. dict. loc. n. 26.

etiam parte aliquem nominet, ceu docet experientia ſere quotidiana. Quoniam vero in tutela gerenda reliquis propinquis jus Civile Romanum matrem & aviam, certis tamen conditionibus, præfert 1), quæri poteſt, an hoc etiam in tutela Ducum & Comitum, locum habeat. Sane fuerunt, qui hoc in dubium vocarent 2). Nam *regimen mulieris*, inquit Roſenthalius 3), *in magna ditione periculoſum*, & *non ſatis firmum videtur*, *niſi admodum idonea*, *quales paucæ reperiuntur*, *fuerit*. Hinc de Gallia teſtatur Thuanus 4), quod *fœminarum*, *ut ſucceſſionem lege Regni neſcit*, *ſic imperium adminiſtrationem ſemper fatalem experta ſit*. Quicquid ejus ſit, nos ſequimur authoritatem juris Romani. Itaque quamvis alias mulieres a civilibus officiis arceantur 5), matres tamen Ducum, Comitumve, tutrices omnia Principum officia ſuſtinent, Regiones adminiſtrant, ipſius Imperii negotia procurant, nec minus officiis illis Circularibus, der ausſchreibenden Fürſten, fſunguntur, ut ex recenti Circuli Rhenani exemplo conſtat.

XIII. Quæ de dativa tutela Jure Civili conſtituta ſunt, ea itidem hic locum habere, non poteſt eſſe dubium. Dat enim tutores Immediatis Imperii Civibus, vel Imperator, vel loco ejus Camera Imperialis 6), quanquam Principes quidem in Aula fere Imperatoris malint, quam in Camera conſtitui, vel confirmari. Quæ autem de tutela dicta ſunt, magnam partem etiam ad Curam pertinent. Hoc ſpeciale eſt, quod minoribus nonniſi volentibus curator detur, præterquam ad litem 7). Unde in Camera Imperiali conſtitutio Curatoris, ſi non exhibito documento conſenſus petita ſit, denegari ſolet 8). Sed noſtrum non eſt omnia, quæ ad hoc argumentum

1) auth. ſacram. auth. Matri. & aviæ C. quand. mul. off. tut. 2) Curt. ſen. conſ. 66. n. 16. 3) dict. loc. n. 25. 4) l. 1. hiſt. 5) l. 2. ff. de reg. jur. 6) Gail. 1. obſ. 1. n. 47. R. A. zu Speyr. an. 1577. §. was dann. 7) §. 2. Inſt. de cur. 8) ita decr. ad ſupplic. die Herrn von Lumbſp. pro Ord. & conſ. curat. 12. Nov. an. 1659. & in cauſa Rochend. contra Lichtenſt. 16. April. eod. anno.

mentum pertinent, recenſere. Explicata uberius ſunt, cum ab aliis, tum a Roſenthalio 1), & Compilatore præjudiciorum Cameralium 2), qui Jura Civilia etiam ad tutelam Principum, aliarumque illuſtrium perſonarum extendunt. Nos nunc ad Jura rerum accedamus.

XIV. Hic autem late patet via ad jus privatum digrediendi. Nam juriſdictio hodie jus aliquod in re eſſe, & quemadmodum jura incorporalia rei, ſic Juriſdictio territorio inhærere cenſetur 3); quod cum veteres penitus explanare cuperent, pene ridiculis ſimilitudinibus uſi ſunt. Bartolus 4) enim Juriſdictionem territorio cohærere dixit, *ut nebula ſuper paludem*; Baldus 5), *ut acidum & mucidum in vino.* Oritur autem omnis hæc doctrina ex moribus noſtris hodiernis, non ex jure Romano. Quo igitur utilitatem ejus oſtendamus, præcipua jura rerum ſpecialiter recenſebimus. Principem locum procul dubio tenet dominium. Jus autem, quo Ordines tenent regiones Imperii, inſtar dominii ſe habere, paulo ante oſtendimus. Nihil enim frequentius legas in JCtorum ſcriptis, quam Imperii Proceres hodie Juriſdictionem, non jure precario, aut vicariæ adminiſtrationis, ſed proprio patrimonii, ac dominii jure tenere; quod fuſe tractat Andreas Knichen 6). Sequitur inde, multa, quæ dominio inſunt, ad Juriſdictionem & Superioritatem Territorialem extendi poſſe. Argumentum enim a dominio ad Juriſdictionem receptum eſt 7). Quemadmodum igitur fructus & emolumenta rei ad dominium ſpectant, ita etiam omnis utilitas ex Juriſdictione proveniens ſpectat ad eum, qui eam jure utilis dominii habet, non ad ſuperiorem. Unde vulgo privative eam habere dicitur 8). Hinc exoritur gtaviſſima illa quæſtio, an, ſi ſubditus Principis committat

crimen

1) de feud. c. 12. concl. 10. n. 11. 2) verb. rut. 3) Thom. Mich. de Juriſd. th. 44. Paurmeiſt. de Juriſd. lib. 1. cap. 20. n. 8. & cap. 30. 4) l. fin. C. ub. & apud quos. 5) in l. 1. n. 29. C. qui accuſ. poſſ. 6) de jur. territ. ap. 1. n. 1311. 7) Meiſchn. tom. 2. l. 1. dec. 6, n. 99. 8) Coler. de proceſſ. exec, p. 2, c 1, n. 140, & ſeq.

crimen læſæ Majeſtatis adverſus Imperatorem, bona ejus fiſco Imperatoris, an fiſco Principis cedere debeant? qua de re diſceptatum fuit inter Imperatorem & Electores in conventu Ratisbonenſi anno CIↃ IↃ C XXX. Hi enim ex ea ratione, quam diximus, fiſcum Ordinum Imperii prævalere dicebant: quam ſententiam tuentur etiam quamplurimi JCti 1). Sed nos hanc litem non facimus noſtram. In univerſum vero effectus dominii tribuuntur fere etiam Juriſdictioni 2), quorum aliquos infra attingemus.

XV. Pergamus ad Servitutes, & id genus alia Jura incorporalia: quæ materia quanquam remotior primo intuitu ab hoc argumento videatur; apparebit tamnn, & ipſam haud parum utilitatis habere. Loquimur autem præcipue de Servitutibus realibus. Notum igitur eſt ex Jure Civili, per Conſtitutionem ſervitutis dominum prædii ſervientis quodammodo imminui. Pars enim inde decerpi, & prædii dominantis poſſeſſori attribui videtur. Quod enim dominus in ſuo faceret jure dominii, id jam extraneus jure ſervitutis facit: ut ecce, dominus in ſuo ire, agere, ſtillicidium, vel flumen immittere, pecus paſcere, aquam ducere poteſt jure dominii: eadem tamen faciendi poteſtas ſpecialiter & particulatim alteri Jure ſervitutis conſtitui poteſt. Hujus igitur rei ſimilitudinem quandam in Jure Territorii etiam cernimus. Jus enim Territorii inſtar dominii univerſale eſt, & multa jura particularia complectitur 3), exempli gratia, jus Sequelæ, Aperturæ, Collectandi, Conducendi, Jurisdictionem Civilem & Criminalem, vectigalia & cætera Regalia, quæ ſupra latius explicavimus 4). Quanquam autem hæc omnia Domino Territorii jure Superioritatis competant: fieri tamen poteſt, ut eorum nonnulla extraneo & vicini Territorii Domino ſpecialiter con-

ſtituta

1) vid. Reink. de reg. ſec. & Eccl. l. 1. cl. 5. c. 7. n. 22. & ſeqq. 2) Paurm. de juriſd. l. 1. c. 29. n. 6. 3) Zaſ. l. 2. ſing. reſp. c. 31. n. 3. in fin. 4) c. 3. add. Reink. l. 1. cl. 5. c. 1. n. 27. ubi quomodo jus Territ. univ. ſit, pluribus exponit.

ſtituta ſint, quaſi ſervitutis cujusdam jure. Sic jus Sequelæ poteſt quis habere, etſi non ſit Territorii dominus 1). Jus Aperturæ itidem Principes ſæpe in arce, vel Civitate extra Territorium ſita habent 2). Eadem ratio eſt juris Collectandi 3), Conducendi 4), aliorumque 5). Quin etiam Jurisdictionem aliquam particularem in alieno Territorio quis habere poteſt, ut ſæpe accidit. Et in univerſum non eſſe novum tradunt, ut una provincia plurium dominatu fatigetur, alio ſummum imperium, alio Jurisdictionem ſimplicem, alio jus Gladii, alio alia jura ſibi viudicante 6). Manifeſtum igitur eſt, quemadmodum Superioritas Territorialis inſtar dominii cujusdam univerſalis ſe habet, ſic hæc jura particularia, quæ in alieno Territorio competunt, ſervitutibus realibus reſpondere.

XVI. Unum tamen obſtare videtur, quod ſcilicet jure Civili ſervitus realis nonniſi ad prædii alicujus, quod inde dominans vocatur, utilitatem conſtitui poſſit 7). Sed Regalia & id genus alia jura, quæ extra Territorium conſtituta ſunt, magis perſonæ, cui competunt, quam ejus Territorio inſervire videntur. Si enim, exempli gratia, Princeps aliquis in urbe quadam Imperiali, aut alia vicina regione ſpecialem quandam Jurisdictionem habeat: Jurisdictio illa, utut ipſi ſatis utilitatis afferat, non tamen Territorii adminiſtrationem ita juvat, quemadmodum ſervitutes reales prædio dominanti utilitatem afferunt. Jure autem Civili, ſi cuipiam jus quoddam conſtituatur, quod magis commoditatem poſſeſſoris perſonalem, quam uſum prædii concernat, v. gr. ut pomum decerpere, ut ſpatiari, ut cœnare in alieno liceat 8), non ſervitus prædialis cenſetur, ſed

1) Wehner. in pract. obſ. verb. Folge. 2) Reink. de reg. ſec. l. 1. claſ. 5. c. 4. n. 110. 3) Klok. de contr. c 3. n. 177. & ſeqq. 4) Wehner. in obſerv. pract verb. Glaidt. 5) id. verb. Herrligkeit. 6) Gylman. ſymph. ſup. tom. 1. p. n. 1. t. 3. vol. 2. 15. Meiſch. dec. Cam. 3. ſub n. 34. to. 3. Knich. de Jur. Territ. cap. 4. 7) l. 5. & 6. l. 24. 30. 33. ff. de ſervit. juſt. præd. 8) l. 8. ff. de ſervit.

Digitized by Google

ſed vel mera obligatio, ut plerique opinantur 1), vel ut alii, ſervitus tantum perſonalis, inſtar uſus cujusdam 2). Proinde cum morte perſonæ etiam extinguitur 3), nec tranſit ad hæredem. Unde jure Civili Romano ſervitus prædialis, ut aucupium in fundo vicino facere, vel venari liceat, conſtitui nequit 4). Verum quanquam ita ſe res habeat ſecundum jus Civile: hodierna tamen conſuetudine receptum videtur, jura ejusmodi realia, quæ etiam ad hæredes transeant, licet utilitas inde magis ad poſſeſſoris perſonam, quam ad prædium redundet, conſtitui poſſe. Zaſius ſene 5) contra communem Jurisconſultorum opinionem conatur defendere, jura venandi, aucupandi in fundo alieno, & id genus alia, inter ſervitutes reales cenſeri poſſe: ſecundum quam opinionem in Camera Imperiali judicatum fuiſſe refert Gailius 6), non quidem ex jure Civili, ſed ex notiſſima Germaniæ conſuetudine. Si tamen recte expendimus, jura ejusmodi incorporalia genus quoddam inter ſervitutes perſonales & prædiales intermedium conſtituere videntur. Non enim rei, ſed perſonæ utilitatem afferunt, quod ſervitutum perſonalium eſt; nihilominus ad hæredes tranſeunt, quod ſervitutum realium eſt. Hinc recte ſe videtur habere doctrina Paurmeiſteri 7), qui jura realia dividit in nominata, & innominata. Nominata vocat jure Civili cognita; innominata, quæ minoribus introducta, ita ut licet prædio non inſerviant, in reliquis tamen ſervitutum naturam habeant; cujusmodi ſunt jura venandi & cætera ab allegatis autoribus enarrata. Ad hoc igitur genus jurium realium innominatorum etiam Jurisdictio, & Regalia particularia, quæ non jure Territorii, ſed ſpeciali privilegio, pacto, vel præſcriptione alicui competunt, referenda ſunt. Quædam tamen etiam ipſius Territorii utilitatem concernunt, v.gr. Jus

1) Gloſſ. Bart. & alii in dict. l. 8. de ſervit. 2) Bachov. ad Treutl. diſp. 17. th. 5. l. C. 3) l. pen. ff. de ſerv. ruſt. præd. l. 39. §. 4. de leg. 1, 4) arg. l. 16 ff. de ſervit. præd. ruſt. 5) ſing. intellect. l. 1. cap. 11. per tot. 6) 2. obſ. 66. n. 2. 7) de Jurisd. l. 1. c. 20. n. 8.

Jus Aperturæ. Hoc enim defendendæ Regionis cauſa conſtituitur. Quin igitur hæc plane inſtar ſervitutum realium ſe habeant, dubitari nequit. Nec putandum, hanc inanem eſſe ſubtilitatem. Quantam enim utilitatem habeat, patebit infra, ubi modos acquirendi & amittendi, imprimis vero ubi actiones recenſebimus.

XVII. Ad jura in re ſpectat etiam communio, quippe quæ in omnibus rebus ac juribus, vel ex cauſa hæreditatis, vel ex quacunque alia, accidere poteſt. Unde Jure Romano jura communionis duobus titulis Familiæ herciscundæ, & Communi dividundo, explicantur. Verum quæ ad hæreditatem & familiæ herciscundæ judicium pertinent, plenius intelligentur ex iis, quæ infra de ſucceſſione dicentur. Nunc ſaltem uſum juris privati in ratione, vel communis adminiſtrationis, vel diviſionis ineundæ, oſtendemus. Integras enim ſæpe regiones communi adminiſtratione regi videmus. Nonnulli vero Principes licet cætera diviſerint, judicium tamen appellationis, aut tale aliud quippiam commune habent 1). Interdum pagus, vel oppidum 2), Jurisdictio, aut Regalia pluribus communia ſunt. In hoc igitur genere adminiſtrationis quid ſinguli juris habeant, an omnium conſenſu de rebus communibus ſtatuendum, an vero majoris partis decreto ſtandum ſit, quæri poteſt. Diſcrepat hac in re a Jure publico Jus privatum. Nam Jure publico ubi plures æquali poteſtate Remp. adminiſtrant, major pars minorem vincit, adeoque, quod major pars decreverit, reliqui, qui minori numero ſunt, ratum habere tenentur 3). Econtrario lex communionis

1) Beſold. diſp. Nomicopol. 7. n. 9. 2) Gail. de pignor. obſ. 20. in princ. 3) l. 39. de re jud. leg. 19. & ibi. Bart. ff. ad municip. Grot. de jur. bell. & pac. l. 2. c. 5. n. 17.

munionis privatæ eſt, quod omnes tangit, ab omnibus probari debere: & in re communi potiorem eſſe cauſam prohibentis 1). Cui enim hac lege in communione manere non libet, ad diviſionem provocare poteſt. Quando igitur Principes de Regionis, aut rei particularis, quam pro indiviſo poſſident, adminiſtratione in commune conſultant, utra lex ſequenda eſt? Sane quoniam Principes iſti non lege publica, ſed jure ac poteſtate dominii propria voluntate conſociantur, utique dicendum eſt, non legem illam ſocietatis publicæ, ſed potius communionis privatæ regulam locum habere. Itaque vel unus diſſenſu reliquorum decreta impedire poteſt. Quo ſpectat recepta diſtinctio: quando aliquid commune eſt, ut univerſis, id ratum eſſe, quod major pars ſtatuerit: quando vero aliquid commune eſt, ut ſingulis, tunc potiorem eſſe cauſam prohibentis 2). Sunt tamen exceptiones nonnullæ, quæ ab aliis explicantur 3).

XIIX. Quoniam vero communio mater eſt diſcordiarum 4), ideoque nemo in communione invitus retinendus eſt 5); ſed vel unus reliquos ſocios, quantumvis reluctantes, ad diviſionem cogere poteſt 6); adeo ut ne pactum quidem perpetuæ ſocietatis valeat 7). Quando igitur res in contentionem venit, quin officium Judicis in regione, jurisdictione, aut aliquo jure Regali dividendo idem ſit cum eo, quod titulis Familiæ herciscundæ & Communi dividundo explicatur, dubitari nequit. Quanquam enim multi ſtatuant, Jurisdictionem, tanquam incorporale aliquid, reſpectu juris vel ſubſtantiæ individuam eſſe, ideoque ad hæredes in ſolidum transmitti 8): plerique tamen etiam quoad ipſam ſubſtantiam

1) l. 28. ff. comm. div. l. 11. ff. de ſerv. ruſtic. præd. 2) Gail. de pign. c. 20. Ant. Faber. in Cod. l. 3. t. 26. defin. 5. n. 7. 3) Fab. dict. tit. definit. 1. Gloſſ. in d. l. 28 comm. div. 4) l. 77. §. 20. ff de leg 2. 5) l. ult. C comm. div. 6) l. 8. pr. ff. eod. 7) l. 14. §. 2. eod. 8) Matth. Steph. d. Jurisd. l. 1. c. 36.

ſtantiam diviſionem Jurisdictionis admittunt 1). Verum fortaſſis hoc ita generaliter definiri nequit, cum non omnis Jurisdictionis eadem ratio ſit. Interdum enim quaſi dominii, interdum quaſi ſervitutis jure competit, ut ex iis, quæ ante dicta ſunt, conſtat. Dominium vero dividuum, ſervitus vero individua cenſetur. Deinde nec objecta Jurisdictionis eodem modo ſe habent. Interdum enim territorium diſtinctas quasdam partes habet. Quid igitur tunc impedit, quo minus Jurisdictionem dividamus? Sed quando ad unam Civitatem reſtricta eſt, dividere eam difficile, & cum maximis incommodis conjunctum foret. Eo igitur caſu, quando Jurisdictio individua eſt, nihilominus ratio aliqua diviſionis jucunda eſt; eadem nimirum, quæ in ſervitutum diviſione adhibetur. Hæ enim jure & ſubſtantia individuæ ſunt 2): nihilominus commoditas & utilitas, quæ inde redit, dividi poteſt 3). Imprimis hoc perſpicuum eſt in uſufructu. Hic enim jus plane individuum eſt, quippe quod a perſonis, quibus competit, ſine interitu ſuo avelli non poteſt 4). Quomodo tamen in diviſionem venire poſſit, exponit JCtus 5) hisce verbis: *Cum de uſufructu communi dividundo judicium agitur, judex officium ſuum ita diriget, ut vel regionibus eis uti frui permittat, vel locet uſumfructum uni ex illis, vel tertiæ perſonæ, ut hi penſiones ſine ulla controverſia percipiant: vel ſi res mobiles ſint, etiam ſic poterit, ut inter eos conveniat, caveantque per tempora ſe uſuros & fruituros, hoc eſt, ut apud ſingulos mutua vice certo tempore ſit uſusfructus.* Apparet ſane, emolumenta dividi, jus penes omnes indiviſum manere. Hujusmodi igitur rationes pro re nata etiam in Juris-

1) Roſenth. de feud. c. 9. concl. 53. n. 8. 2) l. 2. pr. l. 72. ff. de verb. obl. 3 l. 25. & ibi Dd. ff. de ſerv. ruſtic. præd. l. 19. §. 4. ff. com. divid. 4) l. 15. ff. fam. herc. 5) l. 7. §. 10. ff. comm. divid. 5) Eod. tit. 26. def. 5.

riſdictionis diviſione ineundæ ſunt. Exemplum extat apud Antonium Fabrum 1).

XIX. Eodem temperamento veteres Interpretes juris Feudalis excuſare voluerunt diviſionem feudorum Regalium, quæ contra prohibitionem juris Feudalis 2) irrepſit. Dicunt enim, quamvis ipſius utilis dominii jus individuum ſit, attamen adminiſtrationem & emolumentorum perceptionem dividi, non eſſe prohibitum 3). Quanquam vero hoc menti Juris Feudalis non conveniat 4), certum tamen eſt, nonnullos in diviſione feudorum Regalium hac moderatione, quam in uſus fructus diviſione adhiberi oſtendimus, uſos eſſe, ut fructus & emolumenta tantum diviſerint, ipſum vero jus utilis dominii omnes pro indiviſo retinuerint. Quin etiam Reinkingius 5) contendit, in dubio hoc præſumi, quod legibus & autoritatibus confirmare nititur. Negari tamen non poteſt, plurimos Principes longius progreſſos, & ipſum etiam utile dominium diviſiſſe, quam notoriam Germaniæ conſuetudinem eſſe, tradit Gailius 6). Sed hac de re iterum infra dicendum erit, ubi de ſucceſſione agetur.

XX. Juri communionis quodammodo affine eſt jus, quod inter duos vicinos in cuſtodiendis & regundis finibus verſatur; unde actio finium regundorum naſcitur. Hic quoque ſimilitudo inter fundos privatos & integras provincias ſatis perſpicua eſt. Itaque Judex in finalibus controverſiis inter provincias dijudicandis verſabitur ex præſcripto legum privatarum. Cuſtodiet nimirum antiquos limites, quos vel natura, vel induſtria humana poſuit, ubi evidentes ſunt; vel ſi obfuſcati, indagabit antiqua monumenta 7), communem circumcolentium exiſtimationem, 8), ac id genus alia

1) Eod. tit. 26. def. 5. 2) 2. feud. 55. §. præterea. 3) Vid. ap. Vult. de feu. c. 8. n. 174. 4) Roſenth. de feud. cap. 9. concl. 56. n. 12. 5) de reg. ſec. & Eccl. l. 1. cl. 4. c. 17. n. 16. 6) 2. obſ. 153. n. 7) l. 11. in fin. ff. fin. reg. 8) arg. l. 1. ff. de flumin. Gail. 2. obſ. 62. n. 11.

Digitized by Google

alia varia adminicula, & ſic turbatos fines reſtituet: vel vero, ſi nulla veterum limitum veſtigia apparent, nec probari poſſunt, ipſe ex conſilio agrimenſorum novos fines conſtituet 1). In ſumma officium ejus idem eſt, quod Judicis in privatorum finibus regundis; ceu videre licet apud Mynſingerum 2), qui aliquot capitibus explicat, quid Camera Imperialis in finali controverſia inter Epiſcopum Würtzburgenſem & Abbatem Fuldenſem ſtatuerit.

XXI. Supereſſe videtur, ut de poſſeſſione videamus. Sed quid manifeſtius, quam hujus materiæ uſum longe maximum eſſe. Imo in controverſiis de Jure Territorii, de Regalibus & hujus generis aliis Juribus quæſtio poſſeſſionis utramque quaſi paginam facit 3), adeo ut in Imperio noſtro peculiarem quandam conſtitutionem facere opus fuerit de litigioſa poſſeſſione 4), quæ cum paucis quibusdam aliis quaſi appendix quædam videtur Conſtitutionis de Pace publica. Habet autem hæc materia quæſtiones difficiles & ſubtiles, de acquirenda, retinenda, amittenda & probanda poſſesſione, de poſſeſſione juſta, vel vitioſa, violenta ſcilicet, clandeſtina, vel precaria, quæ omnes ex Jure Civili privato deciduntur. Parum enim intereſt inter publicarum & privatarum rerum poſſeſſionem. Lucem Soli fœnerari viderer, ſi hoc exemplis oſtendere conarer.

XXII. Potius igitur ad modos, quibus ipſum Jus Superioritatis Territorialis acquiritur, tranſeamus, & num ex Jure privato interpretationem aliquam recipiant, conſideremus. Cum enim multi ſint modi, quibus privata dominia acquiruntur, haud abſimile vero eſt, aliquos eorum etiam juri Territorii, quod inſtar dominii cujusdam ſeſe habere oſtendimus, applicari. Primus modus acquirendi Superioritatem Territorialem ab iis, qui hanc mate-

1) l. 8. ff. fin. regund. l. ſi quis ſuper. C. eod. 2) 6. obſ. 25. 26. 27. 3) Mynſ. cent. 6. obſ. 13. n. 7. 4) Ord. Cam. p. 2. t. 21.

materiam tractant, conſtituitur *Conceſſio Imperatoris* 1). Nimirum etiam privatorum fundorum prima diſtributio & aſſignatio in ſingulis Civitatibus autoritate publica, vel facta eſt, vel fieri debuit 2). Unde apud Juriſconſultos dominiorum diſtinctioni diviſionem territoriorum comparari videas 3). Addi hoc etiam poteſt, quod, quemadmodum prædia & patrimonia privata, ſi domino carere incipiant, ad ipſam Remp. redeunt 4), ſic Territorium, ſi Autore & domino deſtituatur, Imperatori vacuum fiat, ut ſecundum leges Imperii, vel Reipubl. ſervet, vel alteri rurſus concedat. Fatendum tamen eſt, totum hoc, quod ad conceſſionem Territoriorum & autoritatem Imperatoris in ea re pertinet, non tam ex privato, quam publico Jure petendum eſſe, cumprimis etiam ex Jure Feudali, quoniam pleraque Territoria feudi jure poſſidentur. Aliquam tamen uſum jura privata etiam habere, dubitare nos non ſinunt, quæ Interpretes Juris Feudalis tractant de inveſtituris & expectativis, quas vocant. Præterea traditio poſſeſſionis etiam requiritur, quæ Juris privati materia eſt. Unde Paurmeiſterus 5) hoc loco tractat quæſtionem illam, an qualiſcunque rei contactus, an poſſeſſionis vacuæ traditio neceſſaria ſit.

XXIII. Alter modus, quo Superioritas Territorialis acquiritur, eſt *Præſcriptio*. Hæc vero materia Jure Civili magis trita eſt, ideoque regulæ illius locum habere videntur. Subeſt tamen difficultas. Proponit hanc quæſtionem Hugo Grotius 6), an lex de Uſucapione, aut Præſcriptione condita ab eo, qui habet ſummum imperium, pertineat etiam ad ipſum jus Imperii, & ejus partes neceſſarias. Negat autem ipſe, & reprehendit Juriſconſultos illos, qui quæſtiones de ſummo Imperio ex jure tractant Civili Romanorum.

1) Knich. d. jur. territ. c. 2. Reink. de reg. ſec. l. 1. claſ. 5. c. 2. 2) Grot. l. 2. de jur. bell. & pac. cap. 2. n. 4. & c. 3. n. 14. 3) Reink. de reg. ſec. lib. 1. claſ. 5. cap. 1. n. 52. 4) Grot. dict. cap. 3. n. 19. 5) de Juriſd. l. 1. cap. 22. 6) de Jure belli & pac. lib. 2. cap. 4. n. 12.

rum. Addit autem. *Ea vero, quæ de ſummi imperii natura non ſunt, nec ut proprietates naturales ad eam pertinent; ſed aut ſeparari ab ea naturaliter poſſunt, aut ſaltem cum aliis communicari, omnino ſubjacent legibus populi cujusque civilibus, quæ de Uſucapione & Præſcriptione factæ ſunt. Sic ſubditos eſſe videmus, qui præſcriptione acquiſierunt, ut appellari ab iis non poſſit.* Hactenus Grotius. Diſtinguit nimirum inter ſummum imperium, ad quod negat pertinere leges Civiles de Uſucapione & Præſcriptione latas; & Imperia inferiora, quæ a ſumma poteſtate aliis communicari ſolent, quæ iisdem legibus ſubjacere contendit. Verum utrumque membrum non caret controverſia.

XXII. Ut autem a poſteriori incipiamus; quod Grotius dicit, illas imperii Civilis partes, quæ inferioris gradus ſunt, ſubjacere cujusque populi legibus de præſcriptione & uſucapione latis, generaliter verum non eſt. Nam uſucapio ad eas res pertinet, quæ in patrimonio eſſe poſſunt. Ubi igitur Jurisdictio res patrimonii non cenſetur, ibi nec legibus præſcriptionum ſubjacet. Jure Romano igitur Jurisdictionem præſcriptione acquiri, æque inauditum eſt, ac quenquam in patrimonio eam habere? Totum igitur hoc ex moribus hodiernis eſt, non ex jure Romano. Interpretes tamen noſtri, veteres præſertim, cum Jurisdictionis præſentem formam ex jure Romano quærerent, etiam illa, quæ Romanis legibus contraria ſunt, illarum autoritate ſtabilire conati ſunt. Accedit, quod conſuetudinem cum præſcriptione confuderint. Leges itaque 1) quibus Jurisdictio conſuetudini ſubjicitur, ipſi de præſcriptione interpretantur 2). Potius hac ratione uti debuiſſent, quod Jurisdictio hodie dominii & patrimonii jure cenſeatur. Hoc poſito, leges Romanæ de rerum patrimonialium præſcriptione latæ recte ei applicantur 3). Quoniam tamen materia præſcriptionum controver-

1) l. 8. C. de diverſ. offic. 2 Jaſon in l. 3. C. de juriſd. n. 10. 2) Vid. H. Hahn. ICt. V. Amp. ad Weſ. Par. ff. de jur. n. 9.

troverſiarum plena eſt, fieri aliter non potuit, quin in ipſa applicatione legum Romanarum difficultas oriretur. Primo quidem, ſi una cum caſtro, territorio aliquo, vel parte territorii uſucapiatur, ſatis certum eſt, eodem tempore, quo ipſum territorium, tanquam acceſſionem ejus uſucapi 1). Quod ſi vero ſeorſim, absque territorio, acquiratur, ibi difficultas aliqua ſubeſt. Tunc enim inſtar rei incorporalis & ſervitutis ſe habet, ut ſupra tradidimus. Servitutum autem præſcriptio multas patitur controverſias. Veteres enim plerique ſtatuunt, ſervitutes diſcontinuas non niſi præſcriptione immemoriali acquiri 2). Quoniam igitur Jurisdictio jus discontinuum eſt, hanc quoque nonniſi tempore immemoriali quæri tradunt 3). Verum recentiores diſtinctionem illam inter continuas & discontinuas ſervitutes erroneam eſſe, atque omnes absque diſcrimine longo tempore præſcribi oſtendunt 4). Itaque jurisdictionem etiam vel longo x. aut xx. annorum, inſtar ſervitutum, vel longiſſimo xxx. annorum tempore acquiri tradunt 5). Idem de Regalibus, quæ non ab ipſo Imperatore, ſed ab alio inferioris conditionis præſcriptione acquiruntur tradit Sixtinus 6).

XXIV. Ita quidem de Jurisdictione & Regalibus particularibus ſe res habet. Alia autem quæſtio eſt, ſi de univerſa Superioritate acquirenda quæratur. Hæc enim, quanquam in Imperio noſtro non ſit poteſtas omnium ſumma, & ab Imperatore Imperii Ordinibus communicata: non tamen plane inde dependet, ſed in peculiaris cujusdam Reipubl. regimine verſatur, & ſummæ Majeſtatis quodammodo æmula eſt. *Summum autem Imperium*, inquit Grotius, 7) *non eſt paris rationis cum rebus aliis, imo nobilitate ſua res alias multum excedit*, & propterea legibus de cæterarum

1) Weſ. par. ff. de jur. n 9. 2) Gail. 2. obſ 66. 12, 7. 3) Vid. apud Long. in l. 3 ff. d. jurisd. 4) Weſ. in par. ff. de ſerv. n. 5. 5) Longor. dict. loc. Weſ. in par. ff. de Jurisd. n 9. Paur. de Jur. lib. 1. c. 25. 6) de Regal. l. 1. c. 5. n. 157. 7) lib. 2. de jur. bell. & pac. cap. 4. n. 14.

rum rerum præſcriptione latis ſubjectum non eſt. Idem igitur ex eadem ratione de Superioritate Territoriali dicendum eſt. Verum de ipſius ſummi Imperii juribus, quæ apud nos Reſervata Imperatoris vocantur, res controverſa eſt. Alii enim hæc ullo omnino modo, ullove tempore præſcribi negant 1), alii autem præſcriptioni immemoriali in iis locum faciunt 2). Sed diſſenſio hæc fortaſſis inde eſt, quod de præſcriptione immemoriali inter omnes non conveniat. Multi enim inſtar vulgaris cujusdam præſcriptionis legibus Civilibus determinatæ eam concipiunt. Itaque certo temporis ſpatio eam includere, & quæſtiones de ſcientia & patientia ejus, adverſus quem currit præſcriptio, de bona fide uſucapientis & id genus cæteras, etiam ad præſcriptionem immemorialem accommodare volunt. Ad hunc modum præſcriptio immemorialis ſi figuretur, mirum non eſt, ſummam poteſtatem ei ſubjectam negari. Revera autem longe aliter ſe habet. Imo adeo diverſa eſt a præſcriptione vulgari, ut jure Civili ne nomen quidem præſcriptionis ei tribuatur, ſed vetuſtas tantum vocari ſoleat 3). Unde eſt, quod ſi in diſpoſitione aliqua publica, vel privata, clauſula illa adjecta ſit, *Nulla obſtante præſcriptione*, non tamen cenſeatur excluſa immemorialis præſcriptio, quoniam hæc ſub mentione præſcriptionis non continetur, ſed longe alterius generis eſt 4). Non enim tam lege aliqua Civili, vel, ut loquuntur, poſitiva introducta eſt, quam ex ipſa rerum humanarum conditione expreſſa. Unde non tantum inter unius imperii Cives, ſed inter ipſos etiam populos liberos Jure Gentium locum habet; ut pluribus

1) Crav. de antiq. temp. part. 4. n. 19. Bal. de præſ. 2. part. 5. part. princ. q. 1. n. 3. 2) Gail. 1. de pac. publ. cap. 6. n. 11. Mynſ. obſ. 30. 3) l. 1. in fin. l. 2. prin. cl. ult. ff. de aq. & aq. plu. arc. 4) Baldv. in l. 1. C. de annal. præſcr. Matth. de Afflict. deciſ. 254. n. 5.

Digitized by Google

bus oſtendit Grotius 1). Quippe fundata eſt in præſumtione quadam, quæ ex antiquitate temporis oritur 2). Habet enim tempus hanc vim, ut niſi rei veritatem aliunde noverimus, præſumtionem faciat, ab initio recte conſtituta fuiſſe ea, quæ diu eodem ſtatu fuerunt. Itaque poſſeſſio diuturna juſta præſumitur, imo præſumtionem dominii parit 3), etiam remota lege Civili de uſucapionibus. Quo autem tempus diuturnius, eo præſumtionem firmiorem fieri neceſſe eſt. Quod ſi eousque progrediatur, ut jam nulla amplius initii memoria extet, ut nemo ſit, qui aliter meminerit, viderit, vel audiverit 4); quid aliud credere poſſumus, quam quæ tanto tempore duraverunt, jure conſtituta eſſe? Quemadmodum igitur tunc tempus in infinitum abit; ſic etiam præſumtio tam valida naſcitur, ut tanta vis argumenti, qua ea ex animo nobis deleatur, vix ſuppetere poſſit. Unde etiam in quæſtione eſt, an probatio ulla in contrarium admittatur 5). Hæc igitur eſt præſcriptio immemorialis illa, quæ jure Civili vetuſtas vocatur, & autoritatem dare dicitur, etſi jus non probetur 6). Imo potius pro jure conſtitutis habentur, quæ ea nituntur 7). Itaque vetuſtas vicem legis tenere 8), & dominia, jura, atque omnia, quæ in mundo ſunt, videlicet quæ ab hominum inſtituto pendent, mutare dicitur 9). Quæ cum ita ſint, utique manifeſtum eſt, ipſa etiam Jura ſummi imperii ab immemorialis temporis præſcriptione exemta non eſſe. Quantumvis enim inter reliqua humana emineant: tempus tamen non minus hæc quoque mutat, quam cætera, mutatisque diuturnitate tandem

1) lib. 2. de jur. bell. & pac. cap. 4. 2) Weſemb. in parat. ff. de ſervit. n. 5. verſ. Nihilominus. 3) idem ff. de acquir. vel amitt. poſſeſ. n. 7. 4) l. 28. ff. de probat. 5) Mynſ. obſ. 30. Weſemb. conſ. 2. n. 83. Menoch. li. 3. præſum. 131. n. 39. Maſcard. de probat. concluſ. 1043. 6) l. ult. de aq. & aq. pluv. arc. 7) l. 3. §. 4. ff. de aq. quot. & æſtiv. 8) l. 1. & 2. ff. de aq. pluv. arc. 9) Oldend. claſſ. 3. act. 2. verſ. illud.

tandem autoritatem juris conciliat. Recte igitur ſtatuunt Autores, quos ſupra allegavimus, Reſervata Imperatoris immemoriali tempore præſcribi poſſe 1). Quam multa enim olim Reſervata Imperatoris, quæ hodie promiſcua facta. Quemadmodum igitur conſuetudo in univerſum mutat Reip. ſtatum; ita & ſingulis perſonis, vel certo Ordini præſcriptione immemoriali Jura ſummi Imperii acquiruntur. Quapropter quid de Superioritate Territoriali dicendum ſit, non poteſt amplius eſſe obſcurum. Quantumvis enim ordinariarum præſcriptionum legibus non ſubjecta ſit: nihilominus immemoriali tempore, & acquiri, & amitti eam, neceſſe eſt. Atque ita ſane communis habet opinio. 2).

XXVI. Quæ cum ita ſint, omnino ſequitur Juri Civili privato hic locum fore. Non enim in propatulo eſt, quomodo judex in dijudicanda immemoriali præſcriptione verſari debeat. Ad Jus igitur Civile Romanum recurrimus, quo hæc materia explicata eſt 3). Unde Mynſingerus 4), *Tradunt*, inquit, *communiter Dd. ad probandum tempus, cujus initii memoria non extat in contrarium, requiri ſequentia: primo quod teſtes ſint ad minus 45. annorum, & de 40. annis teſtentur; deinde quod teſtes neceſſario dicant, communem opinionem eſſe, quod de contrario uſu non exiſtat memoria: tertio quod teſtes ita ſemper viderint, & audiverint a ſuis majoribus; quarto quod nunquam fuerit obſervatum contrarium.* Eadem fere tradit Gailius 5). Atque hæc in Camera Imperiali obſervari, apparet ex relatione cauſæ Worms contra Worms, & cauſæ Wartensleben contra die Dorffſchafft Rummer 6), in

1) adde Grot. dict. l. 2. de jure bell. & pac. cap. 4. n. 14. 2) Knich. de jure territ. c. 3. n. 53. Meiſchn. tom. 2. lib. 2. dec. 8. n. 25. Reink. de reg. ſecul. lib. 1. claſ. 5. cap. 1. n. 24. 3) l. 28. ff. de prob. junct. l. 2. §. 8. ff. de aq. pluv. arc. 4) cent 1. obſ. 3. 5) 2. obſ. 66. n. 9. 6) Kloe. vot. Cam. rel. 65 & 131.

Digitized by Google

in quibus de præſcriptione immemoriali diſceptatum fuit. Inania igitur ſunt, quæ alii, vel de centum, vel de ſeptuaginta, vel de quadraginta annis tradunt 1). Non poteſt enim hoc liquido determinari. Alias brevi interit memoria rei; alias longius durat. Itaque totum hoc arbitrio judicis committendum 2). Unde Jure Civili ad hanc quæſtionem dijudicandam arbiter dabatur 3). Hactenus de præſcriptione.

XXVII. Tertius modus acquirendi Superioritatem Territorialem eſt *Succeſſio*; qui modus ad Principes tantum Seculares, Comites, ac Barones pertinet, ſecus ac duo priores modi, qui omnibus Imperii Ordinibus communes ſunt. Non autem ex teſtamento, ſed ab inteſtato ex lege ſucceditur, & quidem non ex legibus privatarum hæreditatum, ſed jure potius Feudali. Quanquam vero contra juris Feudalis conſtitutionem, qua feuda Regalia dividi prohibentur 4), conſuetudine receptum ſit, ut hæc, non minus ac alia feuda, in diviſionem veniant 5): quoniam tamen hæc ratio ſuccedendi, & Imperio, & ipſis Regionibus, magna affert incommoda; ideoque Jus Primogenituræ, quod vocant, in Electoratibus quidem lege publica 6), in aliis autem familiis Illuſtribus, vel pacto, vel conſuetudine, introductum eſt; quæ tamen de re in aliquot familiis graviſſimæ controverſiæ extiterunt. Quod autem quæſtionem, quæ proprie hujus loci eſt, attinet; quanquam ratio ſuccedendi in feudis diverſa ſit a ſucceſſione patrimoniali, quæ Jure communi traditur: nihilominus, quin hujus etiam in ſucceſſione feudali maximus uſus ſit, dubitari non poteſt. Nam *ſtrenuus Juriſperitus, ſicubi caſus emerſerit, qui conſuetudine feudi non ſit comprehenſus, abſque calumnia uti poterit lege ſcripta* 7). Accedit, quod nonnulli Comitatus non

1) vid. apud. Reink. de reg. ſec. lib. 1. claſ. 5. c. 2 n. 40. & 43. 2) Menoch. præl. 3 lib. 2 .3, l. 28. ff. de probat. 4) 2. feud. 55. §. præterea. 5) Gail. 2. obſ. 153. n. 1. 6) Aur. Bul. tit. 7. 7) 2. feud. 1. Roſent. de feud. c. 7. concl. 1.

Digitized by Google

non ſint feudales, ſed patrimoniales 1), in quibus plane juxta diſpoſitionem juris communis ſucceſſio fit. Sed de re manifeſta nolumus plura dicere.

XXIIX. Reliqui modi acquirendi Superioritatem Territorialem, qui afferri ſolent, a jure privato magis alieni ſunt. Itaque eos non attingemus. Propoſitum autem nobis fuerat, de modis amittendi & reliquis Juris capitibus, aliquid addere. Sed quoniam ad finem properamus, coacti ſumus hæc omittere.

XXXI. Accedamus igitur ad tertium juris caput, quod ad actiones & judicia pertinet. In Judiciis autem duplex quæſtio verſatur, altera Iuris altera facti 2); & Juris quidem quidem quæſtio ex actionibus & exceptionibus, facti autem quæſtio ex probationibus deciditur. Hinc in relationibus cauſarum, poſt formalia, quæ vocantur, proceſſus, primo actio, deinde probatio ejus, poſtea exceptiones, earumque probationes conſiderantur. Nunc igitur actiones, quibus imitatione & exemplo juris privati de Jure Territorii diſceptatur, breviter nobis enarrandæ ſunt. Sufficere autem poſſunt uſu præcipuæ, quales ſine dubio ſunt actiones in rem petitoriæ, & interdicta poſſeſſoria. Primo autem quoniam Principes ſeculares jure ſucceſſionis ditiones conſequuntur, de petitione hæreditatis quærendum eſt. Dicendum enim videbatur, ad hoc jus ſucceſſionis ab injuſtis poſſeſſoribus vindicandum utilem hæreditatis petitionem eis accommodandam eſſe. Verum quoniam hæc ſucceſſio non eſt mera hæreditas, ſed alterius cujusdam generis, propterea plerique negant, pro ea aſſerenda petitionem hæreditatis competere 3); niſi forte feudum ſit mere hæreditarium 4), aut per conſequentiam quandam cum universa hæreditate, tanquam quælibet res alia a

 defun-

1) Symph. tom. 3. ver. Comitatus. 2) Ariſt. 1. Rhet. 1. l. 1. §. 4. ff. ad Sen. Turpil. 3) Gotofr. Anton. diſ. feud. 13. th. 3. Ritt. part feu. cap. 8. n. 2. 4) Mynſ. 3. obſ. 67.

defuncto poſſeſſa, in petitionem hæreditatis veniat; qua tamen de re variæ diſſenſiones ſunt 1).

XXX. Hoc certum eſt, quoniam Proceres Imperii regiones ſuas utilis cujusdam dominii jure tenent, utilem rei vindicationem iis competere. Hac enim actione etiam feuda vindicantur 2). Eandemque ſucceſſoribus feudalibus ad jus per ſucceſſionem ad ipſos devolutum petendum dari, multis præjudiciis Cameralibus confirmat Roſenthalius 3). Itaque integra Territoria, caſtra, oppida cum jure Superioritatis, Jurisdictione, ſubditis & omnibus, quæ eo pertinent hac actione repetuntur. Sed & partem territorii eodem modo vindicare licet 4).

XXXI. Præterea cum Jurisdictio, & Regalia non tantum Jure Territorii, ſed ſæpe ſpeciali ex conceſſione, aut præſcriptione, in alieno etiam Territorio competant; conſequens eſt, pro hujusmodi juribus vindicandis, vel libertate Territorii contra injuſtos talium jurium uſurpatores tuenda, actiones utiles confeſſorias & negatorias dari. Has enim, quæ Jure Civili pro ſervitutibus introductæ ſunt, Interpretes ad alia Jura & res incorporales recte extendunt 5). Quanquam autem nonnulli JCti in eo diſſentiant, ideoque ejusmodi actiones inſtituere, haud ſatis tutum arbitretur Cotmannus 6): ex multis tamen relationibus Cameralibus conſtat, hanc ſententiam in Camera Imperiali abſque omni hæſitatione eſſe receptam. Aliqua etiam præjudicia allegat Rulandus 7), qui, cum plenius remedia ad hanc materiam ſpectantia explicet, nos facile eo labore ſuperſedere poſſumus.

XXXII.

1) Roſen. de feud. c. 7. concl. 12. 2) 2. feud. 8. §. rei autem 3) de feud. c. 12. conc. 11. n. 39. 4) l. 67. ff. de rei. vindic. 5) Oldend. claſſ. 3. act. 4. n. 3. 6) vol. 1. reſ. 30. n. 71. 7) de Com. p. 3. l. 3. c. 18. n. 9.

CAPVT VI.

XXXII. Pergimus igitur ad remedia poſſeſſoria, quæ, ut tritum eſt, in triplici differentia ſunt, adipiſcendæ ſcilicet, retinendæ, vel recuperandæ poſſeſſionis Adipiſcendæ eſt interdictum quorum bonorum, quod ſucceſſoribus feudorum, atque ſic Imperii Ordinibus etiam pro poſſeſſione Regionum jure ſucceſſionis obtinenda utiliter competere certum eſt 1). Quod ſi in poſſeſſione rite quæſita turbentur, vel ea dejiciantur, interdictis uti poſſidetis, vel unde vi experiundum 2). Eadem remedia competunt illis, qui in Jurium ac rerum incorporalium poſſeſſione turbantur, aut ea dejiciuntur 3). Mitto implorationes officii Judicis, & id genus alia remedia poſſeſſoria, ſatis explicata ab iis, qui hanc materiam ex profeſſo tractant, imprimis a Menochio. Pertinent huc etiam Conſtitutiones Imperii de litigioſa poſſeſſione, & de pignorationibus 4). Item eo quodammodo referendum edictum de novi operis nuntiatione quo itidem jura ac poſſeſſionem tuemur. Multæ graviſſimæ controverſiæ, quæ ex arcis, oppidi, aut munimenti alicujus extructione exoriuntur, adeoque ſecuritatem totius alicujus provinciæ concernunt, ex edicto iſto deciduntur. Brevitatis ſtudio exempla, quæ ſatis illuſtria in Imperio noſtro extant, omitto, & revertor ad remedia poſſeſſoria, quorum ante mentio facta.

XXXIII. Hoc vero imprimis in iis notandum, quod ex opinione Doctorum, quando de Jure Superioritatis, vel etiam de Jurisdictione judicio poſſeſſorio diſceptatur, non ſufficiat poſſeſſionem probare, niſi & titulus ac poſſidendi cauſa aliquatenus oſtendatur. Unde poſſeſſorium Jurisdictionis mixtum vocant,

1) Roſenth. d. feud. c. 12. concl. 12. n. 32. Knich. de jur. ter. cap. 6.
2) idem c. 5. 3) Ruland. d. Comm. p. 3. l. 3. c. 5. 4) Ord. cam. p. 2. t. 21. & 22.

Digitized by Google

cant, quaſi ex cauſa proprietatis aliquid admixtum habeat 1). Quanquam autem Jure Civili hæc ſententia probari non poſſit; ſiquidem eo vetantur miſceri poſſeſſio, & cauſa proprietatis 2): unde alii magni nominis JCti etiam in judicio, quo de Jurisdictionis quaſi poſſeſſione diſceptatur, mixturam illam reprobant, & nihil amplius præter vulgaria requiſita, poſſeſſionem ex parte actoris, & turbationem ex parte rei deſiderari ſtatuunt 3): fatendum tamen eſt, in univerſum in judiciis poſſeſſoriis multa partim per jus Canonicum, partim per Doctorum opiniones contra Jus Civile introducta eſſe. Non enim ſatis tutum putamus, cauſam poſſeſſionis tantum agere, niſi & de dominio aliquid admiſceamus, ad colorandum, ut ajunt, poſſeſſorium. Verum ita ſæpe coloratio inſtituitur, ut cauſa hac ratione ad aliquot annos protrahatur. Et ſic poſſeſſorium non multo minus difficile redditur, quam petitorium. Ex eadem coloratione hoc quoque accidit, quod petitorium ſæpe abſorbeat poſſeſſorium, ita, ut licet poſſeſſorio tantum actum ſit, receptis tamen etiam in petitorio probationibus, ſuper utroque pronuntietur 4). Ex hac igitur cauſa neceſſe videtur fuiſſe, ſummarii & Ordinarii poſſeſſorii diſtinctionem introducere 5), ut quoniam ordinarium poſſeſſorium in petitorium quadantenus degenerat, æque per aliud quoddam poſſeſſorium judicium brevius præparetur, quam Jure Civili petitorium per poſſeſſorium ordinaria via præparatur 6). Sufficiant hæc de actionibus.

XXXIV. De exceptionibus nolumus nunc ſpecialiter agere.

1) Ref. ap. Gylm, p. 1. tit. 2. vot. 1. n. 21. Knich. de jur. Ter. cap. 5. n. 8. & ſeq. Men. Retin. rem. 3. n. 590. 2) l. pen. ff. d. acq poſſ. 3) Mynſ. conſ. 16. n. 3. & 42. Paurm. de Jurisd. l. 1. c. 29. n. 24. 4) Mynſ. cent. 6. obſ. 93. 5) Gail. 1. obſ. 7. 6) l. 13. C. de rei vind.

re. Fluunt ex iisdem fere fontibus, ex quibus actiones oriuntur. Veniamus igitur ad probationes, ut videamus, quomodo quæſtio facti decidatur. Sunt autem in univerſum vel inartificiales, tabulæ, teſtes & cætera ejus generis; vel artificiales, quæ præſumtiones in Jure noſtro vocantur. Locum facile principem inter eas tenet præſumtio, quæ iis, qui exemtionem prætendunt, objici ſolet, cum dicitur, res omnes intra fines Territorii ſitas, quoad Jurisdictionem præſumi illius eſſe, cujus eſt Territorium 1). Itaque ei, qui exemtum ſe dicit, vel qui particulare jus in alterius Territorio ſibi arrogat, onus probandi incumbit 2). Atque hæc præſumtio ſatis frequenter adhibetur, quam multis explicat, & contra Vietorem defendit Reinkingius 3). Sunt autem adhuc plures ejus generis, quas non attingimus.

XXXV. Quoniam autem plerumque judicia poſſeſſ. inſtituuntur, præcipua quæſtio eſt de probatione poſſeſſionis. Quemadmodum igitur rerum privatarum poſſeſſio per actus poſſeſſorios probatur; ut ſi quis oſtendat, ſe araſſe, ſementem feciſſe, fructus percepiſſe, locaſſe, recepiſſe penſiones, probavit poſſeſſionem fundi 4): ſic etiam Jurisdictionis & Superioritatis Territorialis quaſi poſſeſſio non aliunde oſtenditur, quam ex exercitio actuum particularium, qui ad poteſtatem illius Imperii ſpectant. Atque hac ſane de cauſa Autores, qui hoc argumentum tractant, actus particulares Superioritatis Territorialis recenſent, ut quomodo ex illorum exercitio Superioritatis Territorialis quaſi poſſeſſio probetur, oſtendant 5). Sunt autem actus illi, homagium recipere, ad militiam, quando opus eſt, evocare, tributa indicere, leges & edicta promulgare, concilia provincialia convocare, magiſtratus conſtituere, jus dice-

re

1) arg. l. 73. §. 1) ff. de contr. emt. 2) Gail. 2, ob. 69. n. 9. 3) de reg. ſec. & Eccl. lib. 1. claſ. 5. cap. 1. n. 24. & 46. 4) Maſcard. de prob. concl. 1134. & ſeqq. 5) Knich. de jure territ. c. 3. n. 212. & per tot. Reink. de reg. ſecul. lib. 1. claſſ. 5. cap. 4.

re 1), & reliqua, quæ colligi poſſunt ex iis, quæ ſupra de Superioritate Territoriali diximus 2). Et quoniam ex his actibus tanquam partibus univerſæ ſuperioritatis exercitium colligitur, teſtes etiam ſingulares, v. gr. quorum alius de collectis, alius de Jurisdictione, alius de alio ejusmodi actu teſtatur, fidem faciunt; non obſtante vulgata juris regula, quod teſtes ſingulares, licet mille numero, nihil probent 3). Nam regula illa locum non habet, quoties in genere aliquid probandum eſt. Tunc enim recipiuntur etiam ſingulares teſtes, ut unum integrum ex ſuis partibus oſtendatur 4). Imo revera teſtes ſingulares non ſunt, quoniam in genere concordant, atque in unum rei finem conſpirant 5). Accidit autem, ut uterque litigatorum ex ejusmodi actuum exercitio quaſi poſſeſſionem probet; quo caſu quodnam Judicis officium ſit, explicat Gailius 6).

XXXVI. Ex his fontibus Judex tam Juris, quam facti quæſtiones decidit: ideoque plus ſatis manifeſtum eſt, quantus Juris Civilis privati in controverſiis, quæ de Jure Territorii Judicio diſceptantur, utut materia Juris publici ſit, uſus & autoritas ſit; & qua de cauſa Jurisconſulti, qui ſe Jus publicum tractare profitentur, ſubinde leges Romani Juris, etiam privati, in hac materia in ſubſidium vocent.

XXXVII. Unum tamen, antequam finiamus, adhuc monendum eſt, quod ad ipſam judicandi rationem & Judicis officium in hoc genere cauſarum pertinere videri poteſt. Quanquam in controverſiis Principum ac Ordinum Imperii, ſive de ipſo jure Territorii, ſive de re quapiam alia exortis, dijudicandis leges Juris privati adhibeamus, atq; ſic cauſis Magnatum & privatorum magnam partem eodem Jure metiamur: non poteſt tamen Principibus eodem ſemper rigore, ac privatis, jus dici. Sæpe enim, ut noſtræ quidem Reip. ſtatus ſe habet, vulnus majus eſt, quam ut ordinariam medicinam patiatur. Itaque cum

1) Gail. de arreſt. c. 7. n. 17. 2) cap. 3. 3) c. 9. X. de prob. 4) Mynſ. cent. 3. obſ. 76. 5) Gail. 2. obſ. 66. n. 12. per l. 6. C. d. pœnis. 6) de pign. obſ. 22. n. 4. & ſeqq.

cum controverſia adeo late patet, ut quietem publicam turbare poſſit, ſæpe temperamento aliquo Jurisdictio mitiganda eſt. Talis controverſia fuit, quæ ſuperiori ſeculo inter agnatos Alberti Brandenburgici, qui proſcriptus fuerat, & ex altera parte Epiſcopos Franconiæ, Senatumque Noribergenſem agitata eſt de arcibus, quæ per occaſionem belli, & in executione contra proſcriptum facta deſtructæ fuerant. Illi enim harum arcium damna ſibi ſarciri debere contendebant: hi vero factum ex Conſtitutione Pacis publicæ, & decretis Imperii defendebant, & ſumptus in executione factos repetebant. *Hic Cæſar* (verba ſunt Thuani 1), *qui controverſiam eam non privati juris eſſe, ſed ad tranquillitatem publicam ſpectare videret, quamvis contra Albertum facta a fœderatis recte facta eſſent, tamen cum morte ejus crimen extinctum, & odium quadantenus expiatum videretur, ut concordiam inter primarios Imperii Proceres, & Epiſcopos, ac Civitates ſervaret, damnorum a Brandenburgica familia acceptorum rationem haberi voluit, & cum jam anno ſuperiori menſe Martio fœderati univerſam a ſe occupatam regionem Georgio Friderico Alberti agnato & hæredi reſtituiſſent, inſuper Cæſar cenſuit, ut pro arcibus deſtructis* CLXXV CIↃ *aureorum Brandeburgico dependerent: cui ſententiæ poſtremo, ut damnoſam belli moleſtiam effugerent, privatis rationibus publicæ quieti poſthabitis, illi aſſenſere.* Atque hoc judicium Ferdinandi Cæſaris memorabile & æquitatis plenum paulo ante idem Thuanus dixerat; quanquam ſi rem mero jure æſtimaremus, ſub iniquum videri poſſet. Sed æquum erat ſpectato ſtatu Reip. noſtræ. Præcavendæ enim ſedulo ſunt in ejusmodi Rep. Magnatum contentiones, ut monet Ariſtot. 2), aut ſi caveri non potuit, quo minus exorirentur, proximum eſt, ut quacunque ratione fieri poteſt, in herba ſupprimantur, ne malum latius ſerpens Rempubl. labefactet. Itaque in his controverſiis componendis non prudentia tantum Judiciaria, ſed etiam Politica occcupatur. Hæc cauſa eſt, quare Imperatoris noſtri Conſiliarii Aulici ſententiam in cauſis gravioribus, *ſi Politicæ concur-*

1) lib. 21. 2) lib. 5. Polit. c. 3.

Digitized by Google

rant conſiderationes (verbis hoc refero Reinkingii 1)) *non pronunciant, ſed prius cauſam cum voto,* mit einem gutachten, *referunt ad Cæſarem. Quo facto, Cæſarea Majeſtas cauſam in conſilio ſecreto,* im geheimen Rath, *proponit, in quo non tam juſtitiæ & juris, quam ſtatus ratio conſideratur, utpote an tali, vel alio rerum ſtatu commodum ſit ita pronuntiare, an ſine magno Imperii motu & ſcandalo ſententia talis executioni mandari poſſit? Et ſi difficilis executio, vel alia incommoda timeantur, non raro pronunciatio ſententiæ conceptæ aliquantiſper ſuſpenditur, donec commodior exequendi occaſio eveniat, uti factum in cauſa* Braunſchweig *contra* Braunſchweig, das Fürſtenthum Grubenhagen betreffend: *item in cauſa* Baden *contra* Baden. *Si vero ejusmodi non occurrant obſtacula, non facile recetur a voto Senatus Aulici,* und wird es insgemein bey des Reichs-Hoffraths gutachten gelaſſen: *quod ita in Aula Cæſarea obſervatum aliquoties vidi?* Hactenus Reink. Nimirum in Judiciis, quid juſtum & legibus conveniens ſit, pronuntiatur: in Senatu autem momenta temporum, & rationes Reip. expenduntur: Sæpe enim, prout pleræque quidem Reſp. ſe habent, tempori ſerviendum, ac velificatione quadam utendum, quando rectus curſus teneri non poteſt. Sed Judex, quatenus quidem Judex eſt, ad hæc non reſpicit. Nam juxta Ariſtot. 2), *damni tantum differentiam intuetur lex, perſonis ipſis utitur tanquam æqualibus.* Judex igitur Magnatum controverſias de Territoriis eodem Jure, quo lites privatorum de patrimoniis decidit; quod quoniam, ſicut propoſueramus, inſignioribus quibusdam exemplis per præcipua Juris capita oſtendimus, hic ſubſiſtimus.

1) l. 1. de reg. ſec. & Eccl. claſſ. 4. c. 19. n. 52. 2) lib. 5. Eth. cap. 4.

F I N I S.

VA1 1520779

Digitized by Google